

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

2013

2013

2013

2013

2013

2013

2013

2013

2013

2013

Ֆինանսական կայունության
հաշվետվություն

2013

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ
ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

2013

**«Ֆինանսական կայունության հաշվետվությունում» ներկայացված են
Հայաստանի ֆինանսական համակարգի կայունությանը սպառնացող
հավանական ռիսկերի գնահատումը և ֆինանսական համակարգի՝ այդ
ռիսկերը չեզոքացնելու կարողությունը:**

**Հաշվետվությունում ներառված ՀՀ մակրոտնտեսական միջավայրի և
ֆինանսական համակարգի վերլուծությունների վերաբերյալ առավել
մանրամասն տեղեկատվությունը հրապարակվում է «ՀՀ ԿԲ տարեկան
հաշվետվություն», «Դրամավարկային քաղաքականության ծրագրի
կատարման հաշվետվություն»,**

**«ՀՀ ֆինանսական համակարգը. զարգացումը, կարգավորումը,
վերահսկողությունը» պարբերականներում:**

**Հաշվետվությունում օգտագործված են
15.04.2014 թ. դրությամբ առկա ցուցանիշները:**

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ
Երևան 0010, Վազգեն Սարգսյան 6
Հեռախոս՝ (374 10) 58 38 41
Ֆաքս՝ (374 10) 52 38 52
Ինտերնետային կայք՝ www.cba.am

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նախաբան	5
1. Համաշխարհային տնտեսության զարգացումները	8
1.1. Մակրոտնտեսական միջավայր	8
1.2. Միջազգային ֆինանսական շուկաներ	11
2. Զարգացումները Հայաստանի մակրոտնտեսական միջավայրում	16
2.1. Մակրոտնտեսական զարգացումներ	16
2.2. Արտաքին առևտուր	18
2.3. Զուտ գործոնային եկամուտներ և մասնավոր տրանսֆերտներ.....	19
2.4. Տնային տնտեսությունների եկամուտներ և պարտքի բեռ.....	20
2.5. Անշարժ գույքի գներ.....	23
3. Հայաստանի ֆինանսական շուկայի կայունությունը.....	26
3.1. Դրամական և կապիտալի շուկաներ.....	26
3.2. Արժույթային շուկա.....	29
4. ՀՀ ֆինանսական հաստատությունների կայունությունը.....	30
4.1. Առևտրային բանկեր.....	30
4.1.1. Ֆինանսական միջնորդություն, կենտրոնացվածություն.....	31
4.1.2. Վարկային ռիսկ	32
4.1.3. Իրացվելիության ռիսկ.....	34
4.1.4. Շուկայական ռիսկ.....	36
4.1.5. Կապիտալի համարժեքություն և եկամտաբերություն.....	39
4.2. Վարկային կազմակերպություններ	40
4.3. Արժեթղթերի շուկայի մասնակիցներ	42
4.4. Ապահովագրական ընկերություններ.....	43
5. Ֆինանսական կայունությունը ՀՀ ֆինանսական ենթակառուցվածքում	47
5.1. ՀՀ միջբանկային վճարումներ ՀՀ ԿԲ էլեկտրոնային վճարումների համակարգով	47
5.2. Արժեթղթերի հաշվարկային համակարգեր	51
5.3. Ավանդների երաշխավորում	52
5.3. Վարկային ռեգիստր և ԱԲՌԱ վարկային բյուրո	53
Գծապատկերներ	56
Աղյուսակներ.....	57
Տերմինների բառարան	58
Օգտագործված հապավումներ	60

Ֆինանսական կայունությունը կարելի է բնորոշել որպես ֆինանսական, մակրոտնտեսական պայմանների այնպիսի համադրություն, որի դեպքում ֆինանսական համակարգը՝ ֆինանսական հաստատությունները, շուկաները և շուկայի ենթակառուցվածքները միասին ունակ են դիմակայելու հավանական ցնցումներին ու անհավասարակշռություններին՝ այդ կերպ նվազեցնելով ֆինանսական միջնորդության գործառույթների ընդհատման հավանականությունը:

Ֆինանսական կայունությունը սահմանելիս հաշվի է առնվում այն հանգամանքը, որ ֆինանսական անկայունություն կարող է առաջանալ ինչպես ֆինանսական համակարգի ներքին գործընթացների խաթարման, այնպես էլ երկրի ներսում ու համաշխարհային տնտեսությունում անբարենպաստ մակրոտնտեսական զարգացումների, խոշոր փոխառումների ու պարտատերերի հետ կապված խնդիրների, տնտեսական քաղաքականության կամ ենթակառուցվածքների փոփոխությունների հետևանքով:

Ֆինանսական կայունության ապահովումը ենթադրում է ռիսկերի հիմնական աղբյուրների, ֆինանսական ռիսկերի ոչ ճիշտ կառավարման, ակտիվների գների ձևավորման անարդյունավետության բացահայտում և համապատասխան քաղաքականության իրականացում:

ՀՀ կենտրոնական բանկի **Ֆինանսական կայունության հաշվետվությունը** պատրաստվում է կիսամյակային պարբերականությամբ և ներկայացնում է ֆինանսական համակարգի կայունության վրա ազդող հիմնական ռիսկերի, ինչպես նաև ֆինանսական համակարգի՝ այդ ռիսկերին դիմակայելու ունակության ընդհանուր գնահատականը: Ֆինանսական կայունության վերաբերյալ տեղեկատվության հրապարակման միջոցով ՀՀ կենտրոնական բանկը նպատակ ունի շահագրգիռ կողմերի ուշադրությունը հրավիրելու այն ռիսկերի, իրադարձությունների վրա, որոնք կարող են վտանգել ՀՀ ֆինանսական կայունությունը, ինչպես նաև նախաձեռնելու այդ ռիսկերի կառավարման, նվազեցման վերաբերյալ քննարկումներ:

ՀՀ կենտրոնական բանկի խնդիրներից է ֆինանսական համակարգի կայունության ու բնականոն գործունեության ապահովումը, որը փոխկապակցված է ՀՀ կենտրոնական բանկի՝ գների կայունության ապահովման խնդրի հետ: Ֆինանսական համակարգի անկայուն վիճակը կարող է խոչընդոտել դրամավարկային քաղաքականության իրականացմանը և արդյունավետությանը: Միևնույն ժամանակ, դրամավարկային և մակրոտնտեսական կայունությունը նպաստում է ֆինանսական կայունությանը սպառնացող ռիսկերի նվազեցմանը: Ֆինանսական համակարգը կարևոր դեր է խաղում ընդհանուր տնտեսական համակարգում, և անհրաժեշտ է, որ ֆինանսական համակարգը պահպանի գործընթացների անընդհատությունը և կայունությունը՝ այդպիսով նպաստելով ընդհանուր տնտեսության բնականոն աճին:

Ֆինանսական կայունությունը վտանգող փոփոխությունների և տատանումների վաղաժամկետ բացահայտման համար ՀՀ կենտրոնական բանկը իրականացնում է ֆինանսական կայունության շարունակական մշտադիտարկում (մոնիթորինգ), վերլուծություն: Հաշվետվությունում ներկայացված են մակրոմիջավայրում և ֆինանսական համակարգում դրսևորված ռիսկերը, դրանց ազդեցությունը տնտեսության ու ֆինանսական համակարգի տարբեր հատվածների զարգացումների վրա:

ՀՀ ֆինանսական կայունության վրա ազդող ռիսկերը կարող են ծագել ներքին տնտեսությունում, երկրից դուրս՝ արտաքին տնտեսությունում, և բուն ֆինանսական համակարգում: Այս առումով ֆինանսական կայունության ապահովման կարևորագույն նախապայմաններն են.

- կայուն զարգացող ներքին և արտաքին մակրոտնտեսական միջավայր՝ բավականաչափ վարկունակ տնային տնտեսություններով և ձեռնարկություններով,
- արդյունավետ գործող ֆինանսական համակարգ՝ խելամիտ ու կառավարելի սահմաններում գտնվող ռիսկերով,
- ֆինանսական համակարգի գործառնությունների իրականացմանը նպաստող և անխափան գործող ֆինանսական ենթակառույցներ:

Ելնելով վերոնշյալից՝ ՀՀ ֆինանսական կայունությանը խոչընդոտող հավանական ռիսկերը հաշվետվությունում ներկայացված են 5 հիմնական ուղղություններով.

- համաշխարհային տնտեսության զարգացումներից ածանցվող ռիսկեր,
- ՀՀ մակրոտնտեսական միջավայրի զարգացումներից ածանցվող ռիսկեր,

- ՀՀ ֆինանսական շուկայի զարգացումներից ածանցվող ռիսկեր,
- ՀՀ ֆինանսական հաստատություններից ածանցվող ռիսկեր,
- ՀՀ ֆինանսական ենթակառուցներից ածանցվող ռիսկեր:

Հաշվետվությունում ներկայացված են այդ ոլորտներում դրսևորված ռիսկերը և դրանց հնարավոր ազդեցությունը տնտեսության և ֆինանսական համակարգի բոլոր հատվածների զարգացումների վրա: Ընդ որում՝ **Ֆինանսական կայունության հաշվետվությունում** հիմնականում կարևորվում են բանկային համակարգի ռիսկերն ու զարգացման ուղղությունները, քանի որ ֆինանսական համակարգի ակտիվների գրեթե 90%-ը կազմում են առևտրային բանկերի ակտիվները: Հետևաբար՝ բանկային համակարգի իրավիճակով են հիմնականում պայմանավորվում ընդհանուր ֆինանսական կայունության մակարդակը և զարգացման ուղղությունները:

ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ

Ֆինանսական կայունությունը խոցող ռիսկերի համախումբը նախորդ տարվա համեմատ չի փոխվել, թեև հիմնական ռիսկերն աճել են

2013 թվականին Հայաստանի ֆինանսական համակարգում շարունակվել են աճի միտումները՝ միաժամանակ պահպանելով կայունությունն ու անհրաժեշտ ճկունությունը՝ հնարավոր ռիսկերին դիմակայելու համար: ՀՀ տնտեսության և ֆինանսական կայունության վրա ազդող արտաքին հիմնական ռիսկերը 2013 թ. ընթացքում պահպանվել են: Միջազգային շուկաներում արդյունաբերական մետաղների գների համեմատաբար ցածր մակարդակը, ՀՀ արդյունաբերության ճյուղի ցուցանիշների ցածր աճը և շինարարության ճյուղի նվազումը բացասաբար են անդրադարձել ՀՀ տնտեսական աճի տեմպի վրա: Արտահանման ծավալների աճը դրական ազդեցություն է ունեցել արտահանող ձեռնարկությունների վարկունակության վրա, իսկ մասնավոր տրանսֆերտների և գործոնային եկամտի աճի արդյունքում պահպանվել է դրամական փոխանցումներ ստացող տնային տնտեսությունների վարկունակությունը:

2013 թ. երկրորդ կիսամյակում թեև արձանագրվել է տնտեսական ակտիվության ամրապնդում, այնուամենայնիվ, համաշխարհային տնտեսության կայուն վերականգնումը դեռևս ապահովված չէ

Համաշխարհային տնտեսության աճի վերականգնումը որոշակի թափ է հավաքել տարվա երկրորդ կեսին՝ հիմնականում պայմանավորված զարգացած երկրների՝ առավելապես ԱՄՆ-ի դրական մակրոտնտեսական զարգացումներով: Եվրոգոտու երկրներում, ի տարբերություն տարվա առաջին կեսի անբարենպաստ զարգացումների, տարեվերջին արդեն նկատելի էին տնտեսական անկման հաղթահարման միտումներ:

Ջարգացող երկրներում տնտեսական աճի դանդաղման միտումը պահպանվել է՝ իր հերթին նպաստելով մի շարք բորսայական ապրանքատեսակների պահանջարկի և գների ցածր մակարդակի պահպանմանը:

Ջարգացող և զարգացած երկրներում դրամավարկային մարմինները տարվա գերակշիռ ժամանակահատվածում շարունակել են նախապատվությունը տալ տնտեսական աճի խթանման ու ամրապնդման քաղաքականությանը: Նրանք շարունակել են իրականացնել մեղմ դրամավարկային քաղաքականություն՝ հետազայում քաղաքականության հավանական փոփոխումը կապելով հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշների թիրախային մակարդակների հետ:

Դրամավարկային մարմինները պահպանել են մեղմ դրամավարկային քաղաքականության ուղղությունը

ՀՀ հիմնական առևտրային գործընկեր հանդիսացող Եվրոմիության որոշ երկրներում և Ռուսաստանում տնտեսական աճը սպասվածից ավելի պակաս է եղել, թեև դրա ազդեցությունը ՀՀ տնտեսության վրա նշանակալի չի եղել (մանրամասն տես՝ «Համաշխարհային տնտեսության զարգացումները» բաժնում):

Ըստ ՀՀ ԱՎԾ տվյալների՝ 2013 թ. ՀՀ տնտեսական աճը կազմել է 3.5% (2012 թ. տարեկան աճը՝ 7.2%): Աճի տեմպի նվազումը հիմնականում պայմանավորվել է արդյունաբերության ճյուղի ցածր աճով ու շինարարության ճյուղի ցուցանիշների անկմամբ:

ՀՀ-ում արձանագրվել է մասնավոր տրանսֆերտների, գործուձային եկամտի և արտաքին առևտրաշրջանառության աճ: Նշված միտումները դրական են անդրադարձել տնային տնտեսությունների և արտահանող ձեռնարկությունների եկամուտների վրա՝ ամրապնդելով վերջիններիս ֆինանսական կայունությունը (մանրամասն տես՝ «Զարգացումները Հայաստանի մակրոտնտեսական միջավայրում» բաժնում):

2013 թ., բանկային համակարգի վարկային պորտֆելի աճի տեմպերի դանդաղմանը զուգընթաց, արձանագրվել է կապիտալի համարժեքության նվազման տեմպի դանդաղում: Վարկավորման համեմատ ավանդների արագատեմպ աճի պայմաններում ավելացել է բանկային համակարգի իրացվելիությունը: ՀՀ բանկային համակարգը ամբողջ տարվա ընթացքում պահպանել է նորմատիվային պահանջներից բարձր կապիտալի համարժեքության ու իրացվելիության ցուցանիշներ, կառավարելի շուկայական ռիսկեր: Նվազել է զուտ տոկոսային մարժան, որը մասամբ պայմանավորել է բանկային համակարգի շահութաբերության մակարդակի նվազումը:

Իրականացված սրբես-թեստերի արդյունքներով Հայաստանի բանկային համակարգը բավարար իրացվելի է և կապիտալացված՝ շուկային իրավիճակներում ռիսկերի ազդեցությունը կլանելու համար (մանրամասն տես՝ «ՀՀ ֆինանսական հաստատությունների կայունությունը» և «Ֆինանսական կայունությունը ՀՀ ֆինանսական ենթակառուցվածքում»):

Գործընկեր երկրներում տնտեսական զարգացումները երբեմն անբարենպաստ են եղել, թեև տարվա ընթացքում դրանց ազդեցությունը ներքին տնտեսության վրա չոչափելի չի եղել

ՀՀ տնտեսության զարգացումները բնութագրվել են տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղմամբ և ձևավորված բարձր գնաճային միջավայրով

Տնտեսությունում եկամուտների աճն ապահովել է վարկառուների վարկունակության մակարդակի պահպանումը

Վարկային շուկայում աշխուժությունը պահպանվել է, թեև աճի տեմպերը զիջել են նախորդ տարվա տեմպերին

1. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ¹

1.1. ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅԻ

2013 թ. առաջին կեսը կարելի է բնորոշել վատասական սպասումներով ու բացասական միտումներով, իսկ տարվա երկրորդ կեսը՝ առավել դրական զարգացումներով և միտումներով:

2013 թվականի առաջին և երկրորդ կիսամյակները տարբերվել են հիմնական զարգացումներով և հատկապես՝ սպասումներով: Տարվա առաջին կեսը կարելի է բնորոշել առավել հոռետեսական սպասումներով և միտումներով, մինչդեռ երկրորդ կեսը՝ առավել ակնառու դրական զարգացումներով, շուկաների մասնակիցների լավատեսական սպասումներով:

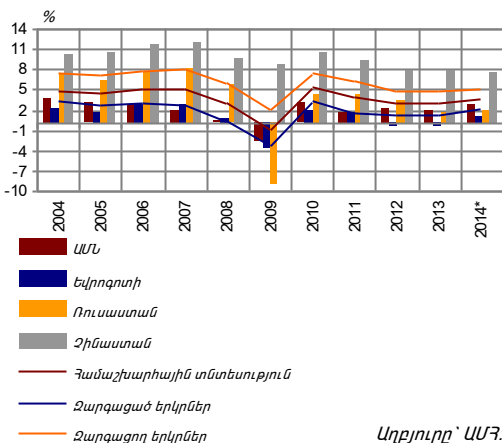
Այնուամենայնիվ, գլոբալ անկայունության մի շարք գործոններ դեռևս պահպանվում են՝ թույլ չտալով համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամը սկսվելուց նույնիսկ վեց տարի անց վստահորեն արձանագրել ճգնաժամի հաղթահարումը:

2013 թվականի համաշխարհային տնտեսական աճը փոքրինչ զիջել է նախորդ տարվա ցուցանիշին:

2013 թ. համաշխարհային տնտեսական աճը ԱՄՆ կողմից գնահատվել է 3.0% (2012 թ. տնտեսական աճը՝ 3.1%): Զարգացած երկրներում տնտեսական աճը շարունակել է թույլ մնալ՝ 1.3%, իսկ զարգացող երկրներինը չի գերազանցել նախորդ տարվա ցուցանիշը և գնահատվում է 4.7%-ի սահմաններում²:

Տարվա բնորոշ հիմնական միտումներից հարկ է նշել տնտեսական ակտիվության վերականգնումը զարգացած երկրներում (թեև առանձին-առանձին վերցրած տարբեր երկրներում՝ խիստ տարբեր տեմպերով), տնտեսական աճի տեմպի դանդաղման արմատավորումը զարգացող երկրներում, հիմնական բորսայական ապրանքատեսակների գների կայուն վարքագիծը, ազգային արժույթների արժեզրկման ճնշումները զարգացող երկրներում:

Տնտեսական աճի ցուցանիշներն ըստ տարածաշրջանների

* Այս և հաջորդ գծապատկերներում աստղանիշով նշված ցուցանիշները ԱՄՖ գնահատումներն են (2014 թ. հունվար):

2013-2014 թթ. համաշխարհային տնտեսական աճի գնահատման վերանայումները ԱՄՖ կողմից

Ցուցանիշ (տնտեսական աճ)	30.01.13 թ. դրությամբ 2012 թ. գնահատում	30.01.13 թ. դրությամբ 2013 թ. կամխատնտում	30.04.13 թ. դրությամբ 2013 թ. կամխատնտում	30.07.13 թ. դրությամբ 2013 թ. կամխատնտում	30.01.14թ. դրությամբ 2013 թ. գնահատական	30.01.14թ. դրությամբ 2014 թ. կամխատնտում
Համաշխարհային տնտեսություն	3.1	3.5	3.3	3.1	3.0	3.7
Զարգացած երկրներ	1.3	1.4	1.3	1.2	1.3	2.2
ԱՄՆ	2.3	2.0	1.9	1.7	1.9	2.8
Եվրոգոտի	-0.4	-0.2	-0.4	-0.6	-0.4	1.0
Զարգացող երկրներ	5.1	5.5	5.3	5.0	4.7	5.1
ԱՊՀ	3.6	3.8	3.4	2.8	2.1	2.6
Ռուսաստան	3.6	3.7	3.4	2.5	1.5	2.0
Չինաստան	7.7	8.2	8.1	7.8	7.7	7.5

Համաշխարհային տնտեսության վերականգնումը պահպանվել է, թեև հիմնական ռիսկերը ահազանգող են մնացել ողջ տարվա ընթացքում

¹ Միջազգային զարգացումների և կանխատեսումների համար հիմք է ծառայել IMF, World bank, Economist Intelligence unit, Financial times, Bloomberg, RBC, The institute of international finance և այլ աղբյուրների տեղեկատվությունը:

² ԱՄՖ բոլոր կանխատեսումներն ու գնահատումները վերցված են «World economic outlook update 2014 January» պարբերականից:

Համաշխարհային տնտեսական աճին մեծ նպաստում է ունեցել **ԱՄՆ-ը**, որտեղ ողջ տարվա ընթացքում արձանագրվել է չափավոր տնտեսական աճ, իսկ չորրորդ եռամսյակի ցուցանիշն ամենաբարձրն է եղել վերջին տարիների համար: Միևնույն ժամանակ, բյուջետային կոնսոլիդացման բացասական ազդեցությունը սպասումների համեմատ առավել նվազ է եղել, իսկ ֆինանսական շուկաներում պահպանվել են բարենպաստ պայմանները՝ ի հաշիվ տոկոսադրույքների ցածր մակարդակի և խթանող դրամավարկային քաղաքականության միջոցառումների: ԱՄՆ գնահատումների համաձայն՝ ԱՄՆ տնտեսությունը 2013 թ-ին աճել է 1.9%-ով, իսկ 2014 թ-ին ակնկալվում է 2.8% տնտեսական աճ, ինչին հիմնականում կնպաստեն մասնավոր սպառման աճն ու հարկաբյուջետային քաղաքականության մեղմացումը:

Թեև տարեսկզբին **եվրոպական զարգացած երկրներում** տնտեսական իրավիճակը բավականին մտահոգիչ էր, մասնավորապես՝ իրադարձությունները Կիպրոսում և այլ պարտքային հիմնախնդիրներ ունեցող երկրներում տեղիք էին տալիս ռեցեսիայի արմատավորման մասին պնդումներին, այնուամենայնիվ, տարվա երկրորդ կեսին դրական միտումներն արդեն նկատելի էին: Եվրոգոտին տարվա երրորդ և չորրորդ եռամսյակներում արձանագրել է եռ./եռ. համապատասխանաբար 0.1% և 0.5% տնտեսական աճ՝ ազդարարելով ռեցեսիայի ավարտը: Կարճաժամկետ հեռանկարում կանխատեսվում է Եվրոգոտու տնտեսական աճի վերականգնում (2014 թ.՝ 1.0%, 2015 թ.՝ 1.4%), թեև խնդրահարույց երկրներում տնտեսական աճն ավելի զուսպ և անկայուն կլինի: Ընդհանուր առմամբ՝ պարտքի բարձր մակարդակները մասնավոր և պետական հատվածներում կկաշկանդեն մասնավոր պահանջարկի աճը, թեև արտահանման տեմպերի հնարավոր արագացումը դրականորեն կնպաստի տնտեսության վերականգնմանը:

2013 թ. ընթացքում եվրոպական պարտքային ճգնաժամը, զարգացած երկրների տնտեսական վերականգնման անորոշությունները պայմանավորել են **զարգացող երկրների** տնտեսական աճի դանդաղումն ու հետագայում այդ դանդաղման միտումների պահպանման արմատավորումը: Ցածր արտաքին պահանջարկի, հիմնական բորսայական ապրանքատեսակների միջազգային գների ցածր մակարդակի, զարգացող երկրներում գնաճի բարձր մակարդակի հետ մեկտեղ 2013 թ-ին Դաշնային պահուստային համակարգի (ԴԴՀ) կողմից դրամավարկային պայմանների խստացման մտադրությունների բարձրաձայնումը, իսկ հետագայում նաև կիրարկվումը զարգացող երկրների համար մարտահրավերները դարձրեցին էլ ավելի իրատեսական:

2013 թ. տնտեսական աճը զարգացող երկրներում ԱՄՆ կողմից գնահատվել է 4.7%, իսկ 2014 թ. համար կանխատեսվում է կազմում է 5.1%:

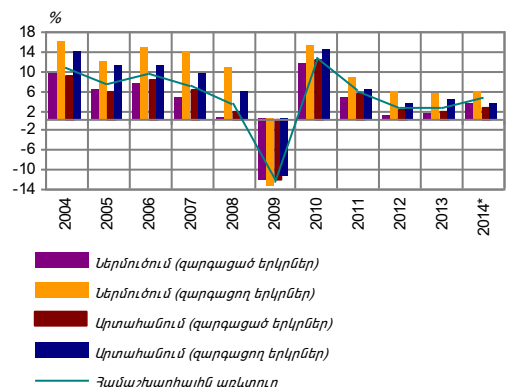
Չնայած տարվա առաջին կեսին արձանագրած նվազման որոշակի միտումներին, տարեվերջին համաշխարհային առևտուրը որոշ չափով աճել է՝ մասամբ ի հաշիվ զարգացող երկրների արտահանման տեմպերի վերականգնման և առանցքային եվրոպական երկրների առևտրաշրջանառության աճի բարձր տեմպերի: Ըստ ԱՄՆ տվյալների՝ համաշխարհային առևտրի ծավալների տարեկան աճը 2013 թ. կազմել է 2.7%, իսկ 2014 թ-ին կանխատեսվում է 4.5% աճ:

ԱՄՆ-ում տնտեսական աճը շարունակել է նոր թափ հավաքել

Զարգացումները եվրոգոտում թույլ են տվել արձանագրել տնտեսական վերականգնման սկիզբը

Զարգացող երկրների տնտեսական աճի դանդաղումը, ըստ ամենայնի, շարունակական բնույթ կկրի

Համաշխարհային առևտրի տարեկան տոկոսային աճը

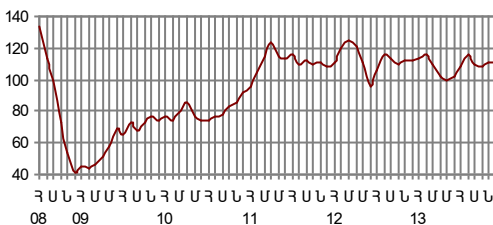

Աղբյուրը՝ ԱՄՆ:

Ապրանքային շուկաներում զարգացումները հիմնականում համահունչ են եղել համաշխարհային տնտեսության զարգացման միտումներին

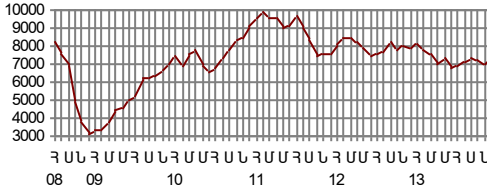
Նավթի միջազգային գները զգայուն կլինեն աշխարհաքաղաքական զարգացումների նկատմամբ

Նավթի («բրենթ» տեսակի) գները
(ԱՄՆ դոլար՝ 1 բարելի դիմաց)

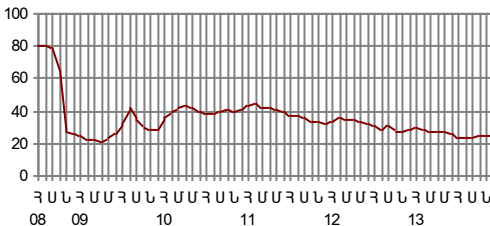

Պղնձի գների շարժը մեծապես պայմանավորվել է զարգացող երկրների տնտեսական աճի միտումներով

Պղնձի գները
(ԱՄՆ դոլար՝ 1 տոննայի դիմաց)

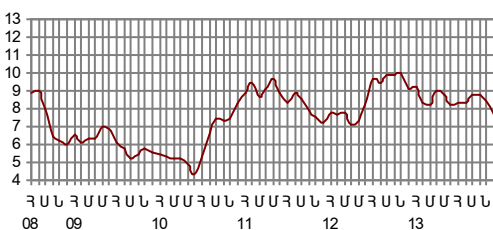

Մուլիբդենի գները
(1000 ԱՄՆ դոլար՝ 1 տոննայի դիմաց)

Հացահատիկի գները նվազել են

Հացահատիկի գները
(ԱՄՆ դոլար՝ 1 բուշելի դիմաց)

Աղբյուրը՝ Bloomberg Data Warehouse:

Ոսկու նկատմամբ ներդրումային հետաքրքրությունը նվազել է, ինչն էլ գների անկման պատճառ է դարձել

Տարեսկզբին արձանագրվել էր հիմնական ապրանքատեսակների միջազգային գների կտրուկ աճ՝ պայմանավորված ինչպես որոշ ապրանքատեսակների շուկաներին բնորոշ զարգացումներով, այնպես էլ համաշխարհային տնտեսության զարգացման միտումներով: Սակայն, սկսած երկրորդ եռամսյակից, գրեթե բոլոր շուկաներում գները նվազել են և ողջ տարվա ընթացքում պահպանել կայուն վարքագիծ՝ արտացոլելով զարգացող երկրների ցածր պահանջարկը և համաշխարհային մակարդակով առկա անորոշությունները:

Տարեսկզբից դրսևորվել է նավթի գնի աճի միտում. փետրվարին շուրջ 119 ԱՄՆ դոլար՝ 1 բարելի դիմաց, որից հետո այն նվազել է՝ տարվա ընթացքում գտնվելով գրեթե միևնույն մակարդակի վրա: Տարեկան «բրենթ» տեսակի նավթի միջին գինը կազմել է 109 ԱՄՆ դոլար/բարել՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նվազելով 3.0%-ով:

Կարճաժամկետ հեռանկարում ակնկալվում է, որ էներգակիրների տարեկան միջին գները կպահպանվեն նույն մակարդակում, թեև դեռևս առկա են (թեև ավելի նվազ հավանականությամբ) աճի ուղղությամբ ռիսկեր՝ պայմանավորված աշխարհաքաղաքական գործոններով:

Տարեսկզբին համաշխարհային մասշտաբով սպասումների բարելավման ներքո արձանագրվել էր արդյունաբերական մետաղների գների աճ, որը, սակայն, հետագա ամիսներին չեզոքացվել է՝ պայմանավորված զարգացող երկրների տնտեսական աճի թուլացման միտումների արմատավորմամբ: Մասնավորապես՝ պղնձի միջին տարեկան գինը կազմել է մոտ 7300 ԱՄՆ դոլար/տոննա՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նվազելով 8.6%-ով:

Կարճաժամկետ հեռանկարում, այլ հավասար պայմաններում, արդյունաբերական մետաղների միջազգային գները կշարունակեն պայմանավորված լինել զարգացող երկրների տնտեսությունների զարգացման միտումներով և էական աճ չեն արձանագրի:

Տարվա ընթացքում հացահատիկի միջազգային գների դինամիկան հիմնականում նվազող է եղել՝ պայմանավորված նոր մարքեթինգային տարվա բերքի վերաբերյալ սպասումներով:

2013 թ. ընթացքում հացահատիկի միջին գինը կազմել է 8.5 ԱՄՆ դոլար/բուշել, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նվազելով 2.0%-ով:

Կարճաժամկետ հեռանկարում ցորենի միջազգային շուկայում գների էական տատանումներ չեն ակնկալվում:

2013 թ. ընթացքում արձանագրվել է ոսկու գնի շարունակական նվազման միտում: Գնի նվազումը հիմնականում պայմանավորվել է ԱՄՆ տնտեսության թափ հավաքող ակտիվությամբ, ինչը ստիպել է ներդրողներին «դուրս գալ» ոսկու շուկայից և ներդրումներ կատարել առավել բարձր եկամտաբերությամբ ակտիվներում:

2013 թ. ոսկու միջազգային տարեկան միջին գինը կազմել է 1400 ԱՄՆ դոլար՝ մեկ տրոյական ունցիայի դիմաց՝ նախորդ տարվա համեմատությամբ նվազելով մոտ 17.0%-ով:

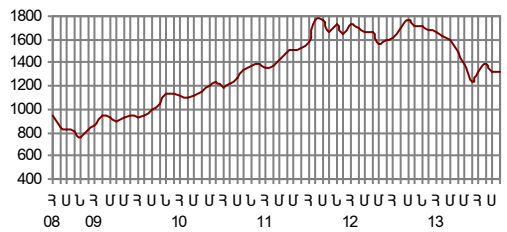
Կարճաժամկետ հեռանկարում համաշխարհային տնտեսության վերականգնման լավատեսական սպասումների ներքո ակնկալվում է ոսկու գների անփոփոխ մակարդակ:

2013 թ. գնաճային ճնշումները զարգացած և զարգացող երկրներում բարձր չեն եղել: Ըստ ԱՄՅ գնահատումների՝ զարգացած երկրներում տարեկան գնաճը կազմել է 1.4%, իսկ զարգացող երկրներում գները աճել են 6.1%-ով, ընդ որում՝ գալիք տարում ևս գնաճային ճնշումներ չեն ակնկալվում:

Առանցքային զարգացած երկրների դրամավարկային մարմինները 2013 թ. շարունակել են կիրարկել ցածր տոկոսադրույքների և քանակական ընդլայնման քաղաքականությունը, մինչդեռ որոշ զարգացող երկրներ, ազգային արժույթների արժեզրկման ճնշումներով պարտադրված, բարձրացրել են վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքները:

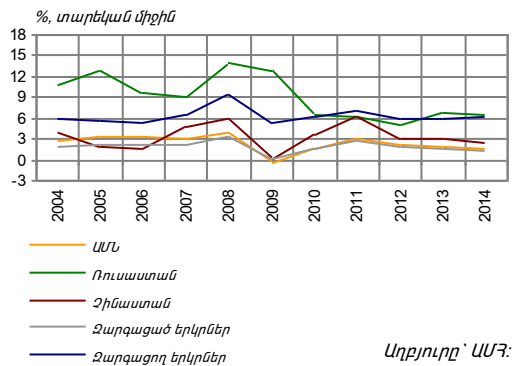
Ոսկու գները

(ԱՄՆ դոլար՝ մեկ տրոյական ունցիայի դիմաց)

Աղբյուրը՝ Bloomberg Data Warehouse:

Գնաճը մի շարք երկրներում

Աղբյուրը՝ ԱՄՅ:

1.2. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՆԵՐ

2013 թ. միջազգային ֆինանսական շուկաներում իրավիճակի էական բարելավում չի արձանագրվել: Մասնավորապես՝ եվրոպական երկրներում բյուջետային և պարտքային հիմնախնդիրները վերջնական լուծում չեն ստացել, բանկային համակարգի կայունությունը բավարար մակարդակ չի ապահովել, իսկ տարեվերջին ԱՄՆ կողմից ծավալային խթանման ծրագրի կրճատման մասին որոշման ընդունումը լրացուցիչ ռիսկեր է ստեղծել համաշխարհային մասշտաբով՝ հիմնականում ֆինանսավորման արգելափակման և այլ արժույթների արժեզրկման տեսքով:

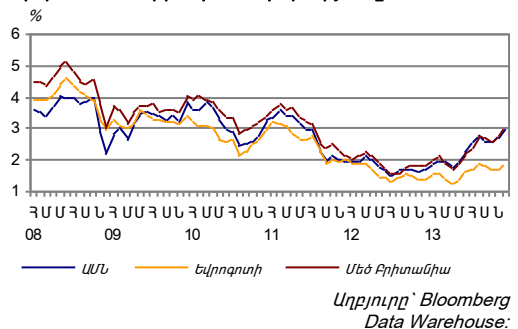
Եվրոպական երկրների ոչ կայուն ֆինանսական դրությունը և զարգացող երկրների տնտեսական աճի տեմպի դանդաղման մտավախությունը դրդել են ներդրողներին շարունակելու նախընտրությունը տալ հիմնականում ամերիկյան, գերմանական և այլ բարձր իրացվելի պետական պարտատոմսերին, որոնք էլ տարվա ընթացքում հիմնականում պահպանել են ցածր եկամտաբերություն:

Տարվա ընթացքում համաշխարհային տնտեսության անկայուն աճի ու հիմնական տնտեսական մարտահրավերների պայմաններում հիմնական զարգացած երկրները շարունակել են իրականացնել ցածր տոկոսադրույքների քաղաքականություն: Բացառություն է կազմել Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները, որտեղ թեև քաղաքականության տոկոսադրույքը պահպանել են նվազագույն մակարդակի վրա, սակայն սկիզբ են դրել քանակական խթանման ծրագրի ծավալների աստիճանական կրճատմանը:

Մակրոտնտեսական հեռանկարների վատթարացման, արդյունաբերության և ծառայությունների ոլորտների թույլ գործարար ակտիվության և աշխատաշուկայում ստեղծված իրավիճակի (տարեվերջին Եվրոգոտում գործազրկության մակարդակը կազմել է 12.0%) պարագայում ԵԿԲ-ն տարվա առաջին կեսին ստիպված էր հայտարարել տնտեսության աշխուժացմանն ուղղված

Պարտքային հիմնախնդիրներ ունեցող երկրների և գերմանական պետական պարտատոմսերի տոկոսադրույքների սպրեդը աճել է

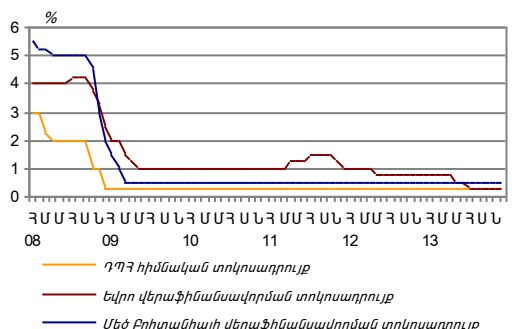
10 տարի ժամկետայնությամբ պետական պարտատոմսերի եկամտաբերությունը

Աղբյուրը՝ Bloomberg Data Warehouse:

Հիմնական զարգացող և զարգացած բոլոր երկրների կենտրոնական բանկերը իրականացրել են մեղմ դրամավարկային քաղաքականություն

Կենտրոնական բանկերի տոկոսադրույքների քաղաքականությունը

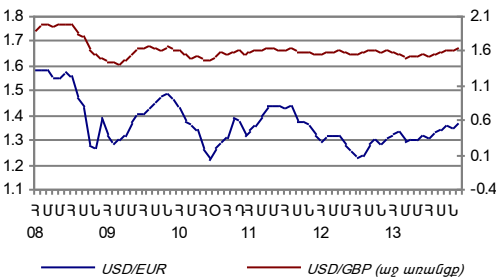

Աղբյուրը՝ Bloomberg Data Warehouse:

Բարենպաստ մակրոտնտեսական զարգացումները քաջալերել են ԴՊՀ-ին կրճատել քանակական խթանման ծրագրի ծավալները

Հիմնական արժույթները տատանողական են եղել

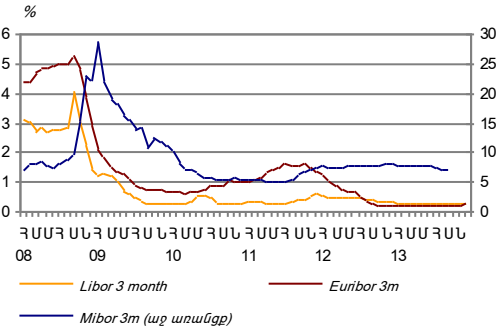
ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքը եվրոյի և ՄԲ ֆունտ ստեռլինգի նկատմամբ

Աղբյուրը՝ ԵԿԲ:

Բորսայական ինդեքսների և միջբանկային տոկոսադրույքների շարժը համահունչ է եղել միջազգային զարգացումներին

Միջբանկային տոկոսադրույքները

Աղբյուրը՝ Bloomberg Data Warehouse:

դրամավարկային մի շարք գործիքների կիրառման մասին: Հետագայում նշմարվող տնտեսական թույլ վերականգնմանը աջակցելու նպատակով՝ նշված տոկոսադրույքները ողջ տարվա ընթացքում պահպանվել են նույն մակարդակի վրա:

Անգլիայի կենտրոնական բանկը ևս դրամավարկային քաղաքականության տոկոսադրույքը պահպանել է ցածր՝ 0.5% մակարդակում, որը, ըստ բանկի հայտարարությունների, առաջիկայում չի փոփոխվի:

Միևնույն ժամանակ, 2013 թ. ընթացքում Դաշնային պահուստային համակարգը (ԴԴՀ) թեև շարունակել է վարել ընդլայնողական քաղաքականություն՝ նպաստելու համար տնտեսական աճին և գործազրկության նվազմանը, սակայն տարեվերջին ի կատար է ածել քանակական խթանման ծրագրի ծավալների շարունակական կրճատումը: Մասնավորապես՝ դեկտեմբերի 17-18-ի հերթական նիստի ժամանակ որոշում է կայացվել 2014 թ. հունվարից ակտիվների գնման ամսական ծավալները 85 մլրդ-ից նվազեցնել մինչև 75 մլրդ ԱՄՆ դոլար, ինչին հաջորդել է նաև հունվարի 29-ի նիստի որոշումը՝ ծավալները կրճատել ևս 10 մլրդ ԱՄՆ դոլարով:

Տարվա ընթացքում Եվրոգոտու պարտքային հիմնախնդիրների տարաբնույթ զարգացումները, երկրների մակրոտնտեսական ցուցանիշները և իրականացվող քաղաքականությունները պայմանավորել են հիմնական արժույթների տատանողական դինամիկան:

ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքը պարբերաբար արժեզրկվել և արժևորվել է եվրոյի նկատմամբ՝ պայմանավորված ԱՄՆ-ում և եվրոպական երկրներում տվյալ պահին տեղի ունեցող զարգացումներով:

Արտաքին և ներքին մի շարք ցնցումներ զարգացող երկրների արժույթների շուրջ ստեղծել են արժեզրկման ճնշումներ: Արժեզրկման միտումն ավելի է ընդգծվել ԴՊՀ-ի՝ ակտիվների գնման ծրագրի կրճատման մտադրությունների բարձրաձայնման, իսկ հետագայում՝ նաև իրագործման պարագայում:

Թեև ԴՊՀ վերոնշյալ որոշումը շուկայի կողմից սպասելի էր և ֆինանսական շուկաներում էական տատանումների պատճառ չհանդիսացավ, այնուամենայնիվ էական ռիսկեր ստեղծեց զարգացող երկրների համար՝ հատկապես կապիտալի արտահոսքի և արժույթների արժեզրկման տեսքով:

Միայն դեկտեմբեր ամսին զարգացող երկրների արժեթղթերի շուկայից կապիտալի արտահոսքը կազմել է 11.6 մլրդ ԱՄՆ դոլար, իսկ Համաշխարհային բանկի վերլուծության համաձայն՝ ԴՊՀ կողմից դրամավարկային պայմանների աստիճանական խստացումը մինչև 2016 թ. կհանգեցնի դեպի զարգացող երկրներ կապիտալ հոսքի 10% կրճատման:

Ընդհանուր առմամբ, դեպի զարգացող երկրներ կապիտալ ներհոսքի վերականգնումը մեծապես պայմանավորված կլինի զարգացող երկրների տնտեսական զարգացումներով և ԱՄՆ կողմից իրականացվելիք քաղաքականության պայմաններում ներդրողների արձագանքով:

Ջարգացած և զարգացող երկրների բորսայական ինդեքսները, երկրների տնտեսական զարգացումներին և սպասումներին համապատասխան, եղել են տատանողական՝ տարեվերջին արձանագրելով որոշակի աճ:

Բազային ցածր տոկոսադրույքները և համաշխարհային տնտեսական անկայունությունները պայմանավորել են միջբանկային տոկոսադրույքների նվազող վարքագիծը:

Տնտեսական զարգացումները Ռուսաստանի Դաշնությունում¹

2013 թվականին Ռուսաստանի Դաշնությունում տնտեսական աճի տեմպը շարունակաբար դանդաղել է, գնաճը բարձր է եղել նպատակային միջակայքից, իսկ հիմնական տնտեսական ռիսկերը շարունակել են մնալ օրակարգային:

ՌԴ տնտեսական աճը նկատելիորեն դանդաղել է՝ պայմանավորված շինարարության ոլորտի անկմամբ, ինչպես նաև արդյունաբերության, մանրածախ ու մեծածախ առևտրի ոլորտների աճի դանդաղմամբ: Տնտեսական աճի դանդաղմանը մեծապես նպաստել է նաև ներդրումների կրճատումը՝ պայմանավորված 2012 թ. պետական և էներգետիկ մի շարք ծրագրերի ավարտով:

2013 թ. շինարարության ոլորտում արձանագրվել է աճի տեմպի 1.5% անկում (2012 թ.՝ 2.4% աճ): Թեև մանրածախ առևտրի աճի տեմպը կազմել է 3.8%՝ մանրածախ և մեծածախ առևտուրը նախորդ տարվա համեմատ զգալիորեն կրճատվել է՝ գրանցելով ընդամենը 1.1% աճի տեմպ: Գյուղատնտեսությունը և ֆինանսական հատվածը աճել են՝ դրականորեն նպաստելով տնտեսական աճի ընդհանուր ցուցանիշին: 2013 թ. ՀՆԱ աճը կազմել է 1.3%՝ նախորդ տարի արձանագրված 3.4%-ից կրկնակի ցածր:

Ըստ ՌԴ կենտրոնական բանկի գնահատականների՝ 2013 թ. տարեկան արտահանումը կազմել է 521.6 մլրդ ԱՄՆ դոլար կամ նախորդ տարվա համեմատ 1.2%-ով պակաս: Ներմուծումը կազմել է 344.3 մլրդ ԱՄՆ դոլար կամ նախորդ տարվա համեմատ 2.6%-ով ավելի: Ընդ որում՝ արտահանումը դեպի ԱՊՀ երկրներ նվազել է, իսկ ԱՊՀ երկրներից ներմուծման ծավալները նախորդ տարվա համեմատությամբ աճել են: Առևտրային հաշվեկշռի դրական մնացորդը 2013 թ. դեկտեմբերին նվազել է 14.3%-ով ու կազմել 14.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար:

Ըստ ՌԴ ֆինանսների նախարարության տվյալների՝ պետական բյուջեի պակասուրդը 2013 թ. կազմել է 310.5 մլրդ ԱՄՆ դոլար, որը կազմում է ՀՆԱ-ի 0.5%-ը:

2013 թ. սպառողական գների ինդեքսը կազմել է 6.5% (2012թ. 6.6%): Գործազրկությունը նախորդ տարվա նկատմամբ նվազել է 0.1 տոկոսային կետով և կազմել տնտեսապես ակտիվ բնակչության 5.5%-ը: Իրական տնօրինվող եկամուտների աճը կազմել է 3.3%, ինչը զիջում է նախորդ տարվա ցուցանիշին (2012 թ.՝ 4.6%): Այս ցուցանիշը փոքր է իրական աշխատավարձի աճից՝ պայմանավորված տարվա ընթացքում գործարարության ցածր եկամտաբերությամբ, ինչպես նաև պարտադիր վճարների արագացված աճով. մասնավորապես՝ վարկերի գծով մարման և սպասարկման վճարների հարաբերությունը բնակչության եկամուտներին նախորդ տարվա 2.8%-ի փոխարեն կազմել է շուրջ 4.0%:

2013 թ. ընթացքում բանկային հատվածի ակտիվներն աճել են 16.0%-ով ու կազմել 57 423,1 մլրդ ռուբլի, ընդ որում՝ 5 խոշորագույն բանկերի կշիռը, որոնք ունեն ակտիվների ամենամեծ ծավալը, 50.3%-ից դարձել է 52.7%: Համաձայն Ռուսաստանի բանկի ֆինանսական կայունության հաշվետվության՝ նկատվում է բանկերի վարկային պորտֆելի շարունակական վատթարացման միտում և բանկային հատվածի եկամտաբերության նվազում:

Fitch միջազգային վարկանիշային գործակալությունը Ռուսաստանի վարկանիշը հաստատել է BBB մակարդակի վրա՝ «կայուն» հեռանկարով: Վարկանիշի BBB մակարդակի պահպանումը հիմնավորվել է պետական պարտքի ցածր բեռով (ՀՆԱ-ի 10.4%) և զուտ արտաքին ակտիվների բարձր մակարդակով (ՀՆԱ-ի 24.0%): Սակայն վերջին աշխարհաքաղաքական զարգացումներից հետո՝ մարտի 21-ին, Fitch-ը «կայուն» հեռանկարն իջեցրել է «բացասականի»՝ պայմանավորելով միջազգային պատժամիջոցների կիրառման հետևանքով երկրում գործարար միջավայրի հնարավոր վատթարացմամբ:

Վարկավորման կայուն աճն ու աշխատավարձերի աճը հաջորդող ժամանակահատվածում կխթանեն մասնավոր սպառումը: Միևնույն ժամանակ, միջազգային ֆինանսական պայմանների խստացման հեռանկարը կարող է ազգային արժույթի արժեզրկման ճնշումներ առաջացնել, իսկ տնտեսությունը և պետական ֆինանսները կշարունակեն գերզգայուն մնալ նավթի միջազգային գների տատանումների նկատմամբ:

ՌԴ էկոնոմիկայի նախարարության և Կենտրոնական բանկի պաշտոնյաների հայտարարությունների համաձայն² իրավիճակը ՌԴ տնտեսությունում կրում է նախաճգնաժամային նշաններ, ինչպես նաև Ռուսաստանում և այլ BRICS³ երկրներում նկատվում է տնտեսական աճի նվազում⁴ և բարձր գնաճ:

Տնտեսական աճի դանդաղումը, կապիտալի արտահոսքը, արժույթային շուկայի անբարենպաստ իրավիճակը (տարեսկզբից ռուբլու արժեզրկումը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ կազմել է 11.0%), Ռուսաստանի բանկի՝ մարտի 3-ին բազային տոկոսադրույքի բարձրացումը 5.5-ից 7.0% էականորեն կարող են փոխել Ռուսաստանի տնտեսության զարգացման ուղղությունները՝ տարեսկզբի կանխատեսումների համեմատ:

Այս համատեքստում, կախված Ռուսաստանի զարգացումներից, ԶԶ ֆինանսական համակարգի կայունության վրա ազդող ռիսկերի ուղղություններն առայժմ անորոշ են:

¹ ՌԴ տնտեսության զարգացումների, գնահատումների ու կանխատեսումների վերաբերյալ տվյալների աղբյուրը՝ ՌԴ տնտեսական զարգացման նախարարության «Мониторинг об итогах социально-экономического развития Российской Федерации в 2013 году» պարբերական:

² <http://www.bloomberg.com/news/2014-03-17/russia-sees-economy-tipping-into-crisis-as-western-sanctions-hit.html>;
<http://www.gazeta.ru/comments/column/shelin/5859805.shtml>.

³ Բրազիլիա, Ռուսաստան, Հնդկաստան, Չինաստան և Հարավային Աֆրիկա:

⁴ ՌԴ տնտեսական զարգացման նախարարությունը ապրիլի 8-ին հայտարարել է տնտեսական զարգացման պաշտոնական կանխատեսման կտրուկ վատթարացման մասին: 3 սցենարներից լավագույնը ենթադրում է ՀՆԱ-ի 1.1% աճ 2014 թ. համար՝ ի տարբերություն դեկտեմբերի 2.5% կանխատեսմանը: Համաձայն պահպանողական սցենարի՝ սպասվում է 0.5% ՀՆԱ աճ 2014 թ. համար: <http://top.rbc.ru/economics/09/04/2014/916620.shtml>:

ԱՍՓՈՓՈՒՄ

Համաշխարհային տնտեսությունը թևակոխել է զարգացման որակական մեկ այլ փուլ: Տնտեսական աճի վերականգնումը շարունակվել է 2013 թ-ին, թեև դեռևս թույլ տեմպերով, իսկ առկա ռիսկերը հիմնականում նվազման ուղղությամբ են եղել: Ջարգացած երկրներում տնտեսական աճը աստիճանաբար կայունացել է, հատկապես տարեվերջին, մինչդեռ զարգացող երկրներում նկատելի է եղել տնտեսական աճի դանդաղում:

ԱՄՆ-ի տնտեսությունում մասնավոր սպառումը շարունակել է ակտիվանալ, իսկ հարկաբյուջետային կոնսոլիդացիան զսպել է տնտեսական առաջանցիկ աճը:

Եվրոգոտու երկրները վերականգնման որոշակի նշաններ սկսել են ցուցաբերել միայն տարվա վերջին քառորդում, ինչը ոչ միայն իրականացված տնտեսական քաղաքականությունների արդյունք է, այլև պայմանավորված է առավել լավատեսական սպասումների ձևավորմամբ: Այնուամենայնիվ, վստահության որոշակի վերականգնումն ու արտահանման ծավալների աճը այնքան կայուն չի եղել՝ ներքին թույլ պահանջարկի բացասա-

կան ազդեցությունը չեզոքացնելու համար: Արևմտյան և Արևելյան Եվրոպայի երկրներում շարունակում են խնդրահարույց մնալ բանկերի հաշվեկշիռները՝ օրակարգային թողնելով ֆինանսական համակարգի կայունության խնդիրը:

2013-2014 թթ. համաշխարհային տնտեսության համար գերակա ռիսկեր են.

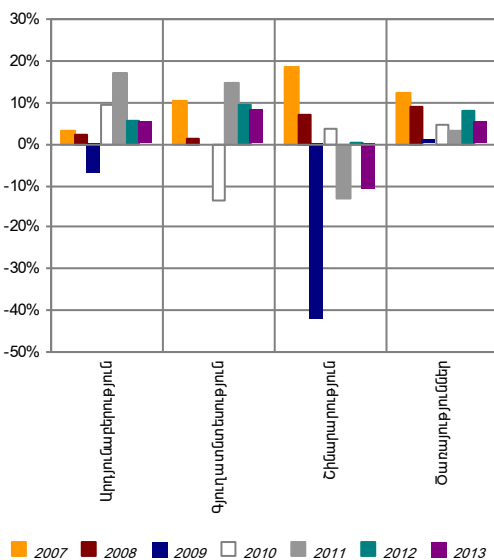
- ԱՄՆ մակրոտնտեսական դրական զարգացումների պայմաններում դրամավարկային քաղաքականության ծավալային խթանման ծրագրի հետագա կրճատման բացասական ազդեցությունը պարտքային դժվարություններ ունեցող եվրոպական, հատկապես՝ զարգացող երկրների վրա,
- Ջարգացող երկրներում տնտեսական դանդաղման միտումների արմատավորումը,
- Ջարգացած երկրներում, հատկապես՝ Եվրոգոտում, կառուցվածքային հիմնախնդիրների լուծման հետաձգումը:

2. ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐՈՒՄ

2.1. ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ³

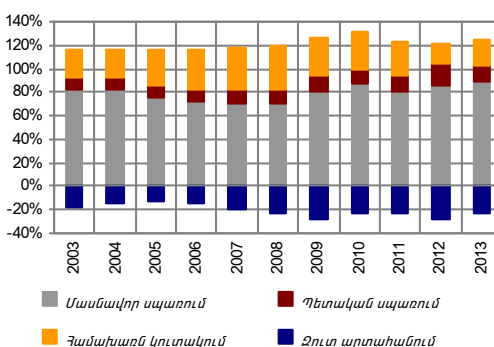
2013 թվականի ընթացքում Հայաստանի ներքին տնտեսությունում արձանագրվել է տնտեսական աճի տեմպի նվազում՝ պայմանավորված ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին գործոնների ազդեցությամբ: ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրներում տեղի ունեցող իրադարձությունները թեև որոշակի ազդեցություն են գործել ՀՀ տնտեսության վրա, այնուամենայնիվ պահպանվել է արտաքին առևտրաշրջանառության և գործոնային եկամուտների, մասնավոր տրանսֆերտների աճը:

Տնտեսության հիմնական ճյուղերի տարեկան աճը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ:

ՀՆԱ ծախսային բաղադրիչները
(տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ում)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ:

2013 թվականի իրական տնտեսական աճը, ըստ Ազգային վիճակագրության պաշտոնական տվյալների, կազմել է 3.5% (2012թ.՝ 7.2%):

Արդյունաբերության ոլորտի ավելացված արժեքի աճը 2013 թվականին կազմել է 4.9%: Աճի տեմպը առավել բարձր է եղել հանքարդյունաբերության և մշակող արդյունաբերության ենթաճյուղերում:

Գյուղատնտեսության ավելացված արժեքի աճը տարվա ընթացքում կազմել է 8.1%՝ պայմանավորված ինչպես բուսաբուծության, այնպես էլ անասնաբուծության ենթաճյուղերի աճի տեմպերով:

Նախորդ տարվա համեմատ շինարարության ճյուղի ավելացված արժեքը նվազել է 11.2%-ով, ինչը հիմնականում հետևանք է կազմակերպությունների կողմից իրականացվող շինարարության ծավալների կրճատման. միևնույն ժամանակ, բնակչության միջոցների հաշվին իրականացվող շինարարության ծավալները զգալի աճել են:

2013 թ. ծառայությունների ոլորտի ավելացված արժեքի աճը կազմել է 5.3%: Նախորդ տարվա համեմատ աճի դանդաղ տեմպը պայմանավորված է մասնավոր պահանջարկի նվազմամբ:

Ըստ ԱՎԾ տվյալների՝ 2013 թ. մասնավոր սպառումն աճել է 1.8%-ով, ինչը գների բարձր մակարդակի, վարկերի ծավալների կրճատման, գյուղատնտեսության աճի տեմպերի դանդաղման արդյունք է: Միևնույն ժամանակ, պետական սպառումը գրանցել է աճի ավելի բարձր ցուցանիշ՝ 13.4%:

2013 թ. ներդրումների ծավալը շարունակել է կրճատվել և՛ պետական, և՛ մասնավոր հատվածներում: Ըստ ԱՎԾ-ի՝ մասնավոր ներդրումները նվազել են 4.2%-ով, իսկ պետական ներդրումները՝ 12.5%-ով: Վերջինս հետևանք է Հյուսիս-հարավ ճանապարհային միջանցքի ներդրումային ծրագրի իրագործման հետաձգման, ինչպես նաև պետական բյուջեի պակասուրդի կրճատմանն ուղղված քաղաքականության:

Վարկավորման աճի տեմպի նվազման քաղաքականության պարագայում 2013 թվականին արձանագրվել է վարկերի 11.2% աճ: Վարկավորման աճ գրանցվել է տնտեսության գրեթե բոլոր ճյուղերում, առավել բարձր տեմպերով աճել են տրանսպորտի ու կապի և առևտրի վարկավորման ծավալները: Վարկային ներ-

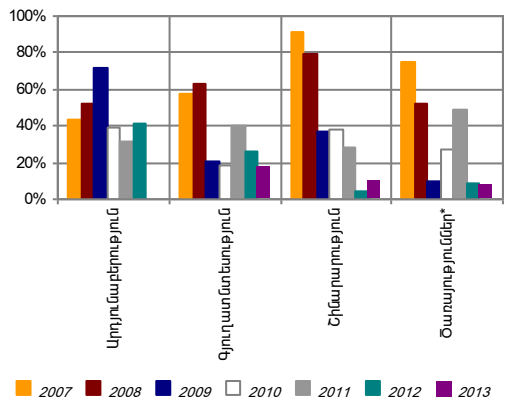
³ ՀՀ մակրոտնտեսական միջավայրի զարգացումները առավել մանրամասն տեսնելու համար հաշվետվություն. 2014 թ. I եռամսյակ» պարբերականում:

դրույմների աճին զուգահեռ, չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռն ընդհանուր վարկերում ավելացել է 0.8%-ով և կազմել 4.7%, չաշխատող վարկերը համեմատաբար բարձր են եղել շինարարության ճյուղում՝ 8.3%:

2013 թ. 33 ԿԲ կողմից անցկացվող հարցումների համաձայն՝ բաղադրյալ տնտեսական ինդեքսներն⁴ ունեցել են զարգացման տարբեր միտումներ: Մասնավորապես՝ գործարար ակտիվության ցուցանիշը 2013 թ. 4-րդ եռամսյակում տ/տ նվազել է 12.0 տոկոսային կետով՝ շարունակելով մնալ կայունության միջակայքում: Միևնույն ժամանակ, 0.2 տոկոսային կետով աճ է գրանցել գործարար միջավայրի ցուցանիշը, որը վկայում է գործարարների կողմից գործարար միջավայրի նկատմամբ կայուն տրամադրվածության մասին:

2013 թ. կարևորվել է պետական բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորման նոր գործիքի ներդրմամբ. առաջին անգամ թողարկվել են արտարժույթային պետական պարտատոմսեր (եվրոպարտատոմսեր)⁵ 700 մլն ԱՄՆ դոլար ծավալով, 6.25 % եկամտաբերությամբ և 7 տարի ժամկետով: Ընդ որում, միջազգային կապիտալի շուկայում այն ունեցել է մեծ պահանջարկ՝ մասամբ շնորհիվ այդ պահին զարգացող երկրների պետական պարտատոմսերի նկատմամբ ներդրողների բարձր հետաքրքրության: Որպես հետևանք 33 պետական պարտատոմսերի շուկայում արձանագրվել է պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության նվազում միջինը 4.5 տոկոսային կետով⁶: Կառավարության այս քայլը մասնավոր հատվածի համար ևս հնարավորություններ է ստեղծում համաշխարհային ֆինանսական շուկաներից ավելի ցածր տոկոսադրույքներով ներգրավելու մատչելի ֆինանսական միջոցներ:

Տնտեսության հիմնական ճյուղերի վարկավորման աճը

* Գրաֆիկում «Ծառայություններ» ճյուղը ներառում է առևտրի և ծառայության այլ հատվածների ցուցանիշների համագումարը:

Աղբյուր՝ 33 ԿԲ:

2013 թվականին առաջին անգամ թողարկել են արտարժույթային պետական պարտատոմսեր

33 արտաքին պետական պարտքը բնութագրող որակական ցուցանիշներ

Ցուցանիշ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Պարտք/ՖՆԱ (սահման 50%)	22.3%	18.2%	14.0%	13.6%	35.7%	34.2%	36.4%	37.6%	37.5%
Պարտք/ արտահանում	77.6% (նվազ պարտքի բեռ)	79.8% (նվազ պարտքի բեռ)	81.6% (նվազ պարտքի բեռ)	89.8% (նվազ պարտքի բեռ)	221.7% (միջին պարտքի բեռ)	170.31% (միջին պարտքի բեռ)	148.0% (նվազ պարտքի բեռ)	150.0% (նվազ պարտքի բեռ)	139.4% (նվազ պարտքի բեռ)
Պարտքի սպասարկում/ արտահանում	4.6% (նվազ պարտքի բեռ)	4.2% (նվազ պարտքի բեռ)	2.9% (նվազ պարտքի բեռ)	3.1% (նվազ պարտքի բեռ)	6% (նվազ պարտքի բեռ)	5.0% (նվազ պարտքի բեռ)	4.2% (նվազ պարտքի բեռ)	9.9% (նվազ պարտքի բեռ)	14.4% ⁶ (նվազ պարտքի բեռ)
Տոկոսավճար/ արտահանում	0.9% (նվազ պարտքի բեռ)	0.7% (նվազ պարտքի բեռ)	0.6% (նվազ պարտքի բեռ)	0.7% (նվազ պարտքի բեռ)	2.0% (նվազ պարտքի բեռ)	2.4% (նվազ պարտքի բեռ)	2.1% (նվազ պարտքի բեռ)	2.3% (նվազ պարտքի բեռ)	1.8% (նվազ պարտքի բեռ)

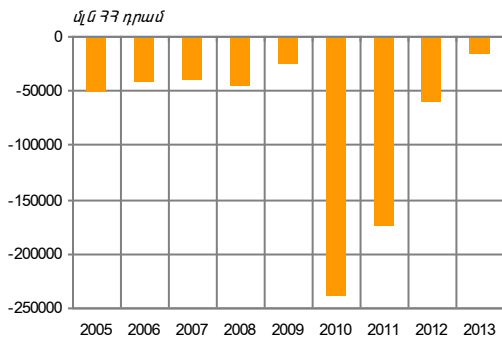
⁴ Տնտեսության ճյուղերի վերաբերյալ եռամսյակային հարցումների հիման վրա 33 ԿԲ կողմից կառուցվող Տնտեսական ակտիվության և գործարար միջավայրի բաղադրյալ տնտեսական ինդեքսներ:

⁵ Ըստ ֆինանսների նախարարության տվյալների:

⁶ Պարտքի սպասարկում/արտահանում նշված ցուցանիշը չի ներառում ՌԴ վարկի վաղաժամկետ մարումը: Վերոնշյալ մարումը հաշվի առնելու պարագայում Պարտքի սպասարկում/արտահանում ցուցանիշը կկազմի 30.7%:

Արտաքին պետական պարտքի ծավալն ավելացել է, սակայն ՀՀ-ն չարունակել է մնալ նվազ պարտքի բեռ ունեցող երկիր

ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդ (-) / հավելուրդ (+)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ:

Համաձայն ՀՀ ֆինանսների նախարարության տվյալների՝ 2013 թ. ՀՀ պետական պարտքը նախորդ տարվա համեմատ ավելացել է 5.0%-ով և կազմել ՀՆԱ-ի նկատմամբ 44.0%: ՀՀ պետական պարտքի գերակշիռ մաս կազմող արտաքին պարտքն աճել է 4.4%-ով և կազմել ՀՆԱ-ի նկատմամբ 37.5%: Լողացող տոկոսադրույքով վարկերի տեսակարար կշիռը նախորդ տարվա նկատմամբ նվազել է շուրջ 13.1%-ով և ընդհանուր պարտքի ծավալում կազմել 22.2%:

Թեև 2013 թ. արտաքին պարտքը բնութագրող որակական ցուցանիշները հիմնականում աճել են, այնուամենայնիվ, այդ որակական ցուցանիշների համաձայն, ՀՀ-ն կարելի է բնութագրել որպես նվազ պարտքի բեռ ունեցող երկիր:

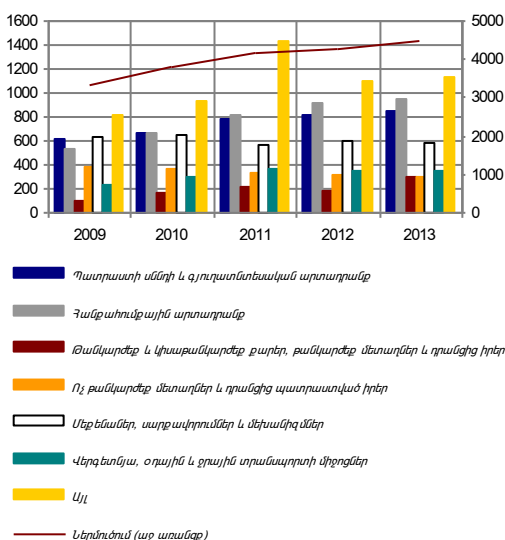
2013 թ. հարկային վարչարարության բարելավման արդյունքում դրական զարգացումներ են արձանագրվել ՀՀ պետական բյուջեի մասով:

Համաձայն Ազգային վիճակագրության ծառայության տվյալների՝ 2013 թ. պետական բյուջեի եկամուտները նախորդ տարվա համեմատ ավելացել են 13.5%-ով, ինչը պայմանավորված է հարկային եկամուտների 14.0% աճով, մասնավորապես՝ եկամտային հարկի և ավելացված արժեքի հարկի ցուցանիշների աճով: Արձանագրվել է նաև ծախսերի (ԾԻԳ-երի միջոցները ներառյալ) 8.2% աճ: Ծախսերի համեմատ եկամուտների առաջանցիկ աճի և Կառավարության զսպող հարկաբյուջետային քաղաքականության արդյունքում պետական բյուջեի պակասուրդը նվազել է 73.0%-ով և 2013 թվականի պակասուրդ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը կազմել է 0.4%՝ նախորդ տարվա 1.5%-ի փոխարեն:

Հաշվի առնելով տարվա ընթացքում պարենային ապրանքների և ծառայությունների, մասնավորապես՝ հուլիս ամսից էներգակիրների գների աճը՝ 2013 թ. ձևավորվել է բարձր գնաճային միջավայր, իսկ դեկտեմբերին 12-ամսյա գնաճը կազմել է 5.6%՝ հատելով նպատակային միջակայքի վերին սահմանագիծը:

2.2. ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՎՏՈՒՐ

ՀՀ ներմուծումն ըստ ապրանքախմբերի (մլն ԱՄՆ դոլար)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ:

Համաշխարհային և ներքին տնտեսության զարգացումների պայմաններում 2013 թվականի ՀՀ վճարային հաշվեկշռի ընթացիկ հաշվի պակասուրդը նախորդ տարվա համեմատ բարելավվել է և, համաձայն ԿԲ գնահատումների, կազմել է ՀՆԱ-ի նկատմամբ 10.5%: Ընթացիկ հաշվի պակասուրդի կրճատումը հիմնականում պայմանավորվել է «Եկամուտներ» և «Մասնավոր տրանսֆերտներ» հոդվածների ցուցանիշների՝ նախորդ տարվա համեմատ արձանագրված աճով:

ԱՎԾ տվյալների համաձայն՝ 2013 թ. ապրանքաշրջանառությունը աճել է 4.6%-ով և կազմել 5 956.8 մլն ԱՄՆ դոլար:

2013 թ. ապրանքների և ծառայությունների ներմուծումն ավելացել է 7.3%-ով և կազմել 5265.7 մլն ԱՄՆ դոլար, ընդ որում՝ ներմուծման իրական ծավալների աճը կազմել է 6.2%:

Ներմուծման կառուցվածքում հիմնականում ավելացել են «Հանքահումքային արտադրանք», «Պատրաստի սննդի արտադրանք», «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր» ապրանքախմբերի ծավալները:

Ապրանքների ու ծառայությունների արտահանման դոլարային արժեքի աճը գնահատվել է 9.6%՝ կազմելով 2800.7 մլն ԱՄՆ դոլար, այդ թվում՝ 12.5%-ով աճել են արտահանման իրական ծավալները:

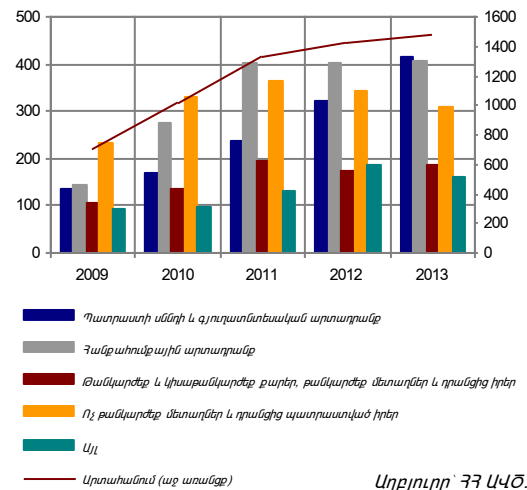
Արտահանման կառուցվածքում հիմնականում ավելացել են «Հանքահումքային արտադրանք», «Պատրաստի սննդի արտադրանք», «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր» ապրանքախմբերի արտահանման ծավալները:

Զնայած ներմուծման համեմատությամբ արտահանման առաջանցիկ աճին, առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդը նախորդ տարվա համեմատ աճել է 4.7%-ով և կազմել է ՀՆԱ-ի նկատմամբ 23.7%:

2013 թվականին ՀՀ արտաքին առևտուրն ըստ առանձին երկրների շարունակել է պահպանել խոշոր կենտրոնացումներ: Մասնավորապես՝ հիմնական գործընկեր երկրներն են Ռուսաստանի Դաշնությունը և ԵՏՄ երկրները: Համաձայն ԱՎԾ տվյալների՝ ՀՀ արտահանման կառուցվածքում 2.7 տոկոսային կետով ավելացել է ԱՊՀ անդամ երկրների կշիռը, միևնույն ժամանակ 3.7 տոկոսային կետով նվազել է ԵՄ երկրների տեսակարար կշիռը: Մասնավորապես՝ ՀՀ արտաքին առևտրի կառուցվածքում առաջատար Ռուսաստանի Դաշնությունը արտահանվող ապրանքների ծավալը 2013 թվականին ավելացել է շուրջ 19.8%-ով: Արտահանման կառուցվածքում մեծ մասնաբաժին ունի նաև Բուլղարիան, ուր արտահանվող ապրանքների ծավալը նախորդ տարվա համեմատ ավելացել է 17.7%-ով:

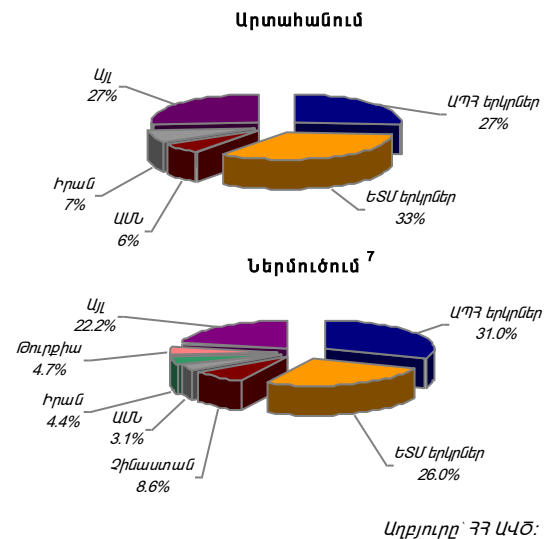
Արտահանման ապրանքախմբային կառուցվածքում տեղի են ունեցել հետևյալ փոփոխությունները՝ ավելացել է պատրաստի սննդի արտադրանքի տեսակարար կշիռը և նվազել է ոչ թանկարժեք մետաղների և դրանցից պատրաստված իրերի տեսակարար կշիռը: Շարունակել է պահպանվել կենտրոնացվածության բարձր մակարդակը, ինչն էլ բարձրացնում է հանքագործական և սննդի ճյուղերի խոցելիությունը որևէ գործընկեր երկրի կամ գլոբալ տնտեսության հնարավոր ցնցումներից: Ներմուծման կառուցվածքում հիմնական գործընկեր երկրներն են ԱՊՀ և ԵՏՄ անդամ երկրները: Ներմուծման կառուցվածքում 0.3 տոկոսային կետով նվազել է ԱՊՀ երկրների տեսակարար կշիռը և 0.5 տոկոսային կետով՝ ԵՏՄ երկրների տեսակարար կշիռը:

ՀՀ արտահանումն ըստ ապրանքախմբերի (մլն ԱՄՆ դոլար)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ:

Հայաստանի արտաքին առևտրի բաշխվածությունը ըստ երկրների (31.12.2013 թ. դրությամբ)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ:

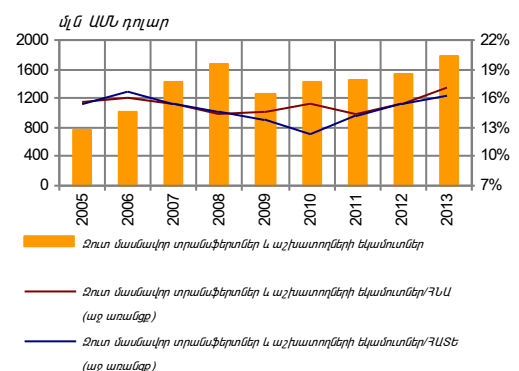
2.3. ԶՈՒՏ ԳՈՐԾՈՆԱՅԻՆ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՏՐԱՆՍՖԵՐՏՆԵՐ

ՀՀ բնակչության եկամուտներում պահպանվում է արտերկրից ստացվող ոչ առևտրային բնույթի դրամական փոխանցումների մեծ մասնաբաժինը: Ըստ ՀՀ ԿԲ հարցումների՝ արտերկրից փոխանցումներ ստանում են հարցված տնային տնտեսությունների շուրջ 16%-ը⁷: Ըստ այդմ՝ վերոնշյալ փոխանցումները էական ազդեցություն են ունենում բնակչության կենսամակարդակի, վարկունակության, հետևաբար նաև ՀՀ ֆինանսական համակարգի կայունության վրա:

2013 թ. ինչպես սեզոնային աշխատողների զուտ եկամուտները, այնպես էլ զուտ մասնավոր տրանսֆերտները աճել են և կազ-

Տարվա ընթացքում ավելացել են ոչ առևտրային բնույթի դրամական փոխանցումները և դրական անդրադարձել բնակչության կենսամակարդակի վրա

Զուտ մասնավոր տրանսֆերտներ և սեզոնային աշխատողների վարձատրություն

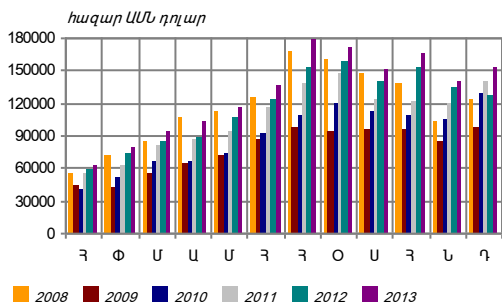

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ:

⁷ Ներմուծման կառուցվածքը ներկայացված է ըստ ապրանքների ծազման երկրների:

⁸ Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ կողմից անցկացված «Ապառողների վստահության ցուցանիշը 2013 թ. 4-րդ եռամսյակում» վիճակագրական հետազոտություն:

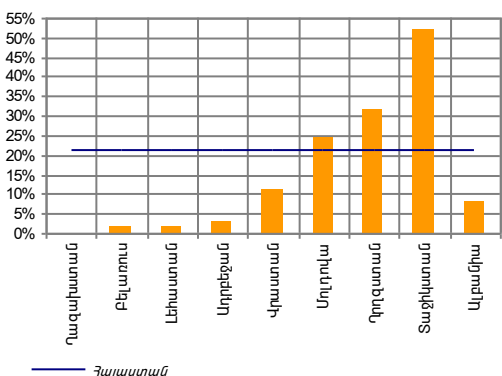
Բանկային համակարգի միջոցով ֆիզիկական անձանց ոչ առևտրային զուտ փոխանցումներ

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ոչ առևտրային բնույթի դրամական փոխանցումների մեծ մասը ստացվում է Ռուսաստանից, ինչն առավել մեծացնում է ՀՀ տնտեսության կախվածությունը ՌԴ տնտեսական զարգացումներից

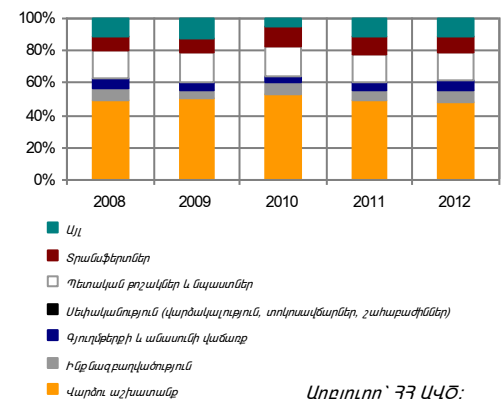
2012 թ. առևտրային բնույթի փոխանցումներ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Տարվա ընթացքում ինչպես աշխատավարձը, այնպես էլ բանկային համակարգում տնային տնտեսությունների խնայողությունները աճել են առավել դանդաղ տեմպերով

Տնային տնտեսության 1 շնչի հաշվով միջին ամսական եկամուտների կառուցվածքը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎՃ:

մել մոտ 1.8 մլրդ ԱՄՆ դոլար⁹ առաջին անգամ գերազանցելով նախաճգնաժամային տարիների մակարդակը: ՀՆԱ-ի նկատմամբ դրամական փոխանցումների առաջանցիկ աճի պայմաններում աճել է նաև ոչ առևտրային բնույթի դրամական փոխանցումներ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը և կազմել 17.0%, ինչը այլ երկրների համեմատ բավականաչափ բարձր է: Միաժամանակ աճել է նաև բանկային համակարգի միջոցով ֆիզիկական անձանց ոչ առևտրային դրամական փոխանցումների ներհոսքը (10.8%):

Ընդհանուր առմամբ, դրամական փոխանցումների աճը դրական է անդրադարձել տնային տնտեսությունների հատվածից բխող ռիսկերի նվազման վրա: Այնուհանդերձ, փոխանցումների գերակշիռ մասը ստացվում է Ռուսաստանի Դաշնությունից (85.9%), ինչը մեծացնում է ՀՀ բնակչության եկամուտների և ֆինանսական համակարգի խոցելիությունը Ռուսաստանի Դաշնության տնտեսության հավանական բացասական զարգացումներից: Մասնավորապես, ՌԴ արտագնա աշխատանքի մեկնող ՀՀ քաղաքացիները հիմնականում զբաղված են շինարարության ոլորտում, որտեղ տարվա ընթացքում գրանցվել է 1.5% անկում (մանրամասն տես «Տնտեսական զարգացումները Ռուսաստանի Դաշնությունում» ներգիր 1-ը):

Ինչ վերաբերում է Ռուսաստանի միգրացիոն քաղաքականությանը, ապա 2014թ. հունվարի 1-ից ուժի մեջ են մտել «ՌԴ-ից մեկնելու և ՌԴ մուտք գործելու կարգի մասին» և «ՌԴ-ում օտարերկրյա քաղաքացիների իրավական կարգավիճակի մասին» դաշնային օրենքներում կատարված փոփոխությունները¹⁰: Համաձայն այդ փոփոխությունների՝ 2014թ. հունվարի 1-ից սկսած, ՀՀ քաղաքացիները, ովքեր չունեն աշխատանքային թույլտվություն, կարող են ՌԴ տարածքում մնալ 90 օր՝ յուրաքանչյուր 180 օրվա ընթացքում¹¹:

Հաշվի առնելով ՌԴ տնտեսության վերաբերյալ միջազգային կառույցների կողմից կատարված գնահատումները և վերոնշյալ օրենսդրական փոփոխությունները՝ ՀՀ կենտրոնական բանկը 2014 թ. համար կանխատեսել է ոչ առևտրային բնույթի դրամական փոխանցումների աճ 7-9% միջակայքում¹²:

2.4. ՏՆԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐ ԵՎ ՊԱՐՏՔԻ ԲԵՌ

Ֆինանսական կայունության ապահովման տեսանկյունից կարևոր նշանակություն ունի տնային տնտեսությունների եկամուտների մակարդակը, քանի որ այն ուղղակիորեն անդրադառնում է տնային տնտեսությունների կողմից վարկային պարտավորությունների պատշաճ կատարման վրա: ՀՀ-ում բնակչության եկամուտների մեջ մեծ մասնաբաժին ունի անվանական աշխատավարձը, որը 2013 թ. աճել է 6.0%-ով: Ընդ որում՝ անվանական աշխատավարձի աճ գրանցվել է ինչպես մասնավոր, այնպես էլ պետական հատվածներում: Արդյունքում, միջին տարեկան սպառողական զմեռի ինդեքսի 5.8% մակարդակի պարագայում արձանագրվել է իրական աշխատավարձի ընդամենը 0.2% աճ: Տարվա

⁹ <https://www.cba.am/am/SitePages/statexternalsector.aspx>.

¹⁰ http://www.smsmta.am/?show_news&news_id=265.

¹¹ Ներկայումս բանակցություններ են ընթանում ընթացակարգերը մեղմելու ուղղությամբ:

¹² https://www.cba.am/AM/ppperiodicals/DVQ_I_14.pdf.

ընթացքում բնակչության կենսամակարդակի վրա իր դրական ազդեցությունն է ունեցել արտերկրից ստացվող ոչ առևտրային բնույթի դրամական փոխանցումների ներհոսքի աճը՝ նպաստելով տնային տնտեսությունների հատվածից բխող ռիսկերի նվազմանը:

Ինչ վերաբերում է գործազրկությանը, ապա 2013 թ. այն նվազել է՝ կազմելով 16.2%: Գործազրկության մակարդակը նվազել է սպասվածից առավել դանդաղ տեմպերով՝ պայմանավորված տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղմամբ: Աշխատանքի շուկայում շարունակում է խնդրահարույց մնալ 1 տարուց ավելի աշխատանք փնտրող 35-45 տարեկան անձանց զբաղվածության հարցը, ինչը հետագայում կարող է սահմանափակել վերջիններիս՝ համապատասխան աշխատանք գտնելու հնարավորությունները: Ընդհանուր առմամբ, որոշ մարզերում և՛ զբաղվածությունը, և՛ անվանական աշխատավարձերը շարունակում են մնալ միջինից ցածր մակարդակի վրա, ինչն իր անդրադարձն է ունենում այդ մարզերում բնակչության կենսամակարդակի, հետևաբար նաև ֆինանսական ներգրավվածության մակարդակի վրա:

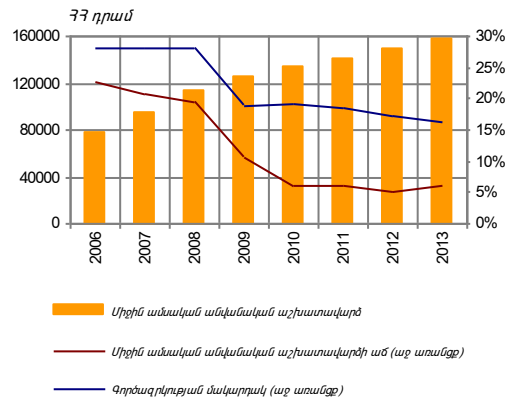
Ըստ ՀՀ ԿԲ-ի գնահատումների՝ 2014 թ. ակնկալվում է միջին անվանական աշխատավարձերի շուրջ 13% աճ՝ պայմանավորված ինչպես նվազագույն աշխատավարձի շեմի բարձրացմամբ, այնպես էլ պետական հատվածում զբաղվածների աշխատավարձերի էական աճով¹³: Գործազրկության միջին մակարդակը, ըստ գնահատումների, կկազմի 14.9%:

Տնային տնտեսությունների անվանական եկամուտների և դրամական փոխանցումների ներհոսքի աճին զուգընթաց աճել են նաև բանկային ավանդները (23.8%): Արդյունքում՝ ֆիզիկական անձանց ավանդների մասնաբաժինը ռեզիդենտ անձանց ընդհանուր ավանդներում ավելացել է 1.6 տոկոսային կետով և կազմել 68.8%: Բանկային ավանդներում շարունակում են մեծ կշիռ պահպանել արտարժույթային ավանդները (66.9 %), ինչն առևտրային բանկերի տեսանկյունից կարող է սահմանափակել դրամային ակտիվներում ֆինանսական միջոցների տեղաբաշխման հնարավորությունները: Ավանդների հետագա աճին որոշակիորեն կարող են նպաստել նաև ֆինանսական համակարգի նկատմամբ վստահության բարձրացումն ու բնակչության եկամուտների աճը:

Եկամուտների աճին զուգահեռ աճել են նաև տնային տնտեսությունների պարտավորությունները ֆինանսական հաստատությունների նկատմամբ (17.8%), որոնց բաժին է ընկնում տնային տնտեսությունների պարտքի գերակշիռ մասը¹⁴: ՀՆԱ-ի համեմատ տնային տնտեսությունների պարտքի առավել մեծ աճի հետևանքով չափավոր աճել է պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցությունը և կազմել է 18.1%, ինչը եվրոպական երկրների համեմատությամբ բավականաչափ ցածր: Այստեղից կարելի է ենթադրել, որ պարտքի բեռի հետագա չափավոր աճը, որը կուղեկցվի բնակչության եկամուտների աճով, ֆինանսական կայունության վրա ազդող էական ռիսկեր չի կարող առաջացնել:

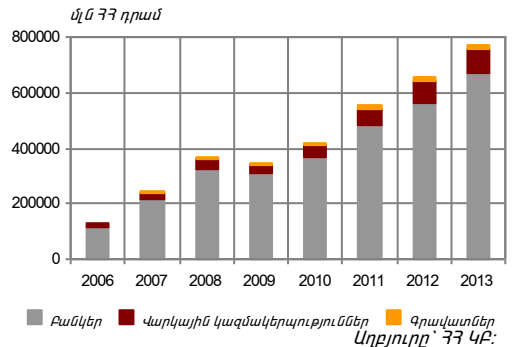
Տարվա ընթացքում, նախորդ երկու տարիների համեմատ, առավել դանդաղ տեմպերով են աճել ինչպես հիփոթեքային, այնպես էլ սպառողական վարկավորման ծավալները՝ համապատասխանաբար 12.8%-ով և 25.4%-ով: Սպառողական վարկավորման աճը արձանագրվել է բոլոր վարկատեսակների մասով: Ընդ-

Միջին անվանական աշխատավարձ և գործազրկություն

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

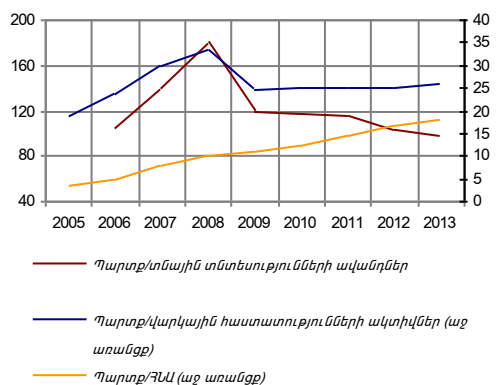
Ֆինանսական հաստատությունների նկատմամբ տնային տնտեսությունների պարտավորությունների կառուցվածքը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Հատկապես մեծ են եղել տնային տնտեսությունների սպառողական վարկավորման ծավալները

Ֆինանսական հաստատությունների նկատմամբ տնային տնտեսությունների պարտքի և եկամուտների ցուցանիշներ (%)

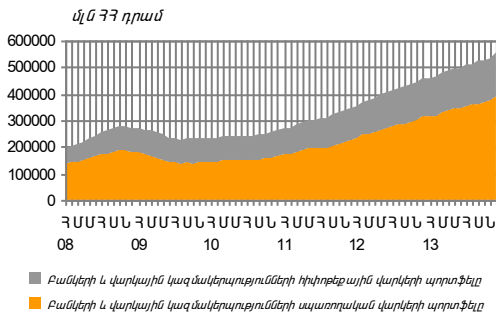

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎՃ, ՀՀ ԿԲ:

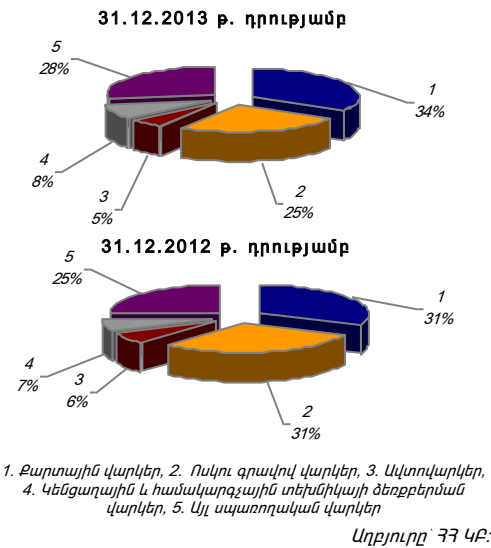
¹³ https://www.cba.am/AM/periodicals/DVQ_I_14.pdf:

¹⁴ Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ կողմից տնային տնտեսությունների՝ կանխիկ արտարժույթի պաշարների և պարտքի ցուցանիշների վերաբերյալ հարցման տարեկան ամփոփումներ:

Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների հիփոթեքային և սպառողական վարկային պորտֆելը

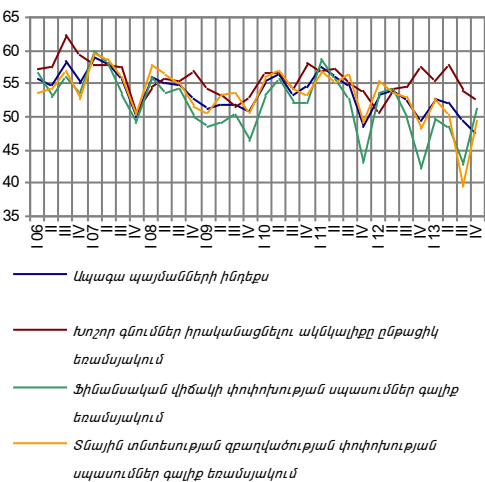

ՀՀ առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների սպառողական վարկային պորտֆելի կառուցվածքը

Տնային տնտեսությունների վարկային պորտֆելի որակից բխող ռիսկերը շարունակում են մնալ կառավարելի մակարդակում

Ապագա պայմանների ինդեքսը և դրա բաղադրատարրերը

համուր աճին առավելապես մեծ նպաստում ունեցել է քարտային վարկերի աճը, որի շնորհիվ քարտային վարկերի մասնաբաժինն աճել է շուրջ 3 տոկոսային կետով և կազմել 33.7%: ՀՀ ԿԲ հարցման արդյունքները¹⁵ ցույց են տվել, որ ֆինանսական հաստատությունների համար սպառողական վարկավորման ոլորտում շարունակում է պահպանվել բարձր մրցակցային մակարդակը: Արդյունքում՝ շարունակվել են վարկավորման ընթացակարգերի ոլորինացումները, առաջարկվող պայմանների բարելավումները:

Հիփոթեքային վարկավորման աճին նպաստել է անշարժ գույքի ձեռքբերման հիփոթեքային վարկավորումը, որի ավելի քան 50%-ը կազմում են արտարժույթային վարկերը, ինչը կարող է դրամային եկամուտներ ստացող վարկառուների շրջանում մեծացնել արտարժույթային ռիսկով պայմանավորված վարկային ռիսկերը: Ֆինանսական կայունության տեսանկյունից դրական դեր ունի անշարժ գույքի ձեռքբերման վարկերի ժամկետայնության աճը, քանի որ այն նպաստում է հիփոթեքային վարկերի վերադարձելիության ցուցանիշի բարձրացմանը:

ՀՀ հիփոթեքային շուկայի զարգացմանը որոշակիորեն նպաստում է նաև Բնակարան երիտասարդներին և Ազգային հիփոթեքային ընկերությունների գործունեությունը, որոնց նպատակն է հիփոթեքային վարկերի վերաֆինանսավորման միջոցով առավել հասանելի դարձնել բնակարանային վարկերը: 2013 թ. վերոնշյալ ընկերությունների կողմից վերաֆինանսավորված վարկերը կազմել են ընդհանուր հիփոթեքային պորտֆելի շուրջ 28%-ը: Տոկոսադրույքի առումով ինչպես սպառողական, այնպես էլ հիփոթեքային վարկավորման փոփոխությունները եղել են նվազման ուղղությամբ՝ մինչև 1.0 տոկոսային կետ:

Վարկավորող հաստատությունների կողմից տնային տնտեսություններին տրամադրված սպառողական և հիփոթեքային վարկերում «չաշխատող» վարկերի կշիռները որոշակի աճել են: Հիփոթեքային վարկերի մասով աճել է դրամային հիփոթեքային «չաշխատող» վարկերի տեսակարար կշիռը ընդհանուր դրամային հիփոթեքային վարկերում, մինչդեռ արտարժույթային հիփոթեքային վարկերի պարագայում վերոնշյալ ցուցանիշը նվազել է: Արդյունքում՝ հիփոթեքային «չաշխատող» վարկերի մասնաբաժինը փոփոխվել է ընդամենը 0.3 տոկոսային կետով: Սպառողական վարկերի մասով «չաշխատող» սպառողական վարկերի մասնաբաժինն աճել է 2.5 տոկոսային կետով՝ պայմանավորված քարտային «չաշխատող» վարկերի և այլ սպառողական «չաշխատող» վարկերի աճով: Այնուհանդերձ, տնային տնտեսություններին տրամադրված վարկային պորտֆելի վարկային ռիսկը կառավարելի շրջանակում է, որի համար կարևոր նշանակություն ունի բանկերի կողմից վարկառուների վարկունակության գնահատման բավականաչափ խիստ մոտեցումների կիրառումը:

Տնային տնտեսությունների ֆինանսական վիճակի և եկամուտների վերաբերյալ անուղղակի գնահատական կարելի է ստանալ նաև սպառողների վստահության ինդեքսի բաղադրատարրերից՝ ընթացիկ և ապագա պայմանների ենթահինդեքսներից¹⁶: 2013թ. երկրորդ եռամսյակից ի վեր ընթացիկ պայմանների ենթահինդեքսը մնացել է անփոփոխ (34.5): Սակայն տարվա ըն-

¹⁵ Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ կողմից 2013 թ. անցկացված «ՀՀ բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տրամադրվող վարկերի պայմանների վերաբերյալ» եռամսյակային հարցման ամփոփումներ:

¹⁶ Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ կողմից անցկացված «Սպառողների վստահության ցուցանիշը 2013 թ. 4-րդ եռամսյակում» վիճակագրական հետազոտություն:

թացքում ապագա պայմանների ենթահնդեքը շարունակաբար նվազել է և չորրորդ եռամսյակում կազմել 47.2: Ապագա պայմանները բնութագրող ցուցանիշներից հիմնականում նվազել է ֆինանսական վիճակի փոփոխության սպասումների ցուցանիշը, սակայն ապագա պայմանները բնութագրող այլ ցուցանիշների հետ մեկտեղ, գտնվում է կայունության միջակայքում:

2.5. ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԳՆԵՐ

Ֆինանսական կայունության տեսանկյունից կարևոր նշանակություն ունեն անշարժ գույքի շուկայի զարգացումները, որոնք ուղղակիորեն և անուղղակիորեն ազդում են ֆինանսական համակարգի բնականոն գործունեության վրա: Սա բացատրվում է այն հանգամանքով, որ անշարժ գույքը մի կողմից հանդես է գալիս որպես ֆինանսական ներդրումների այլընտրանք, իսկ մյուս կողմից՝ վարկավորման մեծ մասն իրականացվում է անշարժ գույքի գրավադրմամբ:

Ինչպես 2013 թ. առաջին, այնպես էլ երկրորդ կիսամյակում պահպանվել է անշարժ գույքի շուկայում բնակարանների¹⁷ գների աճի միտումը՝ նպաստելով անշարժ գույքի գների հնարավոր բացասական տատանումներից բխող ռիսկերի զսպմանը: Գների աճ (5.5%) դիտարկվել է Երևանի բոլոր համայնքներում, ընդ որում՝ առավել բարձր աճ արձանագրվել է Նոր Նորք և Աջափնյակ համայնքներում, որտեղ բնակարանների գները համեմատաբար ցածր են: Այնուամենայնիվ անշարժ գույքի գները շարունակում են զիջել 2008 թ. ցուցանիշը: Դա զգալի է հատկապես Կենտրոն, Արաբկիր, Աջափնյակ համայնքներում: Բնակարանների գները 4.3%-ով բարձրացել են նաև ՀՀ մարզերի քաղաքներում և շարունակում են անհամեմատ բարձր մնալ Ծաղկաձորում, Վաղարշապատում և Աբովյանում:

Միևնույն ժամանակ, ՀՀ առևտրային բանկերը, ելնելով իրենց ռիսկերի կառավարման անհրաժեշտությունից, շարունակել են կիրառել պահպանողական մոտեցում և վարկ/գրավ հարաբերակցությունը հիմնականում սահմանել են 60-80% միջակայքում: Շնորհիվ այս հանգամանքի՝ անշարժ գույքի գների տատանումներով պայմանավորված ռիսկերը ֆինանսական կայունության տեսանկյունից նշանակալի չեն եղել (մանրամասն տես «Առևտրային բանկերի շուկայական ռիսկ» ենթաբաժինը):

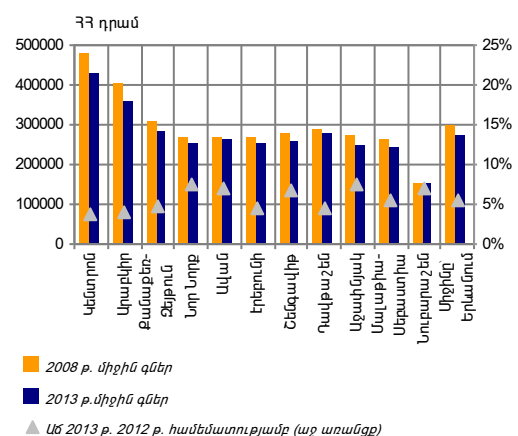
Տարվա ընթացքում գների աճն ուղեկցվել է ինչպես Երևանում, այնպես էլ մարզերում բնակարանների առուվաճառքի գործարքների աճով, որը պայմանավորված է 2013թ. երկրորդ կիսամյակում արձանագրված դրական զարգացումներով: Համաձայն ՀՀ ԿԲ հարցման արդյունքների¹⁸ առուվաճառքը համեմատաբար ակտիվ է եղել անշարժ գույքի երկրորդային շուկայում, մինչդեռ նորակառույց բնակարանների շուկայի ակտիվությունը գնահատվում է բավականին ցածր: Չնայած 2013թ. անշարժ գույքի շուկայի ակտիվության որոշակի աճին՝ ըստ ՀՀ ԿԲ վերոնշյալ հարցում-

2013 թ. առաջին կիսամյակում բնակարանների գների բարձրացումը դրական է անդրադարձել անշարժ գույքի գների հնարավոր բացասական տատանումներից բխող ռիսկերի զսպման վրա

Բնակարանների միջին գների ինդեքսը Երևանում (1 քառ. մ)

Բնակարանների գները Երևանում ըստ համայնքների (1 քառ. մ)

Աղբյուրը՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտե:

¹⁷ ՀՀ-ում անշարժ գույքի միասնական միջին գների ինդեքսի բացակայության պատճառով որպես անշարժ գույքի գնային զարգացումների չափորոշիչ է ընտրվել Երևանի բնակարանների միջին գների ինդեքսը:

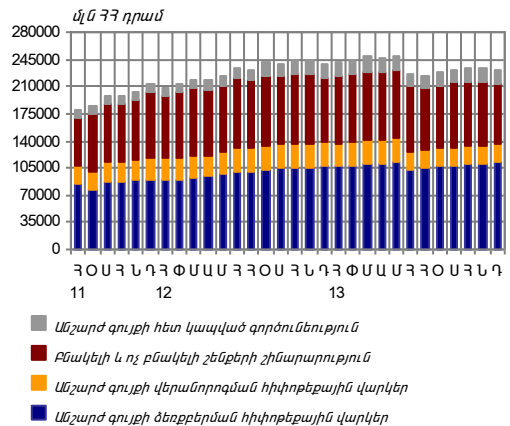
¹⁸ Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ կողմից 2013 թ. անցկացված «ՀՀ բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տրամադրվող վարկերի պայմանների վերաբերյալ» եռամսյակային հարցման ամփոփումներ:

Այնուամենայնիվ դիտարկվող ժամանակահատվածում 4.0%-ով ավելացել են անշարժ գույքի հետ կապված շինարարության ծավալները, ինչը հետագայում կարող է նպաստել անշարժ գույքի առաջարկի ավելացմանը:

Կազմակերպությունների կողմից իրականացվող շինարարության ծավալների կրճատումը զուգակցվել է բանկերի կողմից բնակելի և ոչ բնակելի շենքերի շինարարությանն ուղղված վարկերի 5.5% նվազմամբ: Միաժամանակ, 8.7 տոկոսային կետով աճել է այդ վարկատեսակի գծով վարկային ռիսկը և կազմել 11.1%: Այնուհանդերձ, հաշվի առնելով բնակելի և ոչ բնակելի շենքերի շինարարությանն ուղղված վարկերի փոքր մասնաբաժինը ընդհանուր վարկային պորտֆելում (4.8%), կարելի է եզրակացնել, որ այդ գործունեությունից բխող ռիսկերը չեն կարող էական ազդեցություն ունենալ ՀՀ ֆինանսական կայունության վրա:

2013թ. դիտարկվել է բնակելի և ոչ բնակելի շենքերի շինարարության վարկերի ռիսկայնության աճ

Անշարժ գույքի շուկայի վարկավորման ծավալը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

ԱՍՓՈՓՈՒՄ

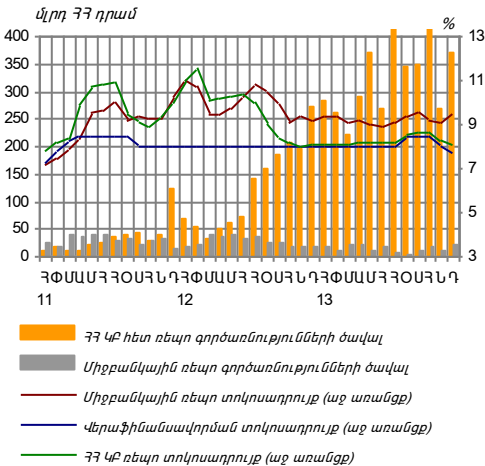
2013 թ. տնտեսական ակտիվությունը պահպանվել է, սակայն արժանագրվել է աճի տեմպերի դանդաղում՝ պայմանավորված համաշխարհային տնտեսության ցածր աճով և ներքին տնտեսությունում ներդրումների նվազմամբ: Միևնույն ժամանակ, պարենային ապրանքների և ծառայությունների գների, այդ թվում՝ էներգակիրների սակագների բարձրացումը տարվա երկրորդ կեսին ձևավորել է բարձր գնաճային միջավայր: Վերոնշյալ զարգացումներն իրենց ազդեցությունն են ունեցել տնային տնտեսությունների և ձեռնարկությունների վարկունակության, ինչպես նաև ֆինանսական ծառայություններից օգտվելու հնարավորությունների վրա: Այնուամենայնիվ, ոչ առևտրային բնույթի դրամական փոխանցումների, արտահանման ծավալների և անշարժ գույքի գների աճը որոշակիորեն նպաստել է բնակչության և կազմակերպությունների եկամուտների, բարեկեցության բարձրացմանը, որի շնորհիվ այս հատվածներից բխող ֆինանսական կայունությունը խոցող ռիսկերը շարունակել են գտնվել կառավարելի մակարդակում:

3. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅԻ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

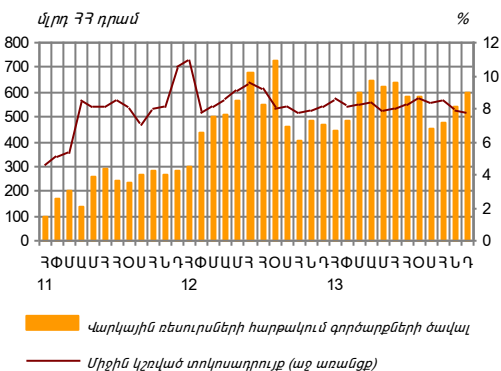
3.1. ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵՎ ԿԱՊԻՏԱԼԻ ՇՈՒԿԱՆԵՐ

ՀՀ ֆինանսական շուկայում տոկոսադրույքները դրսևորել են նվազման միտում

ՀՀ ԿԲ հետևողականորեն ընդարձակում են իրենց գործառնությունների ամսական ծավալները և տոկոսադրույքների մակարդակները

Վարկային ռեսուրսների հարթակում իրականացված գործարքների ծավալը և միջին կշռված տոկոսադրույքը

2013 թվականի հունիսին իջեցվել է դրամային պարտավորությունների դիմաց պարտադիր պահուստավորման սահմանաչափը (4%)

Եկամտաբերության կորի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ պետական պարտատոմսերի եկամտաբերությունը նվազել է գրեթե բոլոր հատվածներում

2013 թվականի գնաճային միջավայրի զարգացումներին համահունչ՝ ՀՀ ԿԲ-ն տարեսկզբից մինչև օգոստոս անփոփոխ է թողել քաղաքականության գործիքի տոկոսադրույքը (8%), այնուհետև օգոստոսին, արձագանքելով գնաճային միջավայրի շարունակվող ընդլայնմանը և կարճաժամկետում գնաճային սպասումների ուժգնացմանը, բարձրացրել է վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը 0.5 տոկոսային կետով՝ սահմանելով 8.5%: Հետագայում, հաշվի առնելով գնաճային միջավայրի՝ սպասվածից ավելի մեղմման հանգամանքը, կարճաժամկետում ներքին գների վրա էներգակիրների սակագների փոփոխության երկրորդային ազդեցությունների և դրանց արդյունքում ձևավորված սպասումների թուլացումը, ինչպես նաև միջնաժամկետ հատվածում արտաքին և ՀՀ տնտեսությունների ոչ գնաճային ազդեցությունների սպասումները, ՀՀ ԿԲ-ն աստիճանաբար թուլացրել է դրամավարկային պայմանները՝ մինչև տարեվերջ իջեցնելով վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը ընդհանուր առմամբ 0.75 տոկոսային կետով և սահմանելով 7.75%:

Վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի փոփոխությունն առավել արտահայտված դրսևորվել է ֆինանսական շուկայի կարճաժամկետ հատվածում:

Առևտրային բանկերի կողմից ՀՀ դրամով վարկերի առաջարկը խթանելու նպատակով 2013 թ. հունիսին ԿԲ խորհուրդն իջեցրել է ՀՀ բանկերի դրամային պարտավորությունների դիմաց պարտադիր պահուստավորման չափը՝ սահմանելով 4%: Վերջինս նպաստել է նաև պետական պարտատոմսերի նկատմամբ պահանջարկի աճին: Դրվարային պարտավորությունների դիմաց պահուստավորումը պահպանվել է 12%, որի նպատակը դրվարայնացման մակարդակի նվազեցումն է:

2013 թվականի հուլիսից ՀՀ ԿԲ-ն եկամտաբերության կորի կառուցման համար կիրառում է նոր մոտեցում:¹⁹

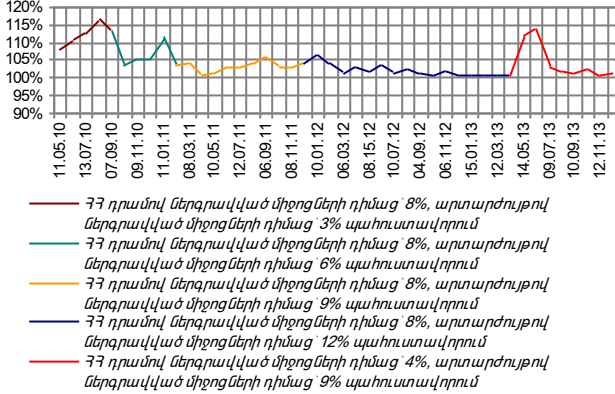
Եկամտաբերության կորի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ հուլիսից ղեկավարվող ժամանակահատվածում երկրորդային շուկայում պարտատոմսերի եկամտաբերությունները նվազել են կորի ողջ երկայնքով: Կարճաժամկետ և երկարաժամկետ պարտատոմսերի մինչև մարում եկամտաբերության տարբերությունը (սպրեդ)²⁰ կիսամյակի ընթացքում նվազել է 3.6 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 2.5%: Որպես կարճաժամկետ պարտատոմսեր դիտարկվել են 6 ամիս ժամկետայնությամբ, իսկ որպես երկարաժամկետ պարտատոմսեր՝ 10 տարի ժամկետայնությամբ պարտատոմսեր: Ընդ որում՝ սպրեդի նվազումը պայմանավորված էր 10 տարի ժամկետայնությամբ պարտատոմսերի եկամտաբերության նվազմամբ:

Պետական պարտատոմսերի տոկոսադրույքների նվազման վարքագիծը հիմնականում կրել է ՀՀ ֆինանսների նախարարության կողմից պետական պարտքի կառավարման քաղաքականության ազդեցությունը: Ընդ որում՝ վերջինիս ազդեցությունը երկարաժամկետ պարտատոմսերի վրա ավելի նշանակալի էր:

¹⁹ Պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության կորը պետական պարտատոմսերի եկամտաբերությունների և մինչև մարում ժամկետայնությունների միջև կախվածությունն է: Նոր եկամտաբերության կորը կառուցվում է Նելսոն Սիգելի մոդելով և իրենից ներկայացնում է վիճակագրական պարամետրական մոդել, որը մոտարկում է բոլոր ժամանակահատվածների համար եկամտաբերության կորը մեկ ֆունկցիայի միջոցով:

²⁰ Վարկերի և ավանդների տոկոսադրույքների տարբերությունը:

ՀՀ դրամով ավելցուկային միջոցներ (դրամով ենթակա պահուստավորման միջոցներ/փաստացի պահուստավորված միջոցներ)

Պետական արժեթղթերի շուկայի միտումներն ամփոփ ներկայացնելու նպատակով ԿԲ-ն կառուցել է պետական արժեկտրոնային պարտատոմսերի ինդեքսներ²¹, որոնցում ներառված պարտատոմսերի վերաբերյալ տվյալները ներկայացված են աղյուսակով:

31.12.2013 թ. դրությամբ շրջանառությունում գտնվող պետական արժեկտրոնային պարտատոմսերի բնութագրիչ ցուցանիշները՝ ըստ ինդեքսների ժամկետայնությունների

Ցուցանիշ	G03	G05	G5I	GMI
Ճակատված դյուրացիա (modified duration)	1.27	1.88	6.21	3.17
Ուսկով կշռված եկամտաբերություն	9.06	9.59	10.83	10.39
Մարման միջին ժամկետայնություն (տարի)	1.43	2.29	12.91	5.36
Միջին կշռված արժեկտրոն (%)	11.48	11.24	12.03	11.47
ՊՊ շուկայական արժեք (մլն ՀՀ դրամ)	119859	183770	79271	263042
Գնի փոփոխություն եկամտաբերության +/- 1% փոփոխության դեպքում (մլն ՀՀ դրամ)	1522	3455	4923	8338

2013 թվականի վերջի դրությամբ շրջանառությունում առկա պետական արժեկտրոնային պարտատոմսերի ձևափոխված դյուրացիան (modified duration) կազմել է 3.17, իսկ մարման միջին ժամկետայնությունը՝ 5.36 տարի:

Պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության 1% փոփոխության պարագայում ներդրողների հավանական վնաս/օգուտը կարող է կազմել մոտ 8.3 մլրդ դրամ, ընդ որում՝ փոփոխության զգալի մասը սպասվում է երկարաժամկետ պարտատոմսերից, քանի որ դրանց զգայունությունը տոկոսադրույքի փոփոխության նկատմամբ ավելի մեծ է:

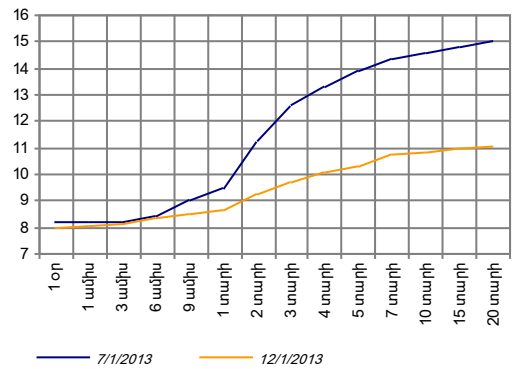
2013 թվականին ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց²² կողմից արժեթղթերի շուկայում իրականացված համախառն գործառնությունները (ներառյալ՝ ռեպո և հակադարձ ռեպո գործառնությունները՝ առանց ՀՀ ԿԲ հետ գործարքների) նախորդ տարվա համեմատ աճել են 0.9%-ով և կազմել 2 տրլն 456 մլրդ դրամ: Արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունները կազմել են վերոնշյալ շրջանառության 28.2%-ը:

2013 թվականին ՀՀ պետական պարտատոմսերի շուկայի իրացվելիությունը (ըստ իրացվելիության մակարդակը բնութա-

²¹ ՀՀ պետական արժեկտրոնային պարտատոմսերի համար հաշվարկվում է չորս ինդեքս՝ G03, G05, G5I, որոնք ընդգրկում են համապատասխանաբար 0-ից մինչև 3 տարի, 0-ից մինչև 5 տարի, 5 տարի և ավելի մարման ժամկետայնություն ունեցող պարտատոմսերը, և GMI, որն ինդեքսը ներկայացնում է արժեկտրոնային պարտատոմսերի ինդեքսը: Ինդեքսների մեջ ներառվում են ՀՀ ֆինանսների նախարարության կողմից դրամով թողարկված, կիսամյակային հաստատուն արժեկտրոններով, 1 մլրդ դրամ և ավելի շրջանառության ծավալ ունեցող պարտատոմսերը: Մանրամասն տե՛ս www.cba.am:

²² 31.12.2013 թ. դրությամբ ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձինք 21 առևտրային բանկեր են, 8 ներդրումային ընկերություններ և 3 ներդրումային ֆոնդերի կառավարիչներ:

Եկամտաբերության կորի փոփոխությունը

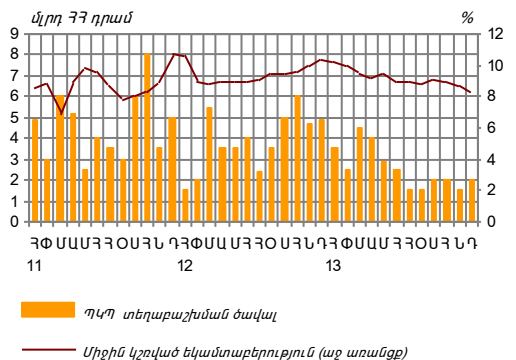

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

6 ամիս և 10 տարի ժամկետայնությամբ պարտատոմսերի սպրեդը

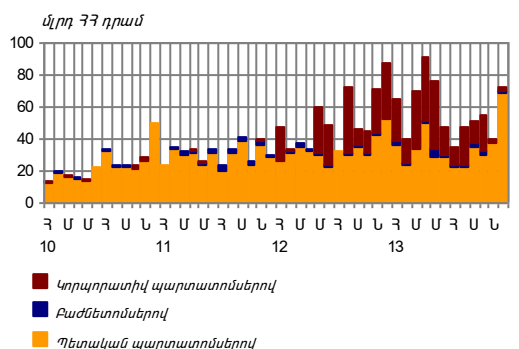

Պետական զանապետական կարճաժամկետ պարտատոմսերի տեղաբաշխման ծավալները և միջին կշռված եկամտաբերությունները

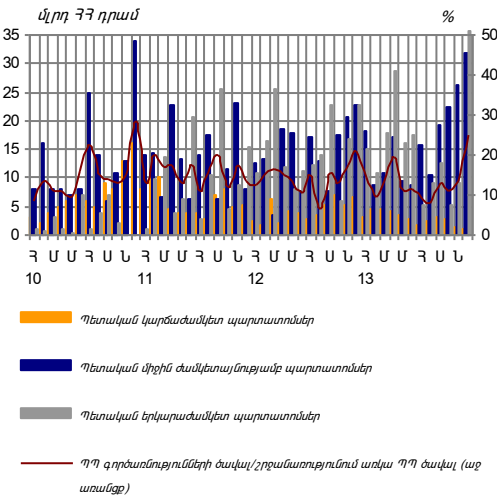
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունները

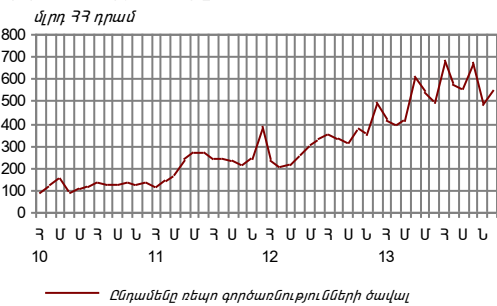
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

ՊՊ առուվաճառքի գործառնությունների և ՊՊ գործառնությունների ծավալ/շրջանառությունում առկա ՊՊ ծավալ հարաբերակցությունը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

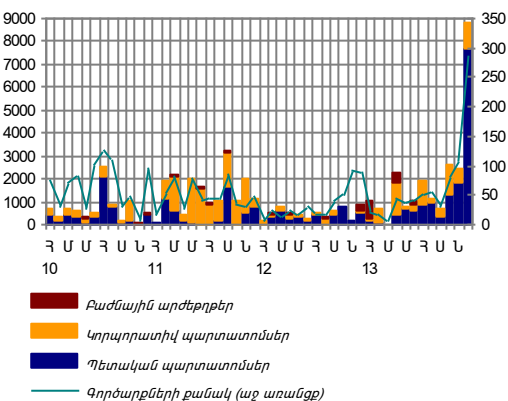
Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված ռեպո գործառնությունները

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Կարգավորվող շուկայում էապես աճել են պետական պարտատոմսերով իրականացված գործառնությունները

Արժեթղթերի կարգավորվող շուկայում իրականացված արժեթղթերի առուվաճառքի և ռեպո գործառնությունները (մլն ՀՀ դրամ)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

գրող ցուցանիշի)²³ նախորդ տարվա համեմատ ավելի տատանողական էր՝ հիմնականում պայմանավորված ապրիլ և դեկտեմբեր ամիսներին պետական պարտատոմսերի առուվաճառքի գործառնությունների կտրուկ աճով: Պետական պարտատոմսերի շուկայի իրացվելիության ցուցանիշը 2.46-ով բարձր է իրացվելիության տարեկան միջին մակարդակից՝ նախորդ տարվա նույն ցուցանիշի 2.25-ի փոխարեն:

Պետական արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունների ընդհանուր ծավալում միջնաժամկետ և երկարաժամկետ պետական պարտատոմսերով իրականացված առուվաճառքի գործառնությունների տեսակարար կշիռները կազմել են համապատասխանաբար 47.7% և 43.7%, իսկ կարճաժամկետ պարտատոմսերինը՝ 8.5%:

Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց իրականացրած ռեպո և հակադարձ ռեպո գործառնությունները (առանց ՀՀ ԿԲ հետ գործառնությունների) տարվա ընթացքում նվազել են 2.8%-ով և կազմել 1 տրլն 765 մլրդ դրամ, ընդ որում՝ զրեթե բոլոր ռեպո գործառնությունները իրականացվել են պետական արժեթղթերով: Կորպորատիվ պարտատոմսերով կնքված ռեպո գործարքները կազմել են ընդամենը 0.5%:

2013 թվականին կարգավորվող շուկայում արժեթղթերի առուվաճառքի և ռեպո գործառնությունների ընդհանուր շրջանառությունը կազմել է 23.5 մլրդ դրամ, որից 92.5%-ը առուվաճառքի գործառնություններն են:

Կարգավորվող շուկայում իրականացված առուվաճառքի և ռեպո գործառնություններում գերակշռել են պետական պարտատոմսերով գործառնությունները՝ կազմելով բոլորսակյան շրջանառության 69.5%-ը: Կորպորատիվ պարտատոմսերով և բաժնային արժեթղթերով իրականացված առուվաճառքի գործառնությունները համապատասխանաբար կազմել են 23.6% և 6.9%:

Տարեսկզբից ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունների կառուցվածքում կարգավորվող շուկայի մասնաբաժինը 3.1% է:

2013 թվականին արժեթղթերի շուկայի կապիտալացում/ՀՆԱ ցուցանիշը կազմել է 1.4%՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 0.1 տոկոսային կետով: Արժեթղթերի շուկայի համախառն շրջանառություն/ՀՆԱ ցուցանիշը ավելացել է 0.8 տոկոսային կետով և տարեկերջին կազմել 16.2%:

31.12.2013 թ. դրությամբ կարգավորվող շուկայում առուվաճառքի թույլատրված բաժնետոմսերի 14 հաշվետու թողարկողներից առաջատարների կենտրոնացվածությունն ըստ կապիտալացման ունեցել է փոքր-ինչ աճի միտում:

2010-2013 թթ. համար բաժնետոմսերի թողարկողների առաջատար եռյակի և հնգյակի կենտրոնացվածությունն ըստ կապիտալացման մակարդակի (%)

Ժամկետ	Առաջատար երեք ընկերությունների կապիտալացում	Առաջատար հինգ ընկերությունների կապիտալացում
31.12.2010	80.1	94.7
31.12.2011	83.8	96.6
31.12.2012	78.8	96.2
31.12.2013	79.8	96.7

²³ Պետական պարտատոմսերի շուկայի իրացվելիության ցուցանիշը հաշվարկվում է որպես ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից պետական պարտատոմսերի երկրորդային շուկայում ամսվա ընթացքում իրականացված առուվաճառքի գործառնությունների և շրջանառությունում առկա պետական պարտատոմսերի ծավալների հարաբերակցություն:

3.2. ԱՐԺՈՒԹԱՅԻՆ ՇՈՒԿԱ

2013 թվականին արժույթային շուկայում ՀՀ դրամի փոխարժեքն այլ արժույթների նկատմամբ էական տատանումների չի ենթարկվել: ՀՀ դրամի միջին տարեկան շուկայական փոխարժեքը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ կազմել է 409.6 դրամ՝ արժեզրկվելով նախորդ տարվա համեմատությամբ 1.9%-ով: Եվրոյի նկատմամբ ՀՀ դրամի միջին տարեկան շուկայական փոխարժեքը արժեզրկվել է 5.1%-ով, իսկ ռուսական ռուբլու նկատմամբ՝ արժևորվել 0.5%-ով՝ կազմելով համապատասխանաբար 544.1 և 12.9:

2013 թվականին ՀՀ դրամի միջին տարեկան անվանական արդյունավետ փոխարժեքը նախորդ տարվա համեմատությամբ արժեզրկվել է 0.5%-ով, իսկ իրական արդյունավետ փոխարժեքը՝ արժևորվել 1.6%-ով²⁴:

Տարվա ընթացքում բանկային համակարգի արտարժույթի առուվաճառքից ստացված եկամուտը կազմել է 14.8 մլրդ դրամ:

ԱՍՓՈՓՈՒՄ

Տարեսկիզբը բնութագրվել է ցածր և կայուն գնաճային միջավայրով, տնտեսական բարձր ակտիվությամբ, սակայն էներգակիրների գների թանկացումն էապես փոխել է մակրոտնտեսական քաղաքականության միջավայրը: ԿԲ-ն, գնահատելով գների կայունության վրա էներգակիրների գների ազդեցությունը, տոկոսադրույթի միջոցով ճկուն կերպով անցել է հնարավոր երկրորդային ազդեցությունները մեղմելու և սպասումները չեզոքացնելու քաղաքականության: Հետագայում, երբ արդեն մեղմվել էր գնաճային միջավայրը և հեռանկարի համար կանխատեսվել էր նպատակային մակարդակին մոտ գնաճ, ԿԲ խորհուրդը տնտեսական ակտիվությանն աջակցելու նպատակով թուլացրել է դրամավարկային պայմանները:

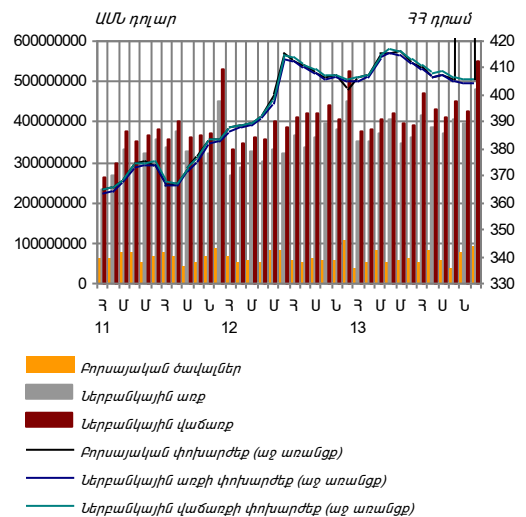
Տարեվերջին պետական պարտատոմսերի շուկայում տոկոսադրույթները ցուցաբերել են նվազման միտում, ինչը, սակայն, բացասական ազդեցություն չի ունեցել ֆինանսական շուկայի կայունության վրա:

Արժեթղթերի երկրորդային շուկայում ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացվող արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունների ծավալները զրեթե չեն փոխվել, իսկ ռեպո գործառնությունների ծավալները շարունակել են աճել:

Արժույթային շուկայում զարգացումները արժեզրկման ուղղությամբ էին, ինչի արդյունքում տարվա ընթացքում ՀՀ դրամի միջին տարեկան շուկայական փոխարժեքը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժեզրկվել է 1.9%-ով և կազմել 409.6 դրամ:

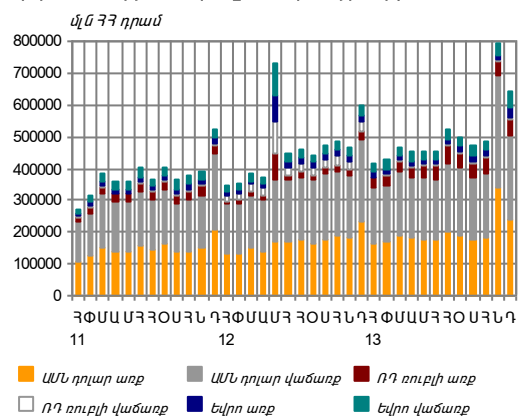
2013 թվականին ֆինանսական շուկաներում արձանագրված զարգացումները էական ազդեցություն չեն ունեցել ֆինանսական կայունության վրա:

ՀՀ արժույթային շուկայում իրականացված գործառնությունների ծավալները և փոխարժեքները

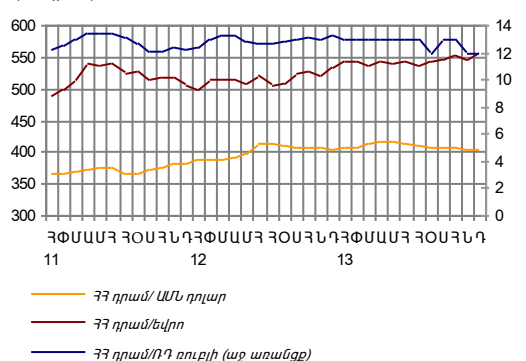
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

ՀՀ արժույթային շուկայում իրականացված գործառնություններն ըստ արժույթների

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Փոխարժեքները ՀՀ արժույթային շուկայում (ՀՀ դրամ)

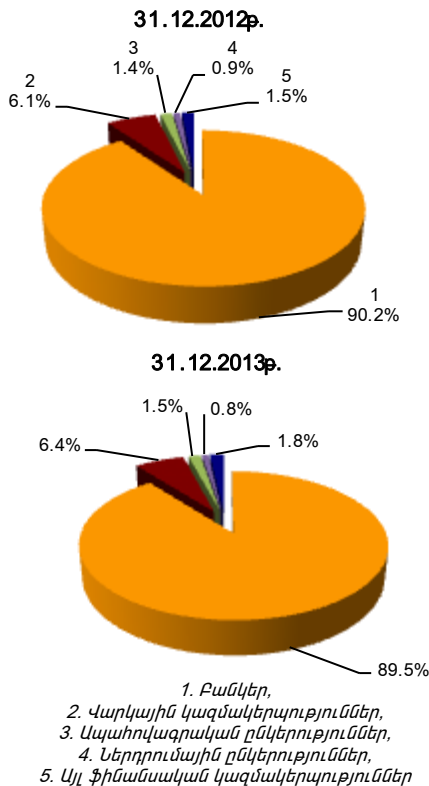
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

²⁴ ՀՀ դրամի փոխարժեքի վարքագիծը, ինչպես նաև ՀՀ արտաքին մրցունակությունը ուսումնասիրելու նպատակով դիտարկվում են նաև անվանական և իրական արդյունավետ փոխարժեքները, որոնք հաշվարկվում են արտաքին ապրանքաշրջանառության մեջ տասներկու հիմնական գործընկեր երկրներին (Եվրոգոտի, Ռուսաստան, Ուկրաինա, Հարավային Կորեա, Բուլղարիա, Շվեյցարիա, Իրան, ԱՄՆ, Թուրքիա, Վրաստան, Ճապոնիա, Չինաստան) բաժին ընկնող համապատասխան կշիռների հիման վրա:

4. ՀՀ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

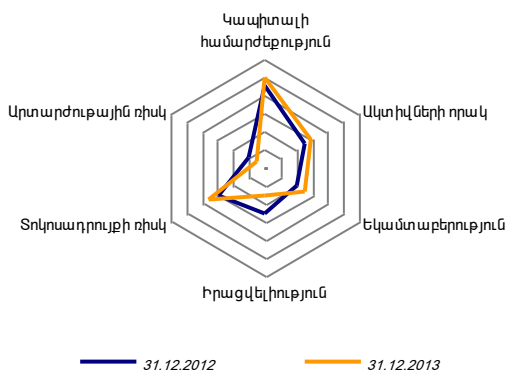
2013 թվականին պահպանվել են ֆինանսական միջնորդության խորացման միտումները

Ֆինանսական համակարգի ակտիվների կառուցվածքն ըստ ֆինանսական հաստատությունների

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգի կայունության քարտեզ

2013 թվականին ֆինանսական համակարգի ակտիվների և ՀՆԱ-ի հարաբերակցության ցուցանիշն ավելացել է 8.5 տոկոսային կետով և կազմել 77.1%: Հայաստանի բանկային համակարգին բաժին է ընկնում ֆինանսական համակարգի ակտիվների 89.5%-ը, և այս համատեքստում, Հայաստանի ֆինանսական կայունության գնահատման տեսանկյունից, առավելապես կարևորվում են բանկային համակարգի գործունեության ռիսկայնության բացահայտումն ու գնահատումը: Ապահովագրական, արժեթղթերի շուկաների մասնակիցների, ինչպես նաև ֆինանսական համակարգի մյուս հաստատությունների մասնաբաժինը բանկային համակարգի համեմատ շարունակում է մնալ բավականին փոքր, և Հայաստանի ֆինանսական համակարգի կայունության վրա վերջիններիս գործունեության ազդեցությունը մեծ չէ:

Նախորդ տարվա համեմատ վարկային շուկայում նվազել է բանկերի ակտիվությունը: Արդյունքում, նվազել են բանկային համակարգի վարկային պորտֆելի աճի տեմպերը, ինչը դրական է գնահատվում ֆինանսական կայունության ապահովման համատեքստում վարկային ռիսկի զսպման տեսանկյունից:

4.1. ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԲԱՆԿԵՐ

Բանկային համակարգի կայունության քարտեզը

Բանկային համակարգի կայունության վարքագծի վերաբերյալ ընդհանրական պատկերացում է տալիս բանկային կայունության քարտեզը, որն արտացոլում է բանկերին բնորոշ ռիսկերը բնութագրող ցուցանիշների փոփոխությունը երկու ժամանակաշրջանների կտրվածքով:

Բանկային համակարգի կայունության քարտեզի բաղադրիչները²⁵ 2013 թ. չորրորդ եռամսյակում, 2012 թ. չորրորդ եռամսյակի համեմատ, կրել են որոշակի փոփոխություններ: Դրական տեղաշարժ է գրանցվել արտադրության ռիսկի և իրացվելիության ցուցանիշների վարքագծում: Որոշակի փոփոխություն են կրել տոկոսադրույթի ռիսկի, ակտիվների որակի, կապիտալի համաժեքության և եկամտաբերության ցուցանիշները (մանրամասն տե՛ս «Վարկային ռիսկ», «Իրացվելիության ռիսկ», «Շուկայական ռիսկ», «Կապիտալի համաժեքություն և եկամտաբերություն» ենթաբաժիններում):

²⁵ Բանկային համակարգի կայունության քարտեզում օգտագործվել են կապիտալի համաժեքությունը, ակտիվների որակը, իրացվելիությունը, եկամտաբերությունը, տոկոսադրույթի ռիսկը և արտադրության ռիսկը բնութագրող ցուցանիշներ: Քարտեզում ցուցանիշներն օգտագործելուց առաջ նորմավորվել են 1-10 չափողականությամբ, հաշվարկվել են ԱՄՆ մեթոդաբանությանը համապատասխան: Արժեքների մոտեցումը քարտեզի կենտրոնին վկայում է ռիսկի նվազման, իսկ կենտրոնից հեռացումը՝ ռիսկի աճի մասին: Բանկային համակարգի կայունության քարտեզը չի կարող մեկնաբանվել որպես ֆինանսական կայունության մակարդակի արտացոլում. այն ընդամենը պատկերացում է տալիս ներառված ռիսկերի մակարդակի փոփոխության վերաբերյալ՝ աճել է, թե՞ նվազել:

4.1.1. Ֆինանսական միջնորդություն, կենտրոնացվածություն

2013 թվականին, անվանական ՀՆԱ-ի աճին զուգընթաց, արձանագրվել է բանկային համակարգի հիմնական հաշվեկշռային ցուցանիշների առաջանցիկ աճ, ինչի արդյունքում զգալիորեն ավելացել են բանկային համակարգի միջնորդությունը բնութագրող ցուցանիշները: Նախորդ տարվա համեմատ բանկային համակարգի ակտիվների և ՀՆԱ հարաբերակցության ցուցանիշն ավելացել է 6.8 տոկոսային կետով և կազմել 69.0%: Տնտեսությանը տրամադրված վարկեր/ՀՆԱ և ավանդներ/ՀՆԱ հարաբերակցության ցուցանիշներն ավելացել են 1.5 և 7.3 տոկոսային կետով՝ կազմելով համապատասխանաբար 40.1% և 35.7%:

Հաշվետու տարվա ընթացքում 2.6 տոկոսային կետով աճել է նաև փողի զանգվածի և ՀՆԱ-ի հարաբերակցության ցուցանիշը և կազմել 36.5%:

2013 թվականին բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալն ավելացել է 13.8%-ով (55.3 մլրդ դրամով), իսկ ընդհանուր ակտիվները՝ 18.8%-ով (465.9 մլրդ դրամով): Արդյունքում, ընդհանուր կապիտալի և ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշը (լևերիջ) նվազել է 0.7 տոկոսային կետով և կազմել 15.5%: Ընդհանուր կապիտալի աճը տեղի է ունեցել 38.2 մլրդ դրամ զուտ շահույթի և 11.4 մլրդ դրամ կանոնադրական կապիտալի համալրման հաշվին: Արտաքին աղբյուրների հաշվին կանոնադրական կապիտալը համալրել են 4 բանկ: Արդյունքում, նախորդ տարեվերջի համեմատ բանկային համակարգի կանոնադրական կապիտալում ոչ ռեզիդենտների մասնակցության տեսակարար կշիռն աճել է 1.3 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 74.6%:

Կենտրոնացվածության Ֆերֆինդալ-Հիրշմանի գործակից

Ցուցանիշներ	31.12.10	31.12.11	31.12.12	31.12.13
Ընդհանուր ակտիվներ	0.0670	0.0775	0.0787	0.0699
Ընդհանուր պարտավորություններ	0.0787	0.0792	0.0705	0.0727
Ընդհանուր կապիտալ	0.0646	0.0644	0.0637	0.0613

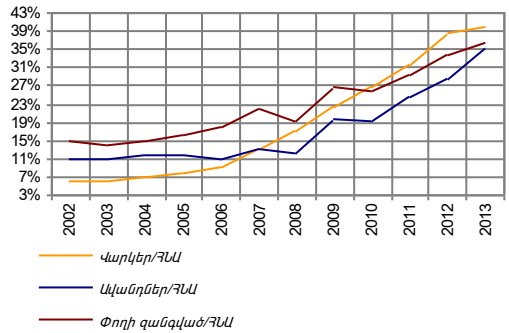
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ըստ Ֆերֆինդալ-Հիրշմանի՝ տարբեր ամփոփ ցուցանիշների (ակտիվներ, պարտավորություններ, կապիտալ, վարկեր, ավանդներ) գործակիցների²⁶ բանկային համակարգի կենտրոնացվածությունը պահպանվել է ցածր մակարդակում, ինչը սահմանափակում է ֆինանսական կայունության վրա կենտրոնացվածության ռիսկի ազդեցության հավանականությունը:

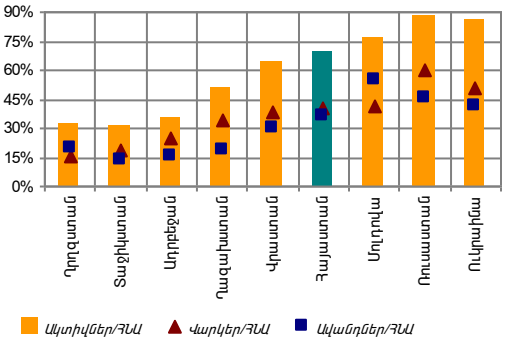
Նախորդ տարեվերջի համեմատ Հայաստանում գործող 22 բանկերից 4 խոշորագույն բանկերի ակտիվների, պարտավորությունների, կապիտալի մասնաբաժինները նվազել են համապատասխանաբար 0.1, 0.1 և 0.2 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով համապատասխանաբար 39.3%, 39.8% և 36.5%:

²⁶ Ֆերֆինդալ-Հիրշմանի գործակիցն ընդունում է արժեքներ 0-1 միջակայքում և բնութագրում կենտրոնացվածությունը (0-ին մոտ արժեքները բնութագրում են կենտրոնացվածության ցածր աստիճան):

Ֆինանսական միջնորդության մակարդակը

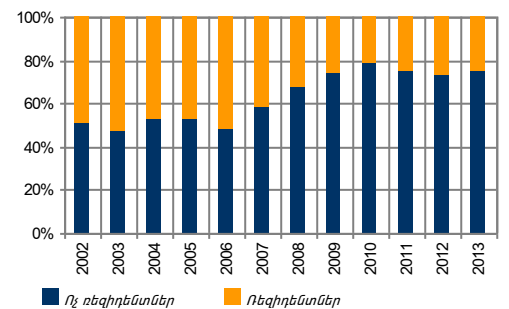

Ֆինանսական միջնորդության մակարդակը 2013 թվականին ըստ տարբեր երկրների

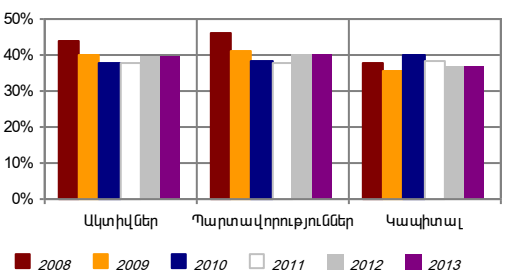

Աղբյուրը՝ Ազգային (կենտրոնական) բանկեր

Օտարերկրյա ներդրողների մասնակցությունը ՀՀ բանկային համակարգի կապիտալում

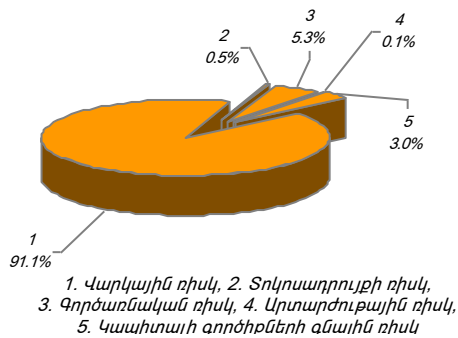
4 խոշորագույն բանկերի ակտիվների, պարտավորությունների և կապիտալի տեսակարար կշիռները ՀՀ բանկային համակարգում

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

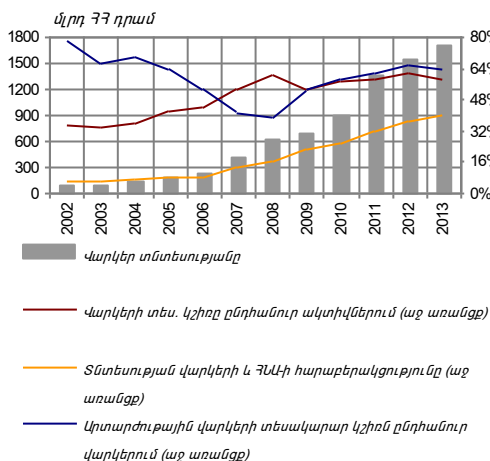
Վարկային պորտֆելի աճի տեմպը դանդաղել է

Բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքության ցուցանիշում հաշվարկվող ռիսկով կշռված ակտիվների կառուցվածքը 31.12.2013 թ. դրությամբ

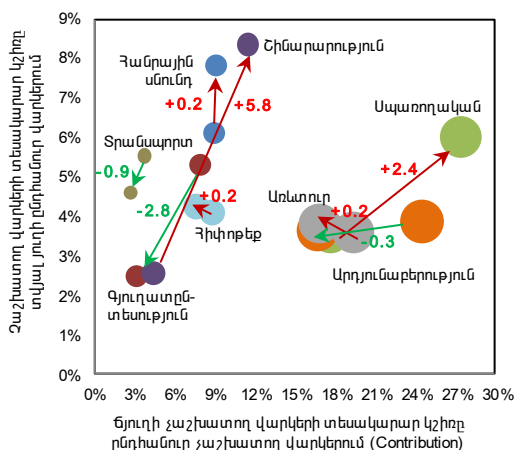

Աղբյուրը՝ ԴՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված վարկերի ծավալները

Ըստ տնտեսության ճյուղերի վարկերում չաշխատող վարկերի տեսակարար կշռի փոփոխությունը (սկզբի վերջնական տվյալներ 31.12.2013թ. դրությամբ է, իսկ սկզբնական տվյալները՝ 31.12.2012թ. դրությամբ)

4.1.2. Վարկային ռիսկ

Վարկային ռիսկը շարունակում է դիտարկվել որպես ԴՀ բանկային համակարգի կարևորագույն ռիսկ: Առևտրային բանկերի ռիսկով կշռված ակտիվներում վարկային ռիսկի մասնաբաժինը կազմում է 91.1% (31.12.2012 թ. դրությամբ՝ 92.4%): Այս համատեքստում վարկային ռիսկի պատշաճ կառավարումը խիստ կարևորվում է բանկային համակարգի կայունության ապահովման տեսանկյունից:

2013 թվականին տնտեսությանը տրամադրված վարկերն ավելացել են 11.2%-ով: Վարկային պորտֆելի աճ գրանցվել է տնտեսության բոլոր ճյուղերում՝ բացառությամբ արդյունաբերության,²⁷ որտեղ արձանագրվել է վարկային պորտֆելի 4.7%-ով նվազում: Առավել բարձր աճի տեմպ գրանցվել է սպառողական, տրանսպորտի ու կապի և հիփոթեքային վարկերում՝ համապատասխանաբար 23.7%, 14.6% և 12.4%: Վարկային պորտֆելում մեծ տեսակարար կշիռ ունեն արդյունաբերության, առևտրի և սպառողական վարկերը՝ համապատասխանաբար 20.7%, 20.7% և 20.0%:

Վարկային ներդրումների ռիսկայնության առումով՝ չաշխատող վարկերի (հսկվող, ոչ ստանդարտ և կասկածելի ռիսկային դաս ունեցող վարկեր) և դեբիտորական պարտքերի տեսակարար կշիռն ընդհանուր վարկերում և դեբիտորական պարտքերում աճել է 0.8 տոկոսային կետով և կազմել 4.3%: Չաշխատող վարկերի և դեբիտորական պարտքերի տեսակարար կշռի աճը հիմնականում տեղի է ունեցել հսկվող դասի վարկերի տեսակարար կշռի աճի հաշվին: Վերջինիս զգալիորեն նպաստել է նախորդող 3 տարիներին վարկային պորտֆելի արագ տեմպով աճը (տարեկան՝ միջինը 30% աճ): Այս համատեքստում վարկային պորտֆելի աճի տեմպի դանդաղումը դրական է գնահատվում վարկային ռիսկի զսպման տեսանկյունից:

Ըստ տնտեսության ճյուղերի վարկային պորտֆելի որակի՝ նախորդ տարվա ընթացքում չաշխատող վարկերի տեսակարար կշռի զգալի աճ է արձանագրվել շինարարության և սպառողական վարկերում. չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռներն աճել են համապատասխանաբար 5.8 և 2.4 տոկոսային կետով՝ տարեկանը կազմելով 8.3% և 6.0%: Արդյունքում, տարվա ընթացքում ավելացել է շինարարության և սպառողական վարկերի մասնակցությունը բանկային համակարգի վարկային պորտֆելում չաշխատող վարկերի ձևավորմանը: Տարեկանը նվաճող ճյուղերի չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռն ընդհանուր չաշխատող վարկերում կազմել է համապատասխանաբար 11.5% և 27.5% (31.12.2012 թ. դրությամբ՝ 4.3% և 17.7%):

Չաշխատող վարկերի և դեբիտորական պարտքերի տեսակարար կշիռն ընդհանուր վարկերում և դեբիտորական պարտքերում՝ հաշվարկված միջազգային մեթոդաբանության համաձայն²⁸, աճել է 1.1 տոկոսային կետով՝ տարեկանը կազմելով

²⁷ Չաշխատող վարկերի հաշվարկված փոփոխության արդյունքում ստանդարտ դասի վարկեր են դուրս բերվել մեկ առևտրային բանկի հաշվեկշռից (սակայն վարկերը մնացել են տնտեսությունում) և սկսել են հաշվառվել մայր բանկի հաշվեկշռում: Սույն փոփոխությունը չդիտարկվելու դեպքում արդյունաբերության վարկային ներդրումների աճի տեմպը կկազմեր 13.6%, իսկ տեսակարար կշիռը վարկային պորտֆելում՝ 23.3%:

²⁸ Ըստ միջազգային մեթոդաբանության՝ չաշխատող վարկերի ու դեբիտորական պարտքերի տեսակարար կշիռն ընդհանուր վարկերում և դեբիտորական պարտքերում հաշվարկվում է որպես ոչ ստանդարտ, կասկածելի և անհուսալի դասերին

7.3%: Նախորդ տարվա համեմատ ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված զուտ մասհանումների և ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշն աճել է 0.3 տոկոսային կետով և կազմել 1.2%:

Վարկային ներդրումների ճյուղային բաշխվածության տեսանկյունից, ըստ տնտեսության ճյուղերի վարկային ներդրումների, Զերֆինդալ-Յիրշմանի ինդեքսն աճել է 0.01 տոկոսային կետով և կազմել 0.12 միավոր, ինչը փաստում է բանկային համակարգում վարկային ներդրումների բաշխվածության չափավոր կենտրոնացվածության մասին: Նույն ցուցանիշի մեծությունը, հաշվարկված ըստ բանկերի միջինի, մնացել է անփոփոխ՝ 0.17 միավոր: Բանկային համակարգի վարկերի ճյուղային կենտրոնացվածության ցուցանիշի համեմատ բանկերի միջին ցուցանիշի բարձր արժեքը վկայում է որոշ բանկերում վարկավորման ճյուղային կենտրոնացվածության համեմատաբար բարձր մակարդակի մասին: Նախորդ տարեվերջի համեմատ՝ ընդհանուր վարկային ներդրումներում խոշոր փոխառուներին²⁹ տրամադրված վարկերի տեսակարար կշիռը նվազել է 0.1 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 25.2%:

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ³⁰

31.12.2013 թ.	Դիտարկվող սթրեսային սցենարներ		
	Միաժամանակ հսկվող, ոչ ստանդարտ և կասկածելի դասերի վարկերի 25%-ի դասակարգում անհուսալի դասի վարկերի	Կասկածելի դասի վարկերի 75%-ի դասակարգում անհուսալի դասի վարկերի	Ստանդարտ դասի վարկերի 30%-ի դասակարգում հսկվող դասի վարկերի
Բանկային համակարգի վնասի մեծությունը	15.0 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 3.5%-ը	6.1 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 1.4%-ը	51.9 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 12.1%-ը
Բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը սթրես-սցենարի հանդես գալու դեպքում	16.2%	16.5%	15.0%

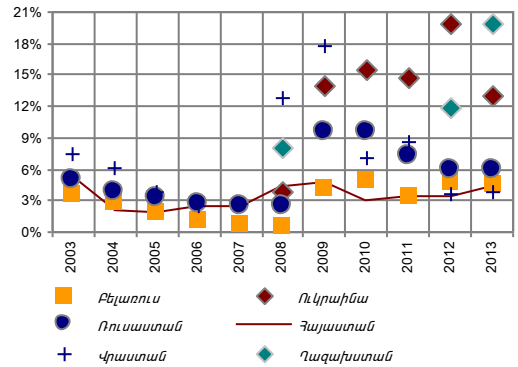
Նախորդ տարեվերջին իրականացված սթրես-թեստերի արդյունքների համեմատ՝ 2013 թ. տարեվերջի վարկային ռիսկի սթրես-թեստերի արդյունքները փոքր-ինչ վատացել են՝ պայմանավորված վարկային պորտֆելում չաշխատող վարկերի տեսակարար կշռի աճով: Դիտարկվող վատթարագույն սթրես-սցենարում որոշ բանկերում արձանագրվել են կապիտալի համարժեքության նորմատիվի խախտման դեպքեր: Այդուհանդերձ, վարկային ռիսկից բխող հնարավոր վնասների արդյունքում անվճարունակության խնդիրների ի հայտ գալու հավանականությունը գնահատվում է չափազանց փոքր:

պատկանող վարկերի դեբիտորական պարտքերի և ընդհանուր վարկերի ու դեբիտորական պարտքերի հարաբերությունը:

²⁹ խոշոր փոխառուների գծով բանկի ռիսկը գերազանցում է բանկի միջին ամսական նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի 5%-ը՝ հաշվի առնելով փոխկապվածությունը:

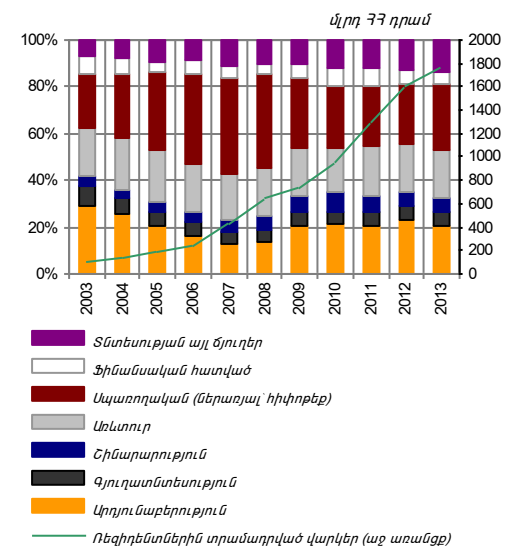
³⁰ Հաշվետվությունում ներկայացված այս և հաջորդ սթրես-սցենարները չեն կանխատեսում այս կամ այն ռիսկերի դրսևորումը, այլ նպատակ ունեն բացահայտելու ֆինանսական համակարգի թույլ կողմերը, գնահատելու վերջինիս կողմից ռիսկերը չեզոքացնելու ունակությունը:

Չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռը վարկային պորտֆելում

Աղբյուր՝ ԱՄՀ:

Բանկային համակարգի կողմից ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի կառուցվածքը ըստ տնտեսության ճյուղերի

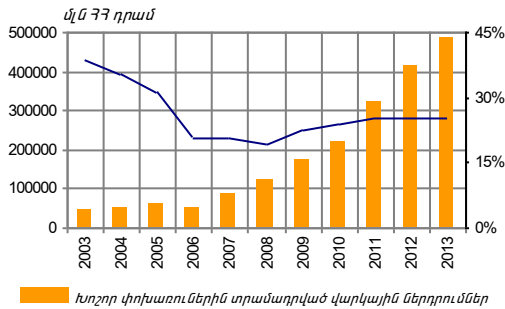
Աղբյուր՝ ՀՀ ԿՔ:

Իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց տրամադրված վարկերի տեսակարար կշիռները ընդհանուր վարկերում

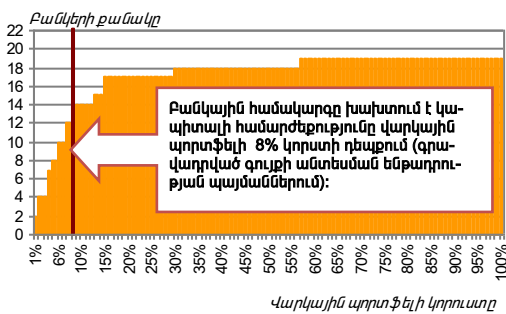
Աղբյուր՝ ՀՀ ԿՔ:

Խոշոր փոխառումներին տրամադրված վարկային ներդրումների հարաբերությունը ընդհանուր վարկային ներդրումներին

Խոշոր փոխառումներին տրամադրված վարկային ներդրումների տեսակարար կշիռ (աջ առանցք)

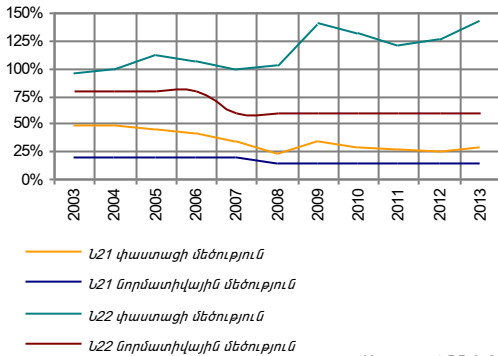
Վարկերի կորուստների դիմամիկ աճի դեպքում ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը նորմատիվը խախտող բանկերի քանակը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

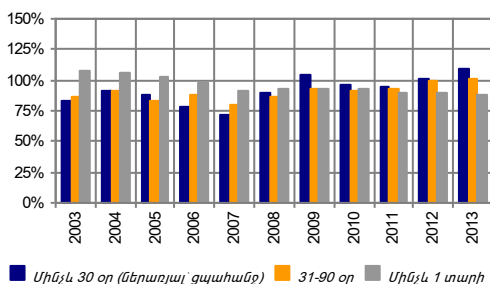
Առևտրային բանկերի իրացվելիության մակարդակն աճել է

ՀՀ առևտրային բանկերի իրացվելիության նորմատիվների փաստացի և նորմատիվային մեծությունների շարժը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգի կարճաժամկետ ակտիվների հարաբերությունը պարտավորություններին՝ ըստ մարմանը մնացած ժամկետայնությունների

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Հետհաշվեկշռային պայմանական պարտավորություններից բխող վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենար

31.12.2013թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենար
	Հետհաշվեկշռային պայմանական պարտավորությունների 50%-ի կատարում
Բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը մինչև շոկային իրավիճակի հանդես գալը	16.7%
Բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը շոկային իրավիճակի հանդես գալուց հետո	16.5%

Հետհաշվեկշռային պայմանական պարտավորությունների³¹ կատարումից բխող վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-թեստի արդյունքներով՝ առանձին բանկերում կապիտալի համարժեքության նորմատիվային ցուցանիշի նվազումը չի գերազանցի 1 տոկոսային կետը, և որևէ բանկում կապիտալի համարժեքության նորմատիվային պահանջի խախտում չի արձանագրվի: Այս համատեքստում հետհաշվեկշռային պայմանական պարտավորություններից բխող վարկային ռիսկի ազդեցությունը ֆինանսական կայունության խոցելիության վրա գնահատվում է բավականին թույլ:

4.1.3. Իրացվելիության ռիսկ

2013 թվականին վարկային պորտֆելի աճի տեմպերի դանդաղմանը համահունչ աճել է առևտրային բանկերի իրացվելիության մակարդակը: Նախորդ տարեվերջի համեմատ առևտրային բանկերի ընդհանուր և ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվային ցուցանիշներն ավելացել են համապատասխանաբար 3.5 և 16.3 տոկոսային կետերով և տարեվերջին կազմել 29.1% և 142.3% (նվազագույն սահմանաչափերը՝ համապատասխանաբար 15% և 60%): Հաշվետու տարում զգալիորեն բարելավվել է նաև առևտրային բանկերի արտարժույթային իրացվելիությունը: Նախորդ տարեվերջի համեմատ առաջին խմբի արտարժույթների համար ընդհանուր և ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվային ցուցանիշներն ավելացել են համապատասխանաբար 4.9 և 24.9 տոկոսային կետերով և կազմել 22.0% և 114.9% (նվազագույն սահմանաչափերը՝ համապատասխանաբար 4% և 10%): Ըստ առանձին բանկերի՝ ընդհանուր և ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվային ցուցանիշները պահպանվել են պահանջվող նորմատիվային սահմանաչափերում, և որևէ բանկում իրացվելիության նորմատիվային պահանջի խախտում չի արձանագրվել:

Ըստ ակտիվների և պարտավորությունների ժամկետային կառուցվածքի՝ տարեվերջին մինչև 30 օր (ներառյալ՝ ցպահանջ), մինչև 3 ամիս և մինչև 1 տարի մարման ժամկետային խմբերում ակտիվների և պարտավորությունների հարաբերակցության ցուցանիշները³² կազմել են համապատասխանաբար 108.6%,

³¹ Հետհաշվեկշռային պայմանական պարտավորությունները ներառում են վարկային գծերի, վարկային քարտերի և օվերդրաֆտների չօգտագործված մասը, ակրեդիտիվները, տրամադրված երաշխիքները և երաշխավորությունները:

³² Ժամկետային խմբերի համար ակտիվների և պարտավորությունների հարաբերակցության ցուցանիշների հաշվարկում հետհաշվեկշռային պայմանական պարտավորությունները ներառված են 20% կշռով:

101.6% և 88.7% (31.12.2012 թ. դրությամբ՝ համապատասխանաբար 101.0%, 99.5% և 89.0%): Իրացվելիության որոշակի բացասական ճեղքվածք է արձանագրվել միայն մինչև 1 տարի կուտակային ժամկետային խմբում՝ պայմանավորված ֆինանսական միջնորդության խորացմանը զուգահեռ վարկերի ժամկետայնության աճով:

Առևտրային բանկերի ընթացիկ իրացվելիության ապահովման տեսանկյունից հատկապես կարևորվում է մինչև 30 օր (ցպահանջ) ժամկետային խմբում ակտիվների և պարտավորությունների հարաբերակցության ցուցանիշը: Այս ցուցանիշը, վերջին 5 տարիներին մշտապես պահպանվելով 90%-100%-ի շրջանակում, ցուցաբերում է աճի միտում: Դիտարկվող օրինաչափությունը դրական է գնահատվում բանկերի ընթացիկ իրացվելիության կառավարման արդյունավետության բարձրացման տեսանկյունից:

Առևտրային բանկերի պարտավորությունների կենտրոնացվածության առումով հաշվետու տարում ընդհանուր պարտավորություններում խոշոր պարտավորությունների տեսակարար կշիռը մնացել է անփոփոխ՝ 26.2%:

Նախորդ տարվա համեմատ առևտրային բանկերի արտաքին վարկային պարտավորությունները գրեթե չեն փոփոխվել (աճը կազմել է ընդամենը 0.2%): Միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններից ներգրավված միջոցներն աճել են 8.7%-ով՝ կազմելով ընդհանուր արտաքին վարկային պարտավորությունների 40.3%-ը: Հիմնական վարկատու երկրներն են՝ Ռուսաստանը՝ 20.3%, Լյուքսեմբուրգը՝ 10.2%, Նիդեռլանդները՝ 6.3%, Մեծ Բրիտանիան՝ 5.3%: Երկարաժամկետ պարտավորությունների տեսակարար կշիռը կազմել է 88.6%, ինչը գրեթե բացառում է այդ պարտավորությունների վերաֆինանսավորման հետ կապված ռիսկերը:

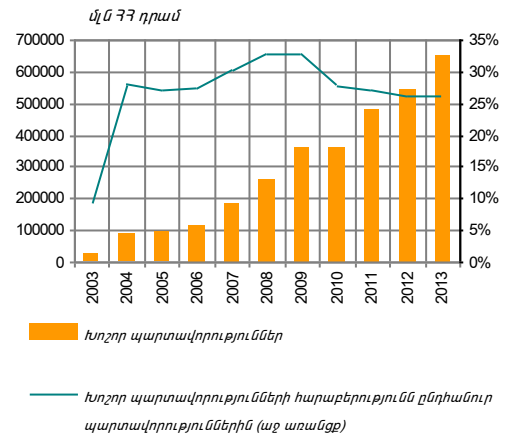
Վարկային ներդրումների ֆինանսավորման աղբյուրների կառուցվածքի տեսանկյունից հաշվետու տարում արձանագրվել է ռիսկերի զգալի նվազում: Նախորդ տարվա համեմատ վարկերի և ավանդների հարաբերակցության ցուցանիշը³³ նվազել է 23.3 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 112.3%: Հատկանշական է, որ վարկերի և ավանդների հարաբերակցության ցուցանիշի բարելավումը տեղի է ունեցել վարկային պորտֆելի նկատմամբ ֆիզիկական անձանցից ներգրավված ժամկետային ավանդների առաջանցիկ աճի տեմպերի պահպանման հաշվին:

Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2013 թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենարներ		
	Ֆիզիկական անձանց ժամկետային ավանդների 25%-ի մարում	Ցպահանջ միջոցների 25%-ի մարում	Ցպահանջ միջոցների 25%-ի և ֆիզիկական անձանց ժամկետային ավանդների 25%-ի մարում
Բանկային համակարգի ընդհանուր իրացվելիություն	23.6%	25.3%	19.2%
Բանկային համակարգի ընթացիկ իրացվելիություն	107.0%	156.0%	109.3%

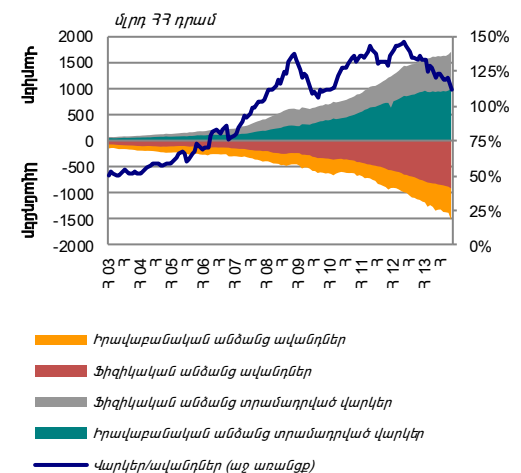
³³ Վարկերի և ավանդների հարաբերակցության ցուցանիշի հաշվարկում վարկերը ներառում են տնտեսության իրական հատվածին տրամադրված վարկերը (ներառյալ լիզինգ և ֆակտորինգ), իսկ ավանդները՝ ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց ներգրավված միջոցները:

Բանկային համակարգի խոշոր պարտավորությունների հարաբերությունը ընդհանուր պարտավորություններին

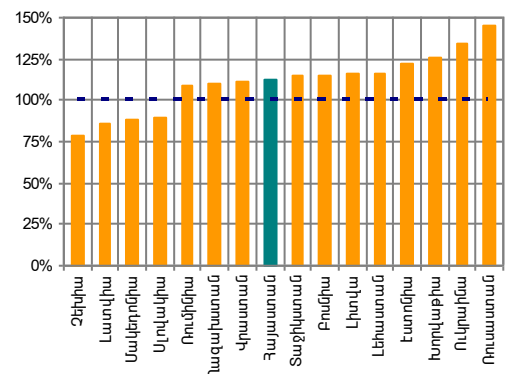
Աղբյուրը՝ ԳՀ ԿԲ:

ԳՀ բանկային համակարգի վարկերի ֆինանսավորման ավանդային աղբյուրների կառուցվածքը

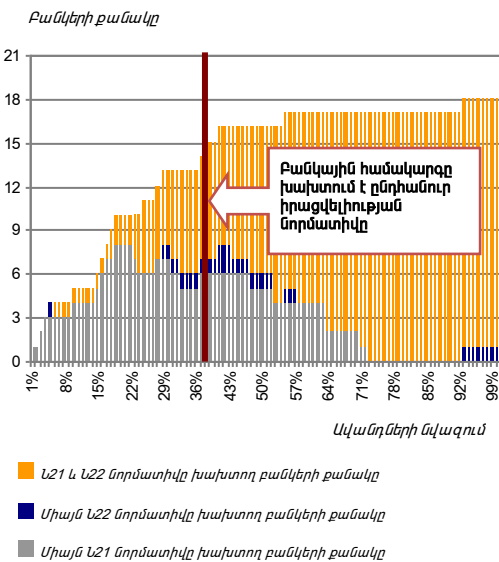

Աղբյուրը՝ ԳՀ ԿԲ:

Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրների բանկային համակարգերում վարկերի և ավանդների հարաբերակցությունը

Ֆիզիկական անձանց ցպահանջ և ժամկետային ավանդների արտահոսքի դեպքում իրացվելիության նորմատիվները խախտող առևտրային բանկերի քանակը

Աղբյուրը՝ ԶՀ ԿԲ:

Նախորդ տարեվերջին իրականացված սրբես-թեստերի արդյունքների համեմատ 2013 թ. վերջին իրացվելիության ռիսկի սրբես-թեստերի արդյունքները բարելավվել են՝ պայմանավորված վարկային պորտֆելի աճի տեմպերի դանդաղման պայմաններում իրացվելիության մակարդակի աճով: Դիտարկվող վատթարագույն շուկային իրավիճակներում (ցպահանջ միջոցների 25%-ի և ֆիզիկական անձանց ժամկետային ավանդների 25%-ի միաժամանակյա մարում) որոշ բանկերում արձանագրվում են ընդհանուր իրացվելիության և ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվների խախտումներ: Այդուհանդերձ, այդ բանկերում բարձր իրացվելի ակտիվներն ամբողջությամբ բավարար են պարտավորությունների արտահոսքը ծածկելու համար:

Հետհաշվեկշռային պայմանական պարտավորություններից բխող իրացվելիության ռիսկի գնահատման սրբես-սցենար

31.12.2013 թ.	Դիտարկվող սրբես-սցենար
	Հետհաշվեկշռային պայմանական պարտավորությունների 50%-ի կատարում
Բանկային համակարգի բարձր իրացվելի ակտիվներ/ընդհանուր ակտիվներ	25.5%
Բանկային համակարգի բարձր իրացվելի ակտիվներ/ցպահանջ պարտավորություններ	124.4%

Հետհաշվեկշռային պայմանական պարտավորությունների կատարումից բխող իրացվելիության ռիսկի գնահատման սրբես-թեստի արդյունքների համաձայն՝ սրբես-սցենարների հանդես գալու դեպքում որոշ բանկերում արձանագրվում են ընդհանուր և ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվային ցուցանիշների խախտումներ, այնուամենայնիվ վերջիններիս նորմատիվային ցուցանիշները գտնվում են նվազագույն սահմանաչափին բավական մոտ: Այս համատեքստում, ֆինանսական կայունության վրա ազդեցության առումով, հետհաշվեկշռային պայմանական պարտավորություններից բխող իրացվելիության ռիսկը գնահատվում է ոչ նշանակալի:

4.1.4. Շուկայական ռիսկ

Արտարժույթային ռիսկ

2013 թ. այլ արժույթների նկատմամբ ՀՀ դրամի փոխարժեքի տատանումների հետևանքով բանկային համակարգը արտարժույթի վերազնահատման արդյունքում ունեցել է 447 մլն դրամ վնաս (կամ ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի 0.1%-ը): Ընդ որում՝ արտարժույթի վերազնահատման արդյունքում վնաս է ունեցել 15 բանկ, իսկ եկամուտ՝ 7 բանկ: Արտարժույթի առավելաճի գործառնություններից բանկային համակարգն ապահովել է 14.8 մլրդ դրամ զուտ եկամուտ:

Տարեվերջի համեմատ տնտեսությանը տրամադրված վարկերում արտարժույթային վարկերի տեսակարար կշիռը նվազել է 2.0 տոկոսային կետով և կազմել 63.7%: Արտարժույթային ավանդների տեսակարար կշիռն ընդհանուր ավանդներում աճել է 0.7 տոկոսային կետով և կազմել 71.0%:

Շուկայական ռիսկի հնարավոր ազդեցությունը ֆինանսական կայունության վրա բավականին թույլ է գնահատվում

31.12.2013 թ. դրությամբ բանկային համակարգի արտարժու-
թային զուտ կարճ դիրքը (ածանցյալ գործիքները ներառյալ)
կազմել է 370 մլն դրամ կամ ընդհանուր նորմատիվային կապի-
տալի 0.1%-ը (31.12.2012 թ. դրությամբ՝ դրական 5.9 մլրդ դրամ
կամ ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի 1.6%-ը)³⁴:

Արտարժութային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2013 թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենարներ		
	ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի յուրա- քանչյուր 5%-ով արժեզրկման (արժեզրկման) դեպքում օգուտ (վնաս)	Եվրոյի նկատմամբ ՀՀ դրամի յուրա- քանչյուր 5%-ով արժեզրկման (արժեզրկման) դեպքում օգուտ (վնաս)	Հնարավոր առավելագույն տասնօրյա վնասը՝ գնահատված VaR մոդելով
Բանկային համակարգի օգուտը/վնասը՝ արտարժութի վերագնահատման արդյունքում	189.9 մլն դրամ կամ նորմատի- վային կապի- տալի 0.04%-ը (-189.9 մլն դրամ)	56.0 մլն դրամ կամ նորմատի- վային կապի- տալի 0.01%-ը (-56.0 մլն դրամ)	92.7 մլն դրամ կամ նորմատի- վային կապի- տալի 0.07%-ը

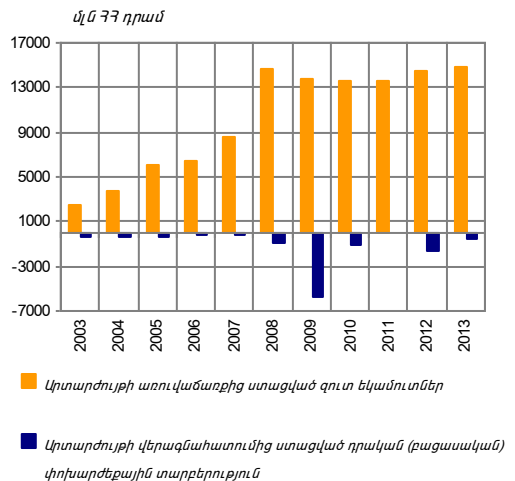
Արտարժութային ռիսկի գնահատման սթրես-թեստում³⁵ դի-
տարկվող հնարավոր վատագույն սթրես-սցենարների դրսևոր-
ման դեպքում արտարժութային բաց դիրքի հետևանքով բանկերի
հնարավոր կորուստները նշանակալի չեն, իսկ ֆինանսական կա-
յունության խոցելիության վրա դրանց ազդեցությունը՝ թույլ:

Տոկոսադրույքի ռիսկ

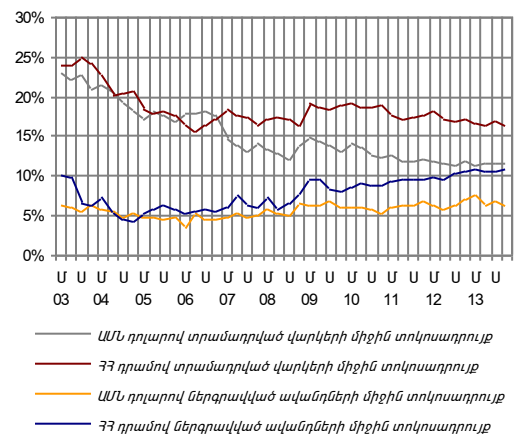
2013 թ. պահպանվել են վարկերի տոկոսադրույքների նվազ-
ման և ավանդների տոկոսադրույքների աճի միտումները: Ընդ
որում՝ առավել ցայտուն էին դրամային ավանդների տոկոսա-
դրույքների աճը և վարկերի տոկոսադրույքների նվազումը, ինչի
արդյունքում զգալիորեն նվազել է դրամային վարկերի և ավանդ-
ների տոկոսադրույքի սպրեդը: Հաշվետու տարվա ընթացքում ՀՀ
դրամով և ԱՄՆ դոլարով վարկերի միջին տոկոսադրույքները
նվազել են համապատասխանաբար 0.7 և 0.2 տոկոսային կետով,
իսկ ՀՀ դրամով և ԱՄՆ դոլարով ավանդների միջին տոկոսա-
դրույքները՝ աճել համապատասխանաբար 0.7 և 0.4 տոկոսային
կետով: Արդյունքում, ՀՀ դրամով և ԱՄՆ դոլարով վարկերի և
ավանդների տոկոսադրույքների սպրեդները նվազել են համա-
պատասխանաբար 1.4 և 0.6 տոկոսային կետով:

Վարկերի տոկոսադրույքների նվազումը և ավանդների տոկո-
սադրույքների աճը մեծապես պայմանավորված էին բանկային
համակարգում մրցակցության խորացմամբ:

Բանկային համակարգի՝ արտարժույթի առավաճառքից և վերագնահատումից ստացված զուտ եկամուտները

Բանկային համակարգի ավանդների և վարկերի միջին տոկոսադրույքները

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

³⁴ Ածանցյալ գործիքները ներառում են Ստանդարտ և Փուրջ կամ Ֆիտչ (փակա-
գծում՝ Մուդիզ) վարկանշային գործակալությունների կողմից տրամադրված եր-
կարաժամկետ ավանդների ներգրավման $U+(U1)$ և $U+(U1)$ -ից բարձր վարկանիշ
ունեցող օտարերկրյա կառավարությունների, կենտրոնական (ազգային) բանկե-
րի, ֆինանսական կազմակերպությունների և միջազգային հեղինակավոր կա-
ռույցների հետ կնքված ածանցյալ գործիքները:

³⁵ Դիտարկվող սթրես-սցենարներով և VaR մոդելով (վերջինս չի համարվում
սթրես-սցենար, քանի որ VaR-ի հաշվարկում հաշվի են առնվում արտարժույթնե-
րի փոխարժեքների պատմական շարքերը) գնահատված կորուստների հաշվարկ-
ման հիմքում ընկած են 31.12.2013 թ. դրությամբ բանկերի արտարժութային դիր-
քերը:

Բանկային համակարգի ակտիվների և պարտավորությունների ներկա արժեքի միջին կշռված ժամկետայնության (դյուրացիա) ճեղքվածքը գրեթե փակ է և տատանվում է երեք ամսվա շրջանակում, ինչը ենթադրում է, որ շուկայական տոկոսադրույքների հնարավոր տատանումները բանկային համակարգին զգալի վնասներ չեն պատճառի:

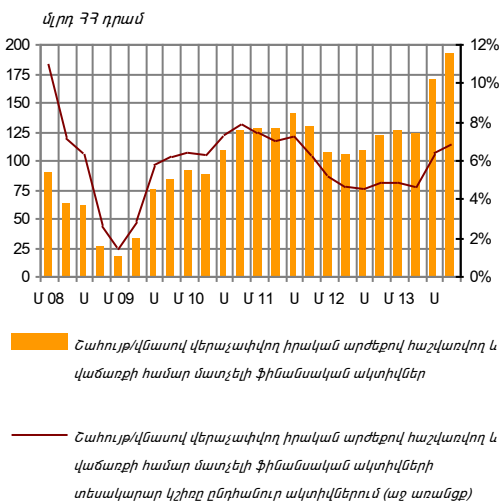
Տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2013 թ.	Շուկայական տոկոսադրույքների 2 տոկոսային կետով նվազման (աճի) ազդեցությունը կապիտալի տնտեսական արժեքի վրա՝ գնահատված «դյուրացիայի մեթոդով»	Շուկայական տոկոսադրույքների 2 տոկոսային կետով նվազման (աճի) դեպքում առաջիկա երեք ամսվա զուտ տոկոսային եկամտի սպասվող եկամտից շեղում՝ գնահատված «տոկոսադրույքի նկատմամբ զգայուն ակտիվների և պարտավորությունների ճեղքվածքի մեթոդով»
Բանկային համակարգի օգուտ/վնաս	3.5 մլրդ դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.8%-ը (-3.5 մլրդ դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.8%-ը)	383.6 մլն դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.1%-ը (-383.6 մլն դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.1%-ը)

Տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման վատատեսական սթրես-թեստերի արդյունքների համաձայն՝ ըստ առանձին բանկերի շուկայական տոկոսադրույքի տատանումների՝ հնարավոր կորուստները կապիտալի նկատմամբ տատանվում են միջինը 2.1%-ի շրջանակում: Այս համատեքստում շուկայական տոկոսադրույքների տատանումների արդյունքում բանկային համակարգի հնարավոր վնասները նշանակալի չեն, և դրանց ազդեցությունը ֆինանսական կայունության վրա գնահատվում է ցածր:

Գնային ռիսկ

Ընդհանուր ակտիվներում շահույթ/վնասով վերաչափվող իրական արժեքով հաշվառվող և վաճառքի համար մատչելի ֆինանսական ակտիվների տեսակարար կշիռը

Աղբյուրը՝ 77 ԿԲ:

2013 թվականին բանկային համակարգի պետական պարտատոմսերի պորտֆելի աճի արդյունքում ավելացել է շահույթ/վնասով վերաչափվող իրական արժեքով հաշվառվող և վաճառքի համար մատչելի ֆինանսական ակտիվների տեսակարար կշիռը: Նախորդ տարեվերջի համեմատ այդ ֆինանսական ակտիվների տեսակարար կշիռն աճել է 1.9 տոկոսային կետով և կազմել 6.8%: Այդուհանդերձ, բանկային համակարգի գնային ռիսկը շարունակում է գնահատվել բավականին ցածր:

Հաշվետու տարում շուկայական տոկոսադրույքների տատանումների արդյունքում շահույթ/վնասով վերաչափվող իրական արժեքով հաշվառվող և վաճառքի համար մատչելի ֆինանսական ակտիվների վերագնահատումից բանկային համակարգը ունեցել է 2.4 մլրդ դրամ զուտ եկամուտ, ընդ որում՝ վերագնահատումից օգուտ են ունեցել բոլոր բանկերը:

Անշարժ գույքի գների տատանումներով պայմանավորված ռիսկերը պահպանվել են կառավարելի շրջանակներում: ՀՀ տարածքում գործող բանկերը շարունակել են հիփոթեքային վարկեր հիմնականում տրամադրել անշարժ գույքի շուկայական արժեքի 60-80%-ից ոչ ավելի (Loan to Value ratio), կիրառել վարկառուների վարկունակության գնահատման բավականին խիստ մոտեցում: Բանկերի կողմից ընդունված վերոնշյալ սահմանափակումները եականորեն զսպում են անշարժ գույքի գների անկումից հնարավոր վարկային կորուստների ռիսկը:

Անշարժ գույքի գների փոփոխության սթրես-սցենարներ

Անշարժ գույքի 30% արժեզրկման սցենար	31.12.2013թ.
Բանկային համակարգի վնասը պայմանավորված բանկի սեփականություն հանդիսացող անշարժ գույքի վերագնահատմամբ (գնային ռիսկ)	12.9 մլրդ դրամ (կամ բանկային համակարգի կապիտալի 3.0%-ը)
Բանկային համակարգի վնասը պայմանավորված սթրես-սցենարի դրսևորման դեպքում խոցելի վարկային պորտֆելի ³⁶ 30%-ի չվերադարձմամբ (հաշվի առնելով այդ վարկերի դիմաց գրավադրված գույքի՝ արժեզրկված գնով իրացումը) (վարկային ռիսկ)	6.1 մլրդ դրամ (կամ բանկային համակարգի կապիտալի 1.4%-ը)
Բանկային համակարգի վնասը պայմանավորված սթրես-սցենարի դրսևորման դեպքում խոցելի վարկային պորտֆելի 100%-ով չվերադարձմամբ (հաշվի առնելով այդ վարկերի դիմաց գրավադրված գույքի՝ արժեզրկված գնով իրացումը) (վարկային ռիսկ)	20.3 մլրդ դրամ (կամ բանկային համակարգի կապիտալի 4.7%-ը)

Անշարժ գույքի 30% արժեզրկման սթրես-սցենարի դրսևորման դեպքում բանկերի հնարավոր առավելագույն կորուստները (գնային և վերջինիցս ածանցված վարկային ռիսկերի տեսանկյունից) աճի միտում ունեն՝ հիմնականում պայմանավորված ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի նկատմամբ անշարժ գույքով ապահովված վարկերի առաջանցիկ աճի տեմպով և մրցակցության խորացմանը զուգահեռ վարկերի և գրավի հարաբերակցության (Loan-to-Value ratio) աճով:

Այնուամենայնիվ, անշարժ գույքի գների տատանողականությունը մեծ չէ (եթե դիտարկենք վերջին երկու-երեք տարիների զարգացումները), և դրանից բխող վարկային ռիսկի և գնային ռիսկի ազդեցությունը ֆինանսական կայունության տեսանկյունից շարունակում է գնահատվել ոչ խոցելի:

4.1.5. Կապիտալի համարժեքություն և եկամտաբերություն

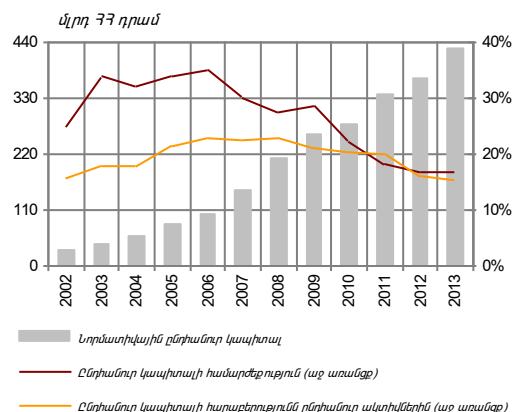
2013 թվականին վարկային պորտֆելի աճի տեմպերի դանդաղման պայմաններում առևտրային բանկերի կապիտալի համարժեքության ցուցանիշը գրեթե չի փոփոխվել՝ տարեվերջին կազմելով 16.7% (31.12.2012 թ. դրությամբ՝ 16.8%): Ըստ առանձին բանկերի՝ հաշվետու տարվա ընթացքում ընդհանուր կապիտալի համարժեքության ցուցանիշը պահպանվել է գործող նորմատիվային սահմանաչափերում, և որևէ բանկում կապիտալի համարժեքության նորմատիվային պահանջի խախտում չի արձանագրվել:

Նախորդ տարեվերջի համեմատ առևտրային բանկերի ընդհանուր նորմատիվային կապիտալն ավելացել է 16.2%-ով և տարեվերջին կազմել 428.5 մլրդ դրամ: Ընդհանուր նորմատիվային կապիտալում նորմատիվային հիմնական կապիտալի մասնաբաժինը շարունակում է մնալ բավականին բարձր՝ 86.6% (31.12.2012թ. դրությամբ 90.7%)՝ փաստելով ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի՝ ռիսկերի կլանման բարձր ունակության մասին:

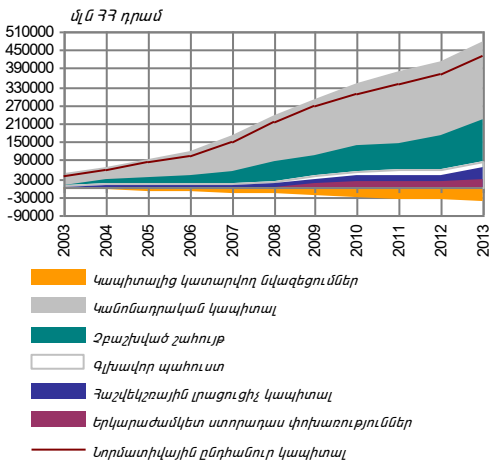
³⁶ խոցելի վարկային պորտֆելը բանկի այն վարկերի մնացորդների հանրագումարն է, որի մնացորդային մեծությունները գերազանցում են դրանց դիմաց գրավադրված անշարժ գույքի 30% արժեզրկված արժեքները:

Առևտրային բանկերը ապահովում են բավարար ընդհանուր կապիտալի համարժեքություն

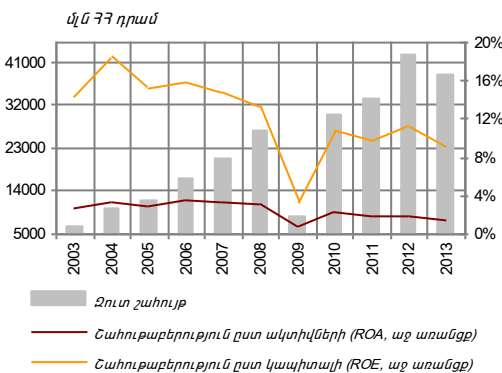
Բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքությունը

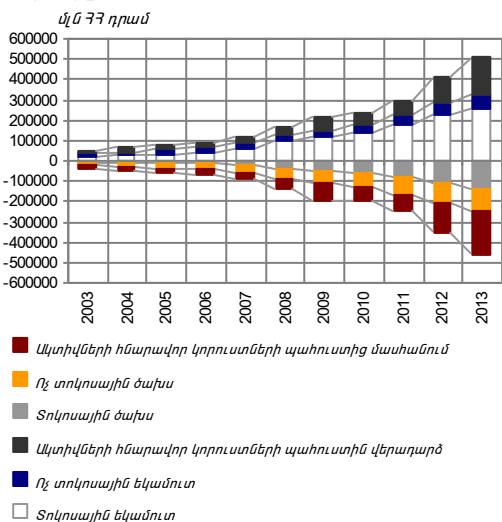
Նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի կառուցվածքը

Բանկային համակարգի շահութաբերության ցուցանիշները

Բանկային համակարգի եկամուտները և ծախսերը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Հաշվետու տարում բանկային համակարգի զուտ շահույթը՝ ըստ վերահսկողական հաշվետվությունների³⁷, կազմել է 38.2 մլրդ դրամ. ընդ որում՝ տարվա ընթացքում շահույթով են աշխատել 16 բանկ, իսկ վնասով՝ 6 բանկ: Նախորդ տարվա համեմատ բանկային համակարգի շահութաբերությունն ըստ ակտիվների (ROA) և շահութաբերությունն ըստ կապիտալի (ROE) նվազել են համապատասխանաբար 0.5 և 2.2 տոկոսային կետով և կազմել 1.4% և 9.2%: Բանկային համակարգի շահութաբերության ցուցանիշների ձևավորված մակարդակը հիմնականում պայմանավորված է վարկային պորտֆելի որակի վատթարացման հետևանքով զուտ մասհանումներ/ակտիվներ հարաբերակցության աճով և տոկոսադրույթի սպերդի նվազման արդյունքում զուտ տոկոսային մարժայի³⁸ նվազմամբ: Նախորդ տարվա համեմատ զուտ մասհանումների և ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշը աճել է 0.3 տոկոսային կետով և կազմել 1.2%, զուտ տոկոսային մարժան նվազել է 0.6 տոկոսային կետով և կազմել 4.5%:

2013 թ. բանկային համակարգի համախառն եկամուտներն ավելացել են 24.7%-ով՝ կազմելով 514.2 մլրդ դրամ, իսկ համախառն ծախսերը 30.0%-ով՝ կազմելով 464.9 մլրդ դրամ: Եկամուտների և ծախսերի կառուցվածքում աճել են ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված հատկացումների և վերադարձի տեսակարար կշիռները: Եթե եկամուտների կառուցվածքում հիմնականում նվազել է տոկոսային եկամուտների տեսակարար կշիռը, ապա ծախսերի կառուցվածքում ոչ տոկոսային ծախսերի տեսակարար կշիռը: Եկամուտների և ծախսերի կառուցվածքային փոփոխությունները պայմանավորված են 2013 թվականին վարկային պորտֆելում չաշխատող վարկերի տեսակարար կշռի համեմատաբար բարձր տատանողականությամբ:

Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտների (այսուհետ՝ ՖՀՄՍ) համաձայն՝ 2013 թվականին բանկային համակարգի զուտ շահույթը կազմել է 48.1 մլրդ դրամ, և այս դեպքում շահութաբերությունն ըստ ակտիվների (ROA) կազմել է 1.6%, իսկ շահութաբերությունն ըստ կապիտալի (ROE)՝ 10.0%:

4.2. ՎԱՐԿԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀՀ ֆինանսական համակարգի երկրորդ խոշոր հատվածը վարկային կազմակերպություններն են, որոնց ակտիվները կազմում են ֆինանսական համակարգի ակտիվների 6.4%-ը: Դիտարկվող ժամանակահատվածում վարկային կազմակերպություններն ապահովել են ակտիվների, պարտավորությունների և կապիտալի զգալի աճ:

³⁷ Տարբերվում է ՖՀՄՍ-ից հիմնականում ստանդարտ ակտիվների գծով ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին հատկացումների մասով:

³⁸ Զուտ տոկոսային մարժան հաշվարկված է որպես զուտ տոկոսային եկամուտների և ակտիվների հարաբերակցություն:

**Վարկային կազմակերպությունների ակտիվների,
պարտավորությունների, կապիտալի և շահույթի մեծությունները**
(հազար ՀՀ դրամ)

Ցուցանիշ	31.12.2012	31.12.2013	Աճ (%)
Ակտիվներ	168,530,773	209,841,599	24.5
Պարտավորություններ	105,653,830	132,243,167	25.2
Կապիտալ	62,877,084	77,598,432	23.4
Զուտ շահույթ	4,847,791	5,852,591	20.7

2013 թ. վարկային կազմակերպությունների ընդհանուր ակտիվների աճի տեմպը 1.1 տոկոսային կետով գերազանցել է ընդհանուր կապիտալի աճի տեմպը, ինչի արդյունքում ընդհանուր կապիտալի և ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշը (լևերիջ) նվազել է 0.3 տոկոսային կետով և կազմել 37.0%:

Վարկային կազմակերպությունների զուտ շահույթը՝ հաշվարկված ըստ ՀՀ ԿԲ վերահսկողական հաշվետվությունների, կազմել է 5.9 մլրդ դրամ. ընդ որում՝ շահույթով են աշխատել 30 վարկային կազմակերպություններ, իսկ վնասով՝ 3 վարկային կազմակերպություններ: Նախորդ տարվա համեմատ վարկային կազմակերպությունների շահութաբերությունն ըստ ակտիվների (ROA) և շահութաբերությունն ըստ կապիտալի (ROE) աճել են համապատասխանաբար 0.8 և 2.4 տոկոսային կետով և կազմել համապատասխանաբար 3.1% և 8.1%:

Վարկային կազմակերպությունների շահույթը՝ հաշվարկված ըստ Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտների (ՖՀՄՍ), կազմել է 6.2 մլրդ դրամ, և այս դեպքում շահութաբերությունն ըստ ակտիվների (ROA) և շահութաբերությունն ըստ կապիտալի (ROE) կազմել են համապատասխանաբար 3.2% և 8.6%:

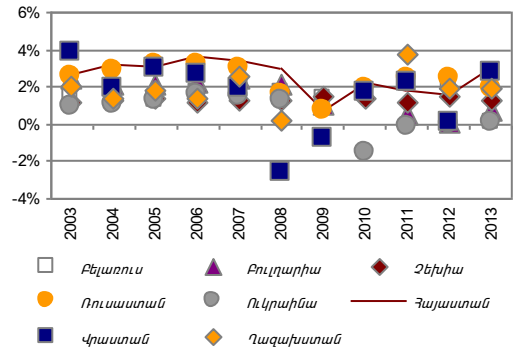
Ըստ վարկային ներդրումների ռիսկայնության դասերի՝ 2013 թվականին վարկային պորտֆելում չաշխատող վարկերի և դեբիտորական պարտքերի տեսակարար կշիռը մնացել է անփոփոխ՝ տարեվերջին կազմելով 3.8%: Վարկերի ճյուղային բաշխվածության տեսանկյունից չաշխատող վարկերի և դեբիտորական պարտքերի տեսակարար կշիռը համեմատաբար բարձր է հանրային սննդի և սպասարկման այլ ոլորտներին, սպառողական և շինարարությանը տրամադրված վարկերում՝ համապատասխանաբար 14.5%, 8.0 % և 7.7%:

Չաշխատող վարկերի և դեբիտորական պարտքերի տեսակարար կշիռը՝ հաշվարկված միջազգային մեթոդաբանությամբ (ոչ ստանդարտ, կասկածելի, անհուսալի դասի վարկեր և դեբիտորական պարտքեր) մնացել է անփոփոխ՝ տարեվերջին կազմելով 4.9%:

Նախորդ տարվա համեմատ՝ 2013 թ. ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված զուտ մասհանումների մեծության և միջին տարեկան ընդհանուր ակտիվների մեծության հարաբերակցությունը նվազել է 0.1 տոկոսային կետով և կազմել 1.5%:

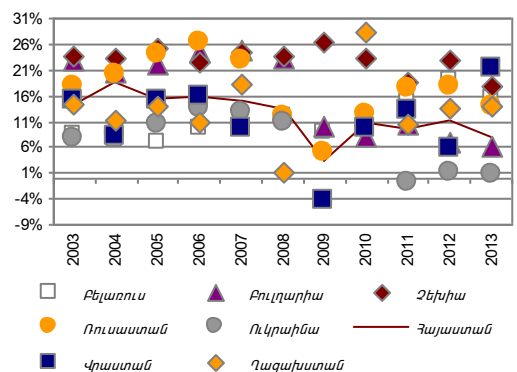
Իրացվելիության տեսանկյունից՝ ակտիվների և պարտավորությունների բոլոր ժամկետային զամբյուղներում (մինչև 180 օր (ներառյալ՝ ցպահանջ), 180 օրից մինչև մեկ տարի, 1 տարուց ավելի) ակտիվների ծավալները գերազանցել են պարտավորու-

Բանկային համակարգի ROA-ն Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրներում

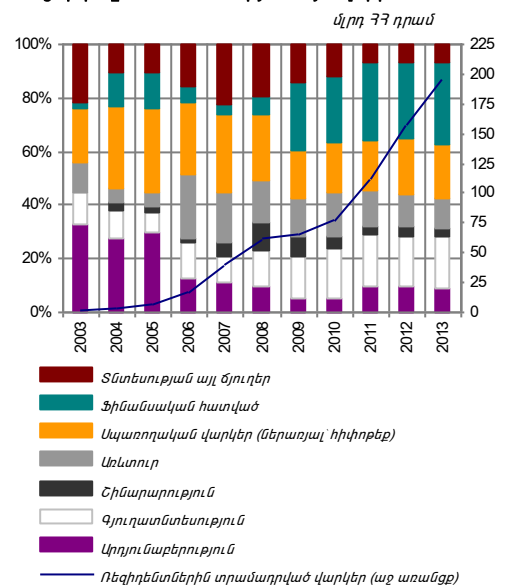
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգի ROE-ն Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրներում

Աղբյուրը՝ ԱՄՀ:

Վարկային կազմակերպությունների կողմից ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի մնացորդն ըստ տնտեսության ճյուղերի

Աղբյուրը՝ ԱՄՀ:

թյունների ծավալները՝ վկայելով այլ հավասար պայմաններում վարկային կազմակերպությունների իրացվելիության ցածր ռիսկի մասին:

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ³⁹

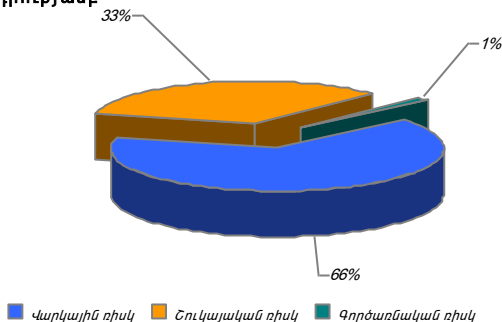
31.12.2013 թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենարներ		
	Միաժամանակ հսկվող, ոչ ստանդարտ և կասկածելի դասերի վարկերի 25%-ի դասակարգում անհուսալի վարկերի	Կասկածելի դասի վարկերի 75%-ի դասակարգում անհուսալի դասի վարկերի	Ստանդարտ դասի վարկերի 30%-ի դասակարգում հսկվող դասի վարկերի
Վարկային կազմակերպությունների ընդհանուր վնասի մեծությունը	1.3 մլրդ դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 1.7%-ը	447.1 մլն դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 0.6%-ը	4.5 մլրդ դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 6.0%-ը

Աղբյուրը՝ ԴՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգի համեմատ վարկային կազմակերպությունների կապիտալացումն ավելի բարձր է, և, ըստ տարբեր սթրես-սցենարների, վարկային կազմակերպությունները լիովին ունակ են կլանելու հնարավոր վնասները:

4.3. ԱՐԺԵԹՂԹԵՐԻ ՇՈՒԿԱՅԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐ

Ներդրումային ընկերությունների կապիտալի համաժեռքության ցուցանիշում հաշվարկվող ակտիվների կառուցվածքը 31.12.2013 թ. դրությամբ

2013 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ԴՀ արժեթղթերի շուկայում գործել են ներդրումային ծառայություն մատուցող 21 բանկ և 8 ներդրումային ընկերություններ: ԴՀ ֆինանսական շուկայում գրանցված են նաև երեք ներդրումային ֆոնդի կառավարիչներ, որոնցից երկուսն ունեն պարտադիր (գործունեության լիցենզիա ստացել են հաշվետու տարում), իսկ մեկը՝ կամավոր կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարման իրավունք:

2013 թվականին, նախորդ տարեվերջի համեմատ, ներդրումային ընկերությունների ակտիվներն ավելացել են 14.5%-ով՝ կազմելով 27.0 մլրդ դրամ, իսկ ընդհանուր կապիտալը՝ 36.1%-ով՝ կազմելով 5.2 մլրդ դրամ: 31.12.2013 թ. դրությամբ ներդրումային ընկերությունների ընդհանուր շահույթը կազմել է 874 մլն դրամ. ընդ որում՝ շահույթ են ապահովել ընկերություններից վեցը, իսկ երկու ընկերությունն տարին ավարտել են վնասով:

31.12.2013 թվականի դրությամբ ներդրումային ընկերությունների վարկային ռիսկը կազմել է ռիսկով կշռված ակտիվների 65.3%-ը, շուկայական ռիսկը՝ 33.3%-ը, իսկ գործառնական ռիսկը՝ 1.4%-ը: Ներդրումային ընկերությունների շուկայական ռիսկի կառուցվածքում գերակշռել է տոկոսադրույքի ռիսկը՝ կազմելով 84.0%, արտարժույթային և բաժնային արժեթղթերի գնային ռիսկերը կազմել են համապատասխանաբար 14.7% և 1.3%:

³⁹ Սթրես-սցենարները կառուցված են վարկային կազմակերպությունների վարկերի անփոփոխ ծավալների և գրավադրված գույքի անտեսման վարկածով (ըստ որի՝ վարկերն անհուսալի դասակարգվելու սցենարում վարկերի դիմաց գրավադրված անշարժ գույքի օտարման հնարավորությունը չի դիտարկվում):

Կարգավորվող շուկայում առուվաճառքին թույլատրված էին 14 թողարկողների 21 արժեթղթեր. ընդ որում՝ թողարկողներից երկուսը հաշվետու են ինչպես բաժնետոմսերի, այնպես էլ պարտատոմսերի գծով: Երեք առևտրային բանկերի կողմից թողարկված բաժնային արժեթղթերի կշիռը կազմում է թողարկված ընդհանուր բաժնետոմսերի 25%-ը, իսկ մեկ առևտրային բանկի և վարկային կազմակերպության կողմից թողարկված պարտատոմսերի կշիռն ընդհանուր պարտատոմսերի ծավալում՝ 21%-ը: Բաժնետոմսերի ընդհանուր ծավալը 53.4 մլրդ դրամ է, իսկ պարտատոմսերինը՝ 10.5 մլրդ դրամ, ընդ որում՝ արտարժույթային պարտատոմսերի կշիռը կազմում է գրեթե 74%:

31.12.2013 թվականի դրությամբ «Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիա» ԲԲԸ-ում վարվում են 2046 անվանական արժեթղթերի սեփականատերերի ռեեստրներ, իսկ ՀԿԴ-ում ռեեստր վարող արժեթղթերի սեփականատերերի թիվը 107001 մարդ է:

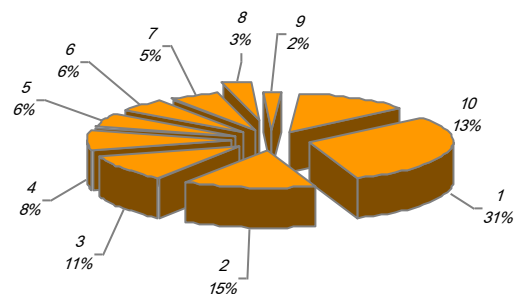
4.4. ԱՊԱՅՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԱՊՊԱ և սոցիալական փաթեթի շրջանակներում առողջության ապահովագրության համակարգերի ներդրմամբ մեծացել է ապահովագրական շուկայի ակտիվության մակարդակը, սակայն ընդհանուր ապահովագրական շուկայի կշիռը ֆինանսական համակարգում չարունակում է մնալ փոքր: Ապահովագրական ընկերությունների ռիսկերը վերահսկելի են և ֆինանսական կայունության տեսանկյունից ոչ խոցելի:

31.12.2013 թ. դրությամբ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ապահովագրական գործունեություն իրականացնելու լիցենզիա են ունեցել 9 ապահովագրական ընկերություններ⁴⁰:

2013 թվականին ապահովագրական ընկերությունների ակտիվներն ավելացել են 30.3%-ով՝ տարեվերջին կազմելով 50.0 մլրդ դրամ, պարտավորություններն ավելացել են 38.1%-ով՝ կազմելով 34.0 մլրդ դրամ, իսկ ընդհանուր կապիտալը՝ 16.3%-ով՝ կազմելով 16.0 մլրդ դրամ: ՀՀ ֆինանսական համակարգում ապահովագրական ընկերությունների մասնաբաժինը աճել է 0.1 տոկոսային կետով՝ 31.12.2013 թ. դրությամբ կազմելով ֆինանսական համակարգի ակտիվների 1.5%-ը: Ապահովագրական ընկերությունների ակտիվությունը բնութագրող հիմնական ցուցանիշը՝ հաշվեգրված ապահովագրավճարների մեծությունը, 2013 թվականին նախորդ տարվա համեմատ աճել է 1%-ով՝ կազմելով 35.8 մլրդ դրամ (նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում նշված ցուցանիշի աճը կազմել է 58.8%):

Ապահովագրական համակարգի ակտիվների կառուցվածքը 31.12.2013 թ. դրությամբ

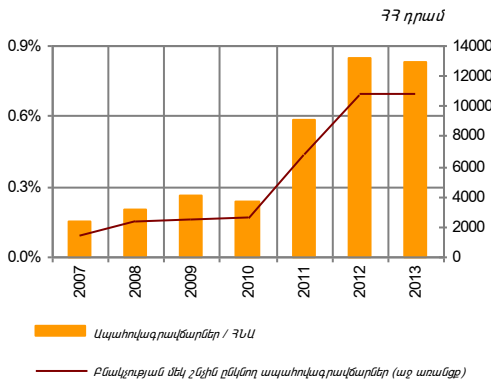

1. Ավանդներ բանկերում, 2. Ստացվելիք գումարներ ուղղակի ապահովագրության գծով, 3. Ռեպո համաձայնագրերով վաճառված արժեթղթեր, 4. Պետական և ոչ պետական արժեթղթեր, 5. Հիմնական միջոցներ, 6. Ապագա ժամանակաշրջանի ծախսեր և ապահովագրության գծով կանխավճարներ, 7. Վերաապահովագրողի բաժինն ապահովագրական պահուստներում, 8. Տրամադրված փոխառություններ, 9. Բանկային հաշիվներ, 10. Այլ ակտիվներ, 11. Այլ ակտիվներ

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

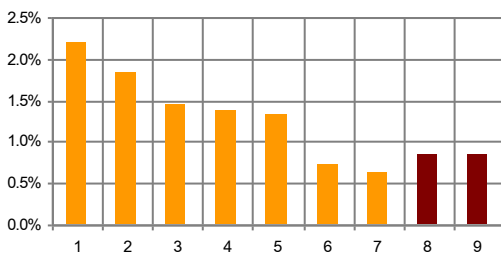
⁴⁰ 31.12.2013 թ. ամփոփված են փաստացի գործող և հաշվետու 8 ապահովագրական ընկերությունների ցուցանիշները, քանի որ 1 ընկերություն ունենալով գործունեության լիցենզիա, չի իրականացնում ապահովագրական գործունեություն:

ՀՀ ապահովագրական համակարգի հիմնական բնութագրիչները

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

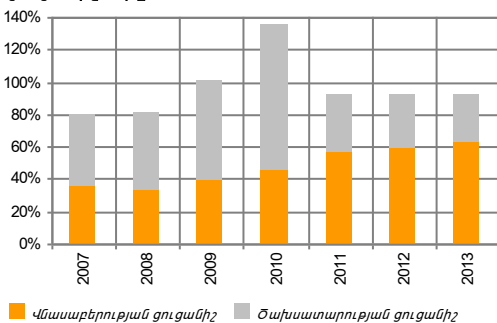
Ապահովագրավորվածներ / ՀՆԱ հարաբերակցությունը Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրներում (2012 թ.)

1. Վրաստան, 2. Ուկրաինա, 3. Ռումինիա, 4. Թուրքիա, 5. Ռուսաստան, 6. Ղազախստան, 7. Ադրբեջան, 8. Հայաստան-2012, 9. Հայաստան-30.06.2013

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ, Swiss Re, Sigma No 3/2013:

Ապահովագրական համակարգի վնասաբերության և ծախսատարության ցուցանիշները

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ապահովագրական ընկերությունների ակտիվությունը բնութագրող մյուս ցուցանիշը՝ ապահովագրավորվածներ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը, 2013 թվականի դեկտեմբերին կազմել է 0.83%՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նվազելով 0.1 տոկոսային կետով⁴¹: Ինչ վերաբերում է բնակչության մեկ շնչին ընկնող ապահովագրավորվածներին, ապա այս ցուցանիշը տարեվերջին կազմել է 10,894 դրամ՝ նախորդ տարեվերջին 10,824 դրամի փոխարեն:

2013 թվականին ապահովագրական ընկերությունների վնասաբերության ցուցանիշը, նախորդ տարվա համեմատ, աճել է 3.0 տոկոսային կետով և կազմել 62.2%⁴²: Ապահովագրական ընկերությունների վնասաբերության ցուցանիշի աճը զուգակցվել է ծախսատարության ցուցանիշի նվազմամբ, որը 2013 թվականին, նախորդ տարվա համեմատ, նվազել է 2.0 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել է 30.3%⁴³ վկայելով ապահովագրական համակարգի գործառնական արդյունավետության աճի մասին:

Ապահովագրական համակարգի կապիտալի համարժեքության ցուցանիշում հաշվարկվող ռիսկով կշռված ակտիվների և վճարունակության պահանջվող մեծության տեսակարար կշիռները կազմել են համապատասխանաբար 38.4% և 61.6%: Կապիտալի համարժեքության նորմատիվը 31.12.2013 թ. դրությամբ կազմել է 139.4%՝ գերազանցելով պահանջվող նվազագույն սահմանաչափը 39.4 տոկոսային կետով (կապիտալի համարժեքության նորմատիվի սահմանաչափը կազմում է 100%):

Վճարունակության ռիսկ

Ստորև դիտարկվող հնարավոր սթրես-սցենարների (հատուկ ցունցների հաճախականության աճ՝ 10% և հատուցվող գումարների աճ՝ 5%) դրսևորման դեպքում գնահատվել է ապահովագրական ընկերությունների վճարունակության մակարդակի փոփոխությունը: Արդյունքները վկայում են, որ վճարունակության մակարդակը զգալի փոփոխությունների չի ենթարկվի, և ապահովագրական համակարգի՝ ֆինանսական կայունության տեսանկյունից ռիսկերի առաջացման հավանականությունը շատ փոքր է:

Վճարունակության գնահատման սթրես-սցենար

31.12.2013 թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենար
	Հատուցումների հաճախականության աճ՝ 10% և հատուցվող գումարների աճ՝ 5%
Ապահովագրական համակարգի չվաստակած ապահովագրավորվածների պահուստի (ԶԱՊ) անհրաժեշտ աճ սթրես-սցենարի համդեռ գալու դեպքում	1.0 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 6.1%-ը
Ապահովագրական համակարգի ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը սթրես-սցենարի համդեռ գալու դեպքում	130.9%

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

⁴¹ 2012 թ. տվյալներով՝ զարգացած արդյունաբերական երկրներում ոչ կյանքի ապահովագրության գծով «Ապահովագրավորվածներ/ՀՆԱ» ցուցանիշը միջինը կազմել է 3.61%, զարգացող երկրներում՝ 1.26% (աղբյուրը՝ Swiss Re, Sigma No3/2013, մայիս 2013):

⁴² Վնասաբերության ցուցանիշը հաշվարկվել է հետևյալ բանաձևով՝ (զուտ հաշվեգրված հատուցումներ + զուտ հատկացումներ տեխնիկական պահուստներին (բացառությամբ ԶԱՊ) + այլ գործառնական ծախսեր ապահովագրության գծով)/(վաստակած ապահովագրավորվածներ - դադարեցված պայմանագրերի գծով վերադարձվող գումարներ):

⁴³ Ծախսատարության ցուցանիշը հաշվարկվել է հետևյալ բանաձևով՝ ոչ տոկոսային ծախսեր/(վաստակած ապահովագրավորվածներ - դադարեցված պայմանագրերի գծով վերադարձվող գումարներ):

Վարկային ռիսկ

Ապահովագրական համակարգի միջոցների տեղաբաշխումը ցածր ռիսկային ակտիվներում հնարավորություն է տալիս ներդրումային ռիսկը պահպանելու ցածր մակարդակի վրա: Տեխնիկական պահուստներին համարժեք ակտիվները հիմնականում տեղաբաշխված են բանկային ժամկետային և ցպահանջ ավանդներում, ՀՀ պետական և ոչ պետական պարտատոմսերում:

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2013 թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենարներ		
	Ստանդարտ դասի ակտիվների 30%-ի դասակարգում հսկվող դասի	Ստանդարտ դասի ակտիվների 5%-ի դասակարգում անհուսալի դասի	ՆՉՊՊ շուկային աճ 25%
Ապահովագրական համակարգի վնասի մեծությունը	0.8 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 5.3%-ը	1.6 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 9.6%-ը	0.6 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 3.6%-ը
Ապահովագրական համակարգի ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը սթրես-սցենարի հանդես գալու դեպքում	133.2%	128.0%	134.4%

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-թեստերի արդյունքները ցույց են տալիս, որ ապահովագրական համակարգի հնարավոր կորստի մեծությունը ֆինանսական կայունության տեսանկյունից ռիսկային չէ:

Արտարժութային ռիսկ

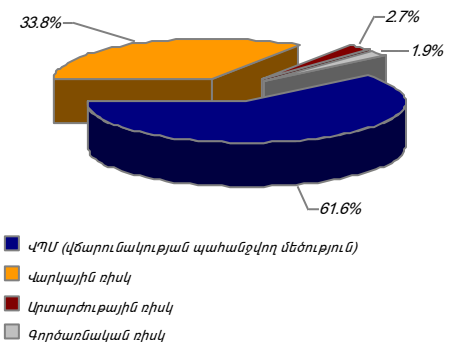
Արտարժութային ռիսկի գնահատման սթրես-թեստերի արդյունքները վկայում են, որ արտարժութային ռիսկից ապահովագրական ընկերությունների հնարավոր կորուստները նշանակալի չեն:

Արտարժութային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ⁴⁴

31.12.2013 թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենարներ		
	ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի յուրաքանչյուր 1%-ով արժեզրկման (արժևորման) դեպքում օգուտ (վնաս)	Եվրոյի նկատմամբ ՀՀ դրամի յուրաքանչյուր 1%-ով արժեզրկման (արժևորման) դեպքում օգուտ (վնաս)	Հնարավոր առավելագույն տասնօրյա վնասը՝ գնահատված VaR մոդելով
Ապահովագրական համակարգի օգուտը / վնասը արտարժույթի վերագնահատման դեպքում	23.2 մլն դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 0.1 %-ը (-23.2 մլն)	0.9 մլն դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 0.01%-ը (-0.9 մլն)	26.1 մլն դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 0.2 %-ը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ապահովագրական համակարգի կապիտալի համարժեքության ցուցանիշում հաշվարկվող ռիսկով կշռված ակտիվների և վճարումնական պահանջվող մեծության տեսակարար կշիռները 31.12.2013 թ. դրությամբ

⁴⁴ Դիտարկվող սթրես-սցենարներով և VaR մոդելով (վերջինս չի համարվում սթրես-սցենար, քանի որ VaR-ի հաշվարկում հաշվի են առնվում արտարժույթների փոխարժեքների պատմական շարքերը) գնահատված կորուստների հաշվարկում կատարվում է ենթադրություն, որ 10 օրվա ընթացքում ապահովագրական համակարգի արտարժույթային դիրքը չի փոփոխվում:

Իրացվելիության ռիսկ

Ապահովագրական համակարգի իրացվելիության ռիսկի մակարդակը ցածր է, ինչի մասին վկայում է նաև սթրես-սցենարի արձանագրած արդյունքը:

Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-սցենար

31.12.2013 թ.	Դիտարկվող սթրես-սցենար
	ՆՉՊՊ շուկային աճ 25%
Ապահովագրական համակարգի ՆՉՊՊ-ի անհրաժեշտ աճ սթրես-սցենարի հանդես գալու դեպքում	0.6 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 3.6%-ը
Ապահովագրական համակարգի իրացվելիությունը սթրես-սցենարի հանդես գալու դեպքում	310.0%

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

ԱՍՓՈՓՈՒՄ

2013 թ. արձանագրվել է անվանական ՀՆԱ-ի նկատմամբ ՀՀ ֆինանսական հաստատությունների հիմնական հաշվեկշռային ցուցանիշների առաջանցիկ աճի տեմպ, ինչի արդյունքում զգալիորեն խորացել է ֆինանսական միջնորդության մակարդակը: Ֆինանսական կայունության ապահովման տեսանկյունից ֆինանսական համակարգի գերակշիռ մասնաբաժին ունեցող բանկային համակարգում ֆինանսական ռիսկերը պահպանվել են կառավարելի շրջանակներում: Փոքր-ինչ վատթարացել է վարկային պորտֆելի որակը՝ հիմնականում պայմանավորված նախորդ 3 տարիներին վարկային պորտֆելի արագ աճով: Այս համատեքստում տարվա ընթացքում վարկային պորտֆելի աճի տեմպերի դանդաղումը դրական է գնահատվում հետագա տարիներին վարկային ռիսկի զսպման առումով: Վարկային պորտֆելի աճի տեմպերի դանդաղմանը զուգահեռ փոքր-ինչ աճել են նաև ինչպես դրամային, այնպես էլ արտարժութային իրացվելիության մակարդակները:

Ոչ բանկ ֆինանսական հաստատություններում նույնպես դիտարկվել է գործունեության ծավալային ընդլայնում, իսկ նորմատիվային ցուցանիշները պահպանվել են պահանջվող սահմանաչափերում:

5. ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԶՅ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐՈՒՄ

Կարևորելով վճարային համակարգերի նշանակությունը ու ազդեցությունը դրամավարկային քաղաքականության և երկրի ֆինանսական կայունության վրա⁴⁵ Կենտրոնական բանկը շարունակում է առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնել համակարգային նշանակություն ունեցող վճարային և արժեթղթերի հաշվարկային համակարգերին և դրանց գործունեությունն ապահովող հեռահաղորդակցման ցանցերին:

Միջբանկային հաշվարկները Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հիմնականում կատարվում են Կենտրոնական բանկի համակարգերով⁴⁶: Հայաստանում իրականացվող միջբանկային վճարումների ծավալի 99%-ից ավելին իրականացվում է Կենտրոնական բանկի համակարգերով:

5.1. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱԿԱՅՈՒՄԻ ՎԵՐԱԿԱՅՈՒՄԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՎ ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՎԵՐԱԿԱՅՈՒՄԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՎ

2013 թ. Կենտրոնական բանկի Էլեկտրոնային վճարումների համակարգով (ԷՎՀ) կատարվել է 8617.2 մլրդ ՀՀ դրամի մոտ 5.3 մլն վճարում (10.3% ծավալային աճ և 10.5% քանակային նվազում՝ նախորդ տարվա համեմատ): ԷՎՀ վճարումների քանակի նվազումը պայմանավորված է մասնակիցների կողմից ռեեստրով ներկայացվող հաղորդագրությունների ձևաչափերի⁴⁷ առավել հաճախակի կիրառմամբ:

Համակարգում ռիսկայնությունը դիտարկվում է ստորև ներկայացվող ուղղություններով:

Վարկային ռիսկ

Համակարգում հաշվարկային բանկի (Կենտրոնական բանկի) վարկային ռիսկը բացակայում է, քանի որ մասնակցի թղթակցային հաշվին միջոցների անբավարարության դեպքում մասնակիցը կարող է օգտվել միջօրյա ռեպո գործիքից, որն ապահովված է ՀՀ պետական պարտատոմսերով, ՀՀ կենտրոնական բանկի պարտատոմսերով և/կամ բարձր վարկանիշ ունեցող կորպորատիվ պարտատոմսերով, իսկ ներգրավված միջոցի չափը հաշվարկվում է պարտատոմսի շուկայական արժեքով նվազեցրած

ԷՎՀ գործունեության մշտադիտարկման (մոնիթորինգ) շրջանակներում արժանագրված ցուցանիշները վկայում են, որ համակարգն անվտանգ է և կայունության տեսակետից խնդիրներ չի ստեղծում

ԷՎՀ-ում վարկային ռիսկը բացակայում է

⁴⁵ Մանրամասն տես՝ «Ֆինանսական կայունության հաշվետվություն» (2007 թ.) և «Վճարահաշվարկային և արժեթղթերի համակարգերը Հայաստանի Հանրապետությունում» (2010 թ.) հրապարակումները:

⁴⁶ ՀՀ ԿԲ համակարգերով վճարումները ներառում են՝ Էլեկտրոնային վճարումների համակարգով (այսուհետ՝ ԷՎՀ) կատարված վճարումները՝ առանց բորսայական գործառնությունների մեծության, ԿԲ դրամավարկային քաղաքականության անուղղակի գործիքներով գործարքների հետ կապված վճարումները, ԿԲ ներքին վճարումները, ինչպես նաև ԱրՔա քարտային համակարգի վերջնահաշվարկների հետ կապված վճարումները և Պետական արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկների իրականացման համակարգով արժեթղթերով գործառնությունների դրամային հաշվարկների հետ կապված վճարումները (այսուհետ՝ ՊԱՀՀՀ): ՀՀ վճարահաշվարկային բնագավառի, այդ թվում՝ համակարգերի վերաբերյալ մանրամասն կարելի է տեղեկանալ «Վճարահաշվարկային և արժեթղթերի համակարգերը Հայաստանի Հանրապետությունում» (2010 թ.) հրապարակումից:

⁴⁷ Ռեեստրով ներկայացվող վճարային հաղորդագրությունների տեսակները (ՀՏ 202, 203) հնարավորություն են տալիս մեկ վճարող մասնակցից մեկ շահառու մասնակցին ուղղված բազմակի վճարումներ կցել և ներկայացնել մեկ հաղորդագրությամբ, որի արդյունքում վճարային հաղորդագրությունների քանակը համակարգում նվազում է:

սկզբնական մարժայով (haircut): Միևնույն ժամանակ, բացակայում է նաև ստացող կողմի վարկային ռիսկը, քանի որ վերջինս տեղեկանում է իրեն հասցեագրված վճարման մասին միայն վճարման վերջնական և անվերադարձելի դառնալուց հետո⁴⁸:

Իրացվելիության ռիսկ

2013 թ. արձանագրվել է իրացվելիության ռիսկի գնահատման համար կիրառվող՝ սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշի⁴⁹ կայուն դրական միտում (2013 թ.՝ 2.25, 2012 թ.՝ 2.05, 2011 թ.՝ 1.62):

Համակարգում օրվա սկզբին միջին իրացվելիությունը մշտապես գերազանցել է միջին օրական վճարումները: Ավելին, նախորդ տարվա համեմատ օրվա սկզբին իրացվելիությունն աճել է (15.0%), մինչդեռ թղթակցային հաշվի միջին օրական շարժը մնացել է գրեթե նույնը (4.0% աճ):

2013 թ. իրականացվել է նաև նպատակային վերլուծություն, որի ընթացքում վերոնշյալ ցուցանիշները դիտարկվել են նաև ըստ յուրաքանչյուր բանկի: Գնահատման արդյունքները վկայում են, որ հաշվետու ժամանակաշրջանում բանկերը զգալիորեն շատ իրացվելիություն են ունեցել օրվա սկզբում, քան անհրաժեշտ է եղել օրվա ընթացքում իրենց վճարումների ապահովման համար:

Վերոնշյալ ցուցանիշի տեսակետից՝ իրացվելիության ռիսկը գնահատելիս, անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև այն, որ ցուցանիշի հաշվարկում ընդգրկված չեն բանկերի հանդիպակաց ստացումները (հաշվին կրեդիտները) և/կամ այլ աղբյուրներից իրացվելիության համալրմանն ուղղված միջոցները:

Իրացվելիության ռիսկի գնահատման համար կարևոր չափանիշներ են նաև համակարգում գրանցված մերժումները և դրանց տեսակարար կշիռը համակարգով կատարվող ընդհանուր վճարումներում:

Իրացվելիության անբավարարության պատճառով մերժումների քանակն ու կշիռը ընդհանուր էՎՀ-ով կատարվող վճարումներում շարունակում է աննշան մնալ. միջինը տարեկան էՎՀ վճարումների ծավալի 0.5%-ը, քանակի՝ 0.01%-ը:

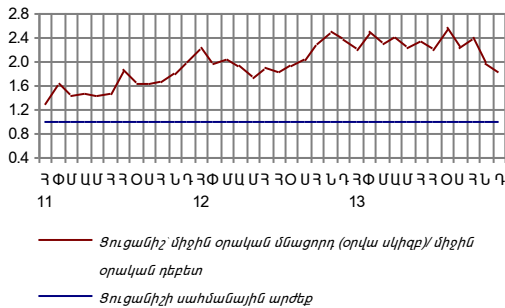
Մերժումները պայմանավորված են մի քանի առանձին դեպքերով և կարող են հանդիսանալ մասնակիցների կողմից իրացվելիության (վճարային հոսքերի) ոչ ճիշտ կառավարման արդյունք, ինչը չէր կարող անդրադառնալ համակարգի իրացվելիության վրա:

⁴⁸ Մամրամասն տես «Ֆինանսական կայունության հաշվետվություն» (2007 թ.) և «Վճարահաշվարկային և արժեթղթերի համակարգերը Հայաստանի Հանրապետությունում» (2010 թ.) հրապարակումները:

⁴⁹ Սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշի հաշվարկման հիմքում բանկերի՝ ՀՀ դրամով թղթակցային հաշիվներում օրվա սկզբում առկա իրացվելիության և հաշվով կատարված դեբետների (վճարումների) հարաբերակցությունն է: Ցուցանիշը չի ներառում բանկերի ստացումները (հանդիպակաց վճարումները), որի նպատակն է՝ իրականացնել սրբես-իրավիճակի վերլուծություն՝ գնահատելու համար օրվա ընթացքում լրացուցիչ իրացվելիություն չստանալու պայմաններում բանկերի վճարումների մերժման հավանականությունը. այն է՝ որքանով կարող են բանկերն ապահովել իրենց վճարումները միայն օրվա սկզբում առկա սեփական միջոցների հաշվին: Բանկերի կողմից իրենց հաշիվների կանխիկով ամրագրումները ներառված չեն հաշվարկում: Ցուցանիշը հաշվարկվում է ըստ համակարգի (թղթի բանկերինը՝ համախառն), և ըստ առանձին բանկերի՝ ցուցանիշները կարող են տարբերվել:

ԷՎՀ-ում իրացվելիության ռիսկի և համակարգային խնդիրների առաջացման հավանականությունը շատ փոքր է

Սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշը

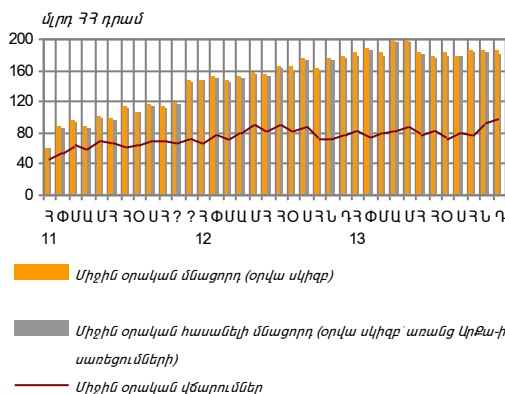

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Իրացվելիության ցուցանիշները դրական են նաև ըստ առանձին բանկերի

Աննշան են նաև իրացվելիության անբավարարության պատճառով մերժումները

Միջին օրական վճարումների, օրվա սկզբում միջին օրական իրացվելիության և միջին օրական հասանելի իրացվելիության համեմատական վերլուծություն (ըստ բոլոր բանկերի)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Վճարումների ժամային բաշխվածությունը

Օրվա ընթացքում գրանցվում է ինչպես ծավալային, այնպես էլ քանակային 2 պիկային ժամային միջակայք՝ գործառնական օրվա սկզբի ժամերին և փակման ժամին:

2013 թ. պիկային ժամային միջակայքում իրականացվել է օրվա վճարումների ծավալի 20.0%-ը (ժամը 10:00-11:00) և քանակի 18.0%-ը (ժամը 11:00-12:00):

Հաշվետու ժամանակաշրջանում օրվա վերջում (ժամը 15:00-ից հետո) կատարված վճարումների կշիռը շարունակում է մեծ մնալ (ծավալի՝ 21.0%-ը, քանակի՝ 25.0%-ը): Այնուամենայնիվ, գրանցվել է այս ժամանակաշրջանի վճարումների ինչպես ծավալային, այնպես էլ քանակային որոշակի նվազում (ծավալում՝ 4.0, քանակում՝ ընդամենը 1.0 տոկոսային կետով), ինչը դրական միտում է:

Օրվա ընթացքում վճարումների անհավասարաչափ բաշխման և ծանրաբեռնված ժամերին կուտակումների հնարավոր բացասական ազդեցությունը գնահատելու համար կատարված վերլուծությունը⁵⁰ ցույց է տվել, որ համակարգի բավարար թողունակության և գործառնական խնդիրների բացակայության շնորհիվ խնդիրներ չեն առաջացել: Հաշվի առնելով նաև իրացվելիության և հասանելիության ցուցանիշների դրական արդյունքները, ինչպես նաև մերժումների աննշան կշիռն ընդհանուր վճարումներում (մանրամասն տես նախորդ ենթաբաժիններում)՝ 2013 թ. վճարումների անհավասարաչափ բաշխումը և օրվա որոշակի ժամերին կուտակումները խնդիրներ չեն ստեղծել, և ռիսկի առաջացման հավանականությունն ընդհանուր առմամբ գնահատվում է ցածր:

Համակարգի թողունակությունը

2013 թ. վճարումների առավելագույն քանակը կազմել է 5997 վճարում/ժամ, ինչն ավելի ցածր է նախորդ տարվա համեմատ (2012 թ.՝ 8181 վճարում/ժամ): Հաշվետու ժամանակաշրջանում արձանագրվել է ծանրաբեռնված ժամերի երկու դեպք. մեկը ժամը 11:00-12:00 (տվյալ օրվա վճարումների ծավալի 12.0%, քանակի՝ 21.0%), մյուսը՝ 15:00-16:00 (տվյալ օրվա վճարումների ծավալի 9.0%, քանակի՝ 19.0%) ժամանակահատվածում: Վերջիններս գրանցվել են որպես ծանրաբեռնված օրեր, սակայն խնդիրներ չեն եղել, և համակարգի գործառնական օրը փակվել է ժամանակին:

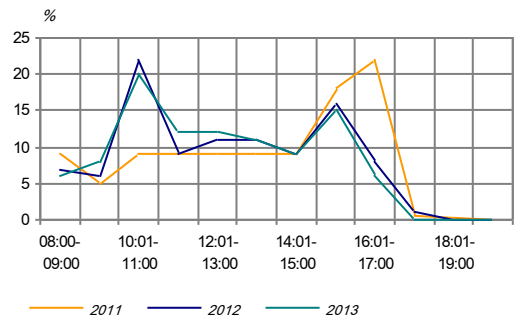
Ժամում վճարումների ամսական առավելագույն մեծությունները հաշվետու ժամանակաշրջանում կազմել են 5200 և ավելի վճարում/ժամ (2012 թ.՝ հիմնականում 6000 վճարում/ժամ): Ամսական պիկային ժամերում կատարված վճարումների տեսակարար կշիռը տվյալ օրվա վճարումների քանակում կազմել է միջինը 20-25%՝ ծավալում չգերազանցելով 20.0%-ը, և տատանվելով ըստ ամիսների (փետրվարին դիտարկվել է ծավալային պիկի տեսակարար կշռի էական ավելացում՝ օրվա վճարումների 32.0%-ը):

⁵⁰ Վերլուծության նպատակն է՝ բացահայտել, թե որքանով են կուտակումներն ազդել ժամանակի առումով կրիտիկական հանդիսացող (time critical) վճարումները (մասնավորապես՝ բորսայական դեպոզիտները) ժամանակին կատարելու վրա, և գնահատել, թե որքանով է հնարավոր համակարգի ներկայիս թողունակության պայմաններում կատարվել կուտակումների հետ կապված ռիսկերը: Վերլուծությունը կատարվել է 2013 թ. մարտի պիկային օրվա տվյալների հիման վրա, որի արդյունքները ցույց են տվել, որ բորսայական դեպոզիտները կատարվել են ժամանակին: 2012 թ. համեմատ զգալիորեն բարելավվել են համակարգի թողունակության ցուցանիշները, ինչը կարող է պայմանավորված լինել վերլուծվող ժամանակահատվածում համակարգի պակաս ծանրաբեռնվածությամբ:

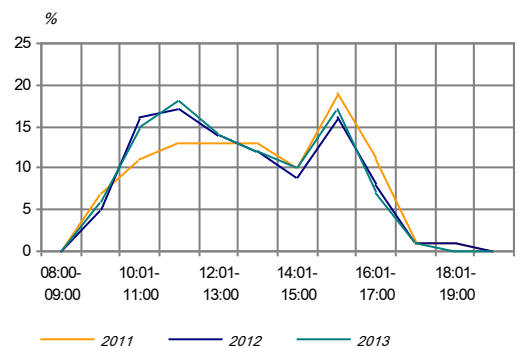
Հաշվետու ժամանակաշրջանում օրվա ընթացքում վճարումների ժամային բաշխվածության առանձնահատուկ փոփոխություն չի դիտարկվել

Օրվա որոշակի ժամերին կուտակումները խնդիրներ չեն ստեղծել

Միջին տարեկան վճարումների ծավալի ժամային բաշխումն օրվա ընթացքում

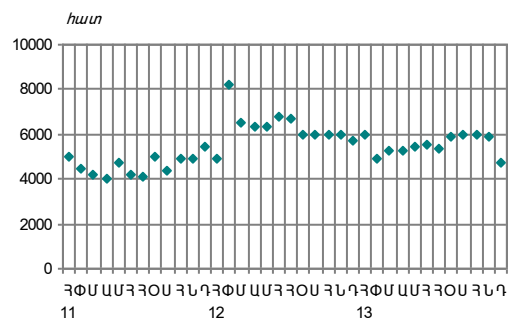

Միջին տարեկան վճարումների քանակի ժամային բաշխումն օրվա ընթացքում

Հաշվետու ժամանակաշրջանում ժամում վճարումների ամսական պիկային մեծությունների նվազում է նկատվում, ինչը դրական է անդրադարձնում համակարգի ծանրաբեռնվածության վրա

Ժամում վճարումների առավելագույն քանակը

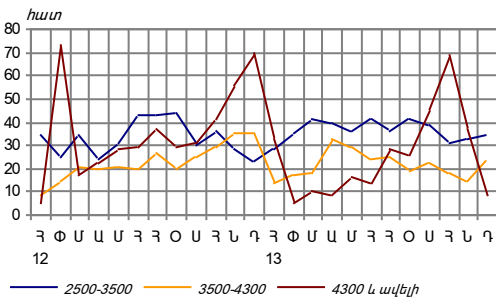

◆ Ամսվա ընթացքում ժամում վճարումների առավելագույն քանակը

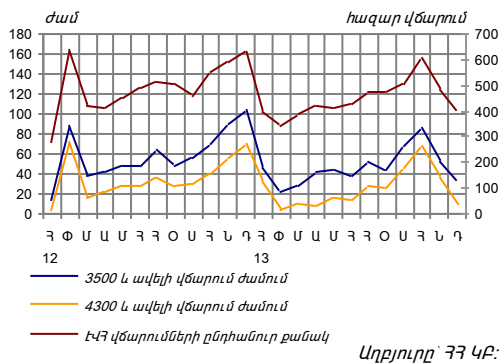
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Նկատվում են նաև ժամում վճարումների քանակային տատանումներ, ինչը սակայն չի հանգեցրել թողունակության հետ կապված ռիսկերի առաջացման

Ժամում 2500, 3500 և 4300 սահմանաչափերը գերազանցող վճարումները

ԷՎՀ վճարումների ընդհանուր քանակը և սահմանային ցուցանիշները

ԷՎՀ-ի գործառնական հասանելիությունը կազմել է 99.7%

Հաշվետու ժամանակաշրջանի սկզբում զգալի նվազել են ժամում վճարումների ցուցանիշները, հատկապես ժամում 4300 և ավելի վճարում ցուցանիշի գծով (2012 թ. I կիսամյակում՝ 15.9%, II կիսամյակում՝ 22.7%, 2013 թ. I կիսամյակում՝ 8.4%, II կիսամյակում՝ 18.3%): II եռամսյակից սկսած՝ կրկին ժամում վճարումների խոշորացում է դիտվում, ինչը պայմանավորված է հիմնականում ԷՎՀ ընդհանուր վճարումների քանակի ավելացմամբ: II կիսամյակից սկսած՝ կտրուկ ավելանում են հատկապես ժամում 4300 և ավելի վճարումները՝ որոշակի ծանրաբեռնվածություն ստեղծելով համակարգում: Հոկտեմբերին գրանցվում է նշանակալի պիկ՝ կազմելով գործառնական ժամերի 34.5%-ը: IV եռամսյակում այս ցուցանիշը կտրուկ նվազման միտում է ցուցաբերում՝ պայմանավորված ԷՎՀ վճարումների քանակի նվազմամբ, իսկ վերջինս՝ մասնակիցների կողմից ռեեստրով հաղորդագրությունների ֆորմատների առավել հաճախակի կիրառմամբ: Դա նպաստում է համակարգի ծանրաբեռնվածության թեթևացմանը և համակարգի հնարավորությունների առավել արդյունավետ օգտագործմանը:

Հաշվի առնելով, որ նման դեպքերն ընդհանուր վճարումներում դեռևս մեծ կշիռ չունեն (տարեկան գործառնական ժամերի 13.4%-ը), և բացակայել են այդ ժամանակահատվածում փաստացի գրանցված միջադեպերը՝ թողունակության հետ կապված ռիսկերի առաջացման հավանականությունն ընդհանուր առմամբ գնահատվում է ցածր:

Համակարգի գործառնական հասանելիությունը

2013 թ. Էլեկտրոնային վճարումների համակարգի անխափան աշխատանքի վրա ազդեցություն է ունեցել որոշ չափով նշանակալի (մեկ ժամ և ավելի տևողությամբ) 4 միջադեպ:

Երկու միջադեպի պատճառ է դարձել Էլեկտրոնային հաղորդագրությունների առաքման «Bank Mail» համակարգի աշխատանքի դանդաղումը, ինչի արդյունքում մի դեպքում մոտ 1 ժամվա ընթացքում համակարգով վերջնահաշվարկներ չեն կատարվել, իսկ մյուս դեպքում ժամանակին չեն կատարվել 3 բանկերի «ՆԱՍԴԱԲ ՕԷՄԷՍ Արմենիա» բորսայում լրացուցիչ դեպոզիտների հանձնարարականները: Այս դեպքերն այլ վճարումների վրա բացասական ազդեցություն չեն ունեցել, և վերջնահաշվարկներն ապահովվելու համար գործառնական օրվա երկարաձգման անհրաժեշտություն չի առաջացել:

Գրանցվել է CBANet միջբանկային ցանցի հինգ ու կես ժամ տևողությամբ խափանման մեկ դեպք, որի արդյունքում համակարգով այդ օրվա վճարումների վերջնահաշվարկները կատարելու համար 2 ժամով երկարաձգվել է «Գործառնական օր» համակարգի աշխատանքը: Գործարկվել են պահուստային միջոցներ, որոնք հնարավորություն են տվել մինչև խափանման վերացումն իրականացնելու խափանումից հետո կուտակված վճարումների 70.0%-ը, այդ թվում՝ ապահովվելով սահմանված ժամին բորսայի գործարքների վերջնահաշվարկները: Մնացած 30.0%-ի կատարումը հնարավոր է դարձել ցանցի ամբողջական վերականգնումից հետո:

Մյուս՝ 1 ժամ 40 րոպե տևողությամբ միջադեպը կապված էր Կենտրոնական բանկի ներքին ցանցում առաջացած խնդիրների հետ, սակայն խափանումը համակարգի քիչ ծանրաբեռնված ժամին տեղի ունենալու և համակարգի բավարար թողունակության շնորհիվ գործառնական օրվա երկարաձգման անհրաժեշտություն չի առաջացել:

Վերոնշյալ միջադեպերի հետ կապված ձեռնարկվել են համապատասխան միջոցառումներ՝ հետագայում դրանք կանխելու և բացասական ազդեցությունը նվազեցնելու ուղղությամբ:

Նշված միջադեպերը էական ազդեցություն չեն թողել համակարգի գործունեության վրա. հաշվետու ժամանակաշրջանի համար էՎՀ-ի գործառնական հասանելիությունը կազմել է 99.7%⁵¹, իսկ «Գործառնական օր» ծրագրային համակարգինը⁵² 99.9%:

5.2. ԱՐԺԵՐՈՒԹԵՐԻ ՀԱՇՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐ

ՀՀ-ում արժեթղթերի հաշվարկներն իրականացվում են 2 համակարգի միջոցով՝ կորպորատիվ արժեթղթերի գծով՝ «Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիայի համակարգով» (այսուհետ՝ ՀԿԴՀ), իսկ պետական (գանձապետական) և ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից թողարկված արժեթղթերի գծով՝ Կենտրոնական բանկի «Պետական արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկների իրականացման համակարգով» (այսուհետ՝ ՊԱՀՀ):

2013 թ. ՊԱՀՀ-ով երկրորդային շուկայի գործարքների հետ կապված կատարվել են ավելի քան 3894132 մլն ՀՀ դրամի գործառնություններ (2012 թ.՝ 3357318 մլն ՀՀ դրամի), ինչը նախորդ տարվա համեմատ ավելի է 16.0%-ով: ՊԱՀՀ-ում իրականացված գործարքները կազմել են ՀՀ արժեթղթերի հաշվարկային համակարգերով երկրորդային շուկայում կատարված գործառնությունների մոտ 98.0%-ը (2012 թ.՝ 96.0%): Այդ առումով ֆինանսական կայունության տեսակետից ՊԱՀՀ-ն շարունակում է ունենալ առանցքային նշանակություն և դասվում է համակարգային նշանակություն ունեցող համակարգերի շարքը:

ԿԲ պետական պարտատոմսերի հաշվառման և հաշվարկների համակարգով կատարված արժեթղթերի փոխանցումներ՝ կապված երկրորդային շուկայում արժեթղթերով կնքված գործարքների հետ⁵³

Գործառնություններ	2011	2012	2013
Արտաբորսայական գործարքների (առուվաճառք, ռեպո, հակադարձ ռեպո) հետ կապված գործառնություններ (անվանական արժեքով՝ մլն ՀՀ դրամ)	2870958.0	3353038.9	3879351.8
Բորսայական գործարքների (առուվաճառք) հետ կապված գործառնություններ (անվանական արժեքով՝ մլն ՀՀ դրամ)	5673.8	4279.5	14780.7
Ընդամենը	2876631.7	3357318.4	3894132.4

⁵¹ Եվրոմիության TARGET 2 համակարգի վճարային մոդուլի գործառնական հասանելիությունը կազմել է 99.89% (2008 թ.՝ 99.65%), ինչը դիտարկվել է լավ ցուցանիշ: Ավելին, գործառնական խնդիրների արդյունքում գործառնական օրվա երկարաձգումները ներառվում են ցուցանիշի հաշվարկում, ինչը մեղմացնում է հասանելիության ցուցանիշը. այս մեթոդաբանությամբ հաշվարկի դեպքում էՎՀ հասանելիությունը 2013 թ. համար կկազմեր 99.9% (99.7%-ի փոխարեն):

⁵² «Գործառնական օր» ծրագրային համակարգով են իրականացվում վերջնահաշվարկի հետ կապված հաշվապահական ձևակերպումները: Համակարգն ապահովում է նաև ՀՀ ԿԲ «Գլխավոր գրքի» վարումը:

⁵³ Ներկայացված վիճակագրական տեղեկատվությունն արտացոլում է ՊԱՀՀ կողմից կատարված հաշվարկները և չի ընդգրկում ենթապահառումների կողմից իրենց հաճախորդների համար կատարված ներքին փոխանցումները:

ՊԱՀՀՀ-ում արտաբորսայական գործարքների հետ կապված հաշվարկներում կիրառվում է «առաքում՝ վճարման դիմաց» (DVP) սկզբունքը. բորսայական գործարքները կատարվում են արժեթղթերի և դրամական միջոցների նախնական դեպոնացմամբ, ինչը հնարավորություն է տալիս կրճատելու գործընկերոջ ռիսկը: Համակարգում կիրառվող համախառն եղանակով հաշվարկների իրականացման և անվերադարձելիության սկզբունքները բացառում են վարկային ռիսկի առաջացումը:

2013 թ. ՊԱՀՀՀ-ում տեղի է ունեցել որոշ չափով նշանակալի (մեկ ժամ և ավելի տևողությամբ) 2 միջադեպ՝ կապված մի դեպքում Կենտրոնական բանկի ներքին ցանցում առաջացած խնդիրների հետ, մյուս դեպքում՝ CBANet միջբանկային ցանցի խափանման հետ (նշված միջադեպերն ազդել են նաև ԷՎՀ-ի աշխատանքի վրա. մանրամասները տե՛ս նախորդ ենթաբաժնում): Առաջին միջադեպի արդյունքում երկարաձգվել են համակարգի գործառնական ժամերը, թեև բորսայի գործարքների վերջնահաշվարկները կատարվել են սահմանված ժամին: Երկրորդ միջադեպը որևէ էական ազդեցություն չի ունեցել, և գործառնական օրվա երկարաձգման անհրաժեշտություն չի առաջացել:

ՊԱՀՀՀ-ի առաջնային շուկայի ենթահամակարգի գործառնական հասանելիությունը 99.8% էր, իսկ երկրորդային շուկայի ենթահամակարգի հասանելիությունը՝ 99.7%:

Հաշվի առնելով պատահարների քիչ քանակը, ինչպես նաև դրանց վերացմանն ուղղված միջոցառումների արդյունավետությունը և համակարգի գործառնական հասանելիության ցուցանիշները՝ կարելի է ՊԱՀՀՀ-ն գնահատել որպես հուսալի և անվտանգ:

5.3. ԱՎԱՆԴՆԵՐԻ ԵՐԱՇԽԱՎՈՐՈՒՄ

2005 թ. ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից ստեղծվեց Ավանդների հատուցումը երաշխավորող հիմնադրամը (այսուհետ՝ Հիմնադրամ)՝ համալրելով ֆինանսական կայունությունն ապահովող ենթակառուցվածքները: Հիմնադրամը գործում է համաձայն «Ֆիզիկական անձանց բանկային ավանդների հատուցումը երաշխավորելու մասին» ՀՀ օրենքի, որի նպատակներն են՝ նպաստել ՀՀ բանկային համակարգի հուսալիության, բանկային համակարգի նկատմամբ հանրության վստահության բարձրացմանը և ապահովել ավանդատուների շահերի պաշտպանությունը:

2013 թ. ՀՀ բանկային համակարգում պահպանվել է ֆիզիկական անձանց բանկային ավանդների և երաշխավորված ավանդների աճի միտումը:

2013 թ. վերջին, 2012 թ. վերջի համեմատությամբ, ֆիզիկական անձանց բանկային ավանդների գումարն ավելացել է շուրջ 22.9%-ով, իսկ երաշխավորված ավանդների գումարը՝ 19.3%-ով: 2013 թ. վերջի դրությամբ երաշխավորված ավանդ ունեցող ավանդատուների թիվը, 2012թ. վերջի համեմատությամբ ավելացել է 15.8%-ով և կազմել է 1 582 431 (նշված հաշվարկում ներառված չեն «ՎՏԲ-Հայաստան բանկ» ՓԲԸ-ում հաշվառվող նախկին ԽՍՀՄ Խնայբանկի ավանդատուները):

ՀՀ բանկային համակարգում ավանդատուների գերակշռող մասը միայն ՀՀ դրամով ավանդ ունեցող ավանդատուներն են:

2013 թ. վերջի դրությամբ միայն 33 դրամով ավանդ ունեցող ավանդատուների կշիռն ավանդատուների ընդհանուր թվի մեջ կազմել է 84.6%, իսկ միայն արտարժույթով ավանդ ունեցող ավանդատուների կշիռը՝ 6.4%: 2013 թ. վերջին, 2012 թ. վերջի համեմատությամբ, ավելացել է նաև 33 դրամային ավանդների կշիռը՝ կազմելով 30.6%:

5.4 ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՌԵԳԻՍՏՐ ԵՎ ԱՔՈԱ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ԲՅՈՒՐՈ

33 ԿԲ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՌԵԳԻՍՏՐ

2003 թվականի հունվարի 1-ից Կենտրոնական բանկում գործում է Վարկային ռեգիստրը՝ իրականացնելով վարկառուների վերաբերյալ տվյալների հավաքագրում, ամփոփում և տրամադրում առևտրային բանկերին, վարկային կազմակերպություններին և վարկառուներին: Վարկային ռեգիստրում հաշվառվում են 1.5 մլն դրամը գերազանցող և մինչև 1.5 մլն դրամ, սակայն ժամկետին չմարված և դասակարգված վարկերը: 2013 թվականի վերջին ԿԲ վարկային ռեգիստրում հաշվառվող վարկերի թիվը հասել է 1 702 853-ի, որից 1 580 505-ը՝ ֆիզիկական անձանց, իսկ 122 348-ը՝ իրավաբանական անձանց վարկերն են: Նախորդ տարվա համեմատ՝ 2013 թվականին վարկերի թիվն ավելացել է 356 649-ով:

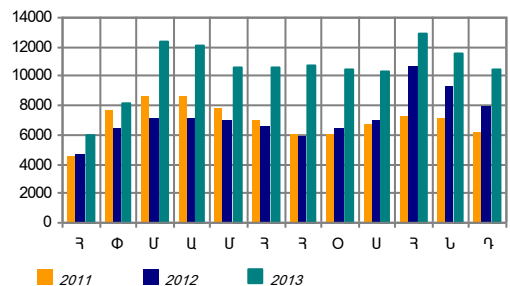
2013 թ. վերջի տվյալներով Վարկային ռեգիստրում առկա է տեղեկատվություն 362 660 գործող և 1 340 193 մարված վարկերի վերաբերյալ:

Նախորդ տարվա համեմատ՝ հաշվառվող վարկերի ընդհանուր թիվն աճել է 1.26 անգամ, ինչը վկայում է վարկային ակտիվության բարձրացման մասին: Դրան զուգընթաց փոխվել են նաև մուտքագրվող տեղեկատվության ծավալները՝ 16600 գրառում, ինչը 84%-ով գերազանցում է նախորդ տարվա ցուցանիշը: Ներդրվել է նաև տեղեկատվության ավտոմատ մուտքագրման ծրագիր, որը բացառում է մարդկային գործունի միջամտությունը: Տեղեկատվության ծավալի ավելացումն ու մուտքագրման արդյունավետ գործընթացը ավելի ամբողջական են դարձրել վարկառուների վարկարժանության որոշման և վերահսկողական նպատակներով օգտագործվող տեղեկատվությունը՝ հնարավորություն ընձեռելով առավել արդյունավետ գնահատելու վարկառուների վարկային ռիսկը՝ խուսափելով անպարտաճանաչ վարկառուներից:

Առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների մեծ մասն ավտոմատացրել է Վարկային ռեգիստրին տվյալների տրամադրման գործընթացը, ինչի արդյունքում մեծացել է համակարգի արագագործությունը: ԿԲ «Վարկային ռեգիստր» ծրագրային համակարգի կատարելագործման արդյունքում վարկային պատմությունները բանկերին և վարկային կազմակերպություններին տրամադրվում են հարցումը ստանալուց առավելագույնը մեկ օրվա ընթացքում: Վարկային ռեգիստր ներկայացվող տվյալների մեջ սխալների տեսակարար կշիռը հասել է նվազագույնի:

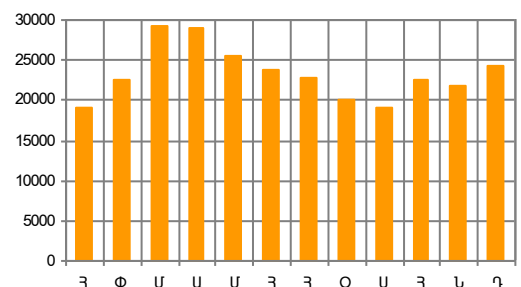
Ինչպես երևում է գծապատկերից՝ 2013 թ. հայտերի քանակն աճել է հատկապես երկրորդ կիսամյակի ընթացքում: 2013 թ.

2011 - 2013 թթ. ընթացքում ստացված հայտերի քանակը

Աղբյուրը՝ 33 ԿԲ:

2013 թ. տրամադրված և վարկային ռեգիստրում գրանցված վարկերի քանակն ըստ ամիսների

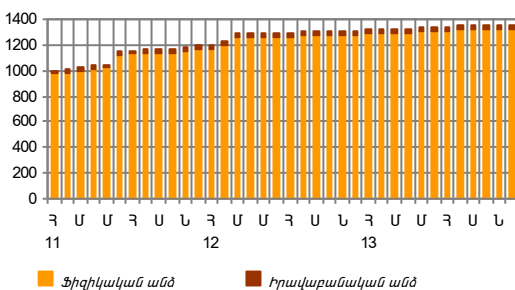
Աղբյուրը՝ 33 ԿԲ:

հայտերի քանակը նախորդ տարվա համեմատ աճել է 1.47-ով, ինչը պայմանավորված է տրամադրված վարկերի քանակի աճով: Հաճախորդի վարկարժանության գնահատումը վարկային պատմության ստուգման միջոցով կրճատում է վարկավորման վրա ծախսվող ժամանակը և հնարավորություն է տալիս նվազեցնելու վարկային ռիսկը՝ խոստովելով անպարտաճանաչ վարկառուներից: Առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների մեծ մասի համար շարունակաբար աճում է վարկային պատմության կարևորությունը՝ հատկապես նոր հաճախորդների վարկավորման դեպքում: 2013 թ. ավելացել է և՛ տրամադրված վարկերի, և՛ ստացված հայտերի քանակը:

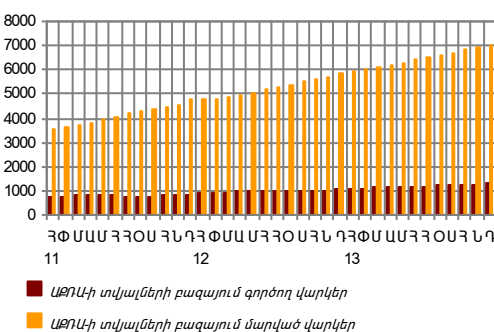
2013 թվականին Վարկային ռեգիստրում հաշվառվող տեղեկատվության ծավալների, ինչպես նաև տեղեկատվության օգտագործման ցուցանիշների աճն ըստ ամենամյա կշարունակվի նաև 2014 թվականին: Ելնելով առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից կատարվող աշխատանքներից՝ կարելի է եզրակացնել, որ Վարկային ռեգիստրին տեղեկատվություն տրամադրող բոլոր վարկատուները կավտոմատացնեն Վարկային ռեգիստրին տեղեկատվության տրամադրումը:

Կշարունակվեն նաև մեթոդաբանական փոփոխությունները՝ բացահայտվող սխալների քանակի նվազեցման և գործունեության օպերատիվության բարձրացման նպատակով:

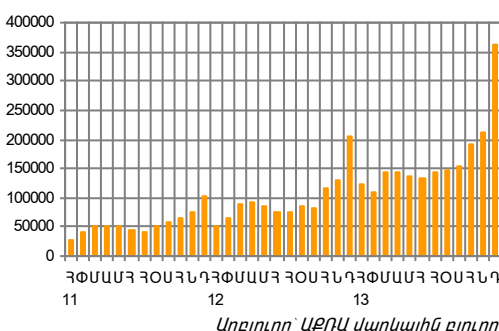
ԱՔՌԱ-ի տվյալների բազայում գրանցված վարկառուների քանակը (հազար)

ԱՔՌԱ-ի տվյալների բազայում գրանցված վարկերի քանակը (հազար)

ԱՔՌԱ վարկային բյուրոյի կողմից տրամադրված զեկույցների քանակը

ԱՔՌԱ վարկային բյուրո

2013 թ. ԱՔՌԱ վարկային բյուրոյի տվյալների բազայում գրանցված հաճախորդների թիվը 2012 թ. համեմատ ավելացել է 3.4%-ով և դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ կազմել 1 358 523 հաճախորդ, որոնց 98.0%-ը ֆիզիկական անձինք են:

Տվյալների բազայում առկա վարկերի քանակը 2013թ., 2012թ. համեմատ, ավելացել է 21.1%-ով և դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ կազմել 8 325 837:

Յուրաքանչյուր քաղաքացի կամ իրավաբանական անձ կարող է վարկային բյուրոյից ստանալ տեղեկատվություն իր վարկային պատմության վերաբերյալ: Հաճախորդի, գործընկերոջ վարկային պատմության վերաբերյալ տեղեկատվություն ստանալու համար իրավաբանական անձը պետք է վարկային բյուրոյի հետ կնքի ծառայությունների մատուցման պայմանագիր և ստանա վարկային պատմության սուբյեկտի գրավոր համաձայնությունը:

Վարկային բյուրոն վարկային զեկույցներ սկսել է տրամադրել 2007 թվականի ապրիլից: 2013 թ. տրամադրված վարկային զեկույցների քանակը 2012 թ. համեմատ ավելացել է 74.0%-ով:

2013 թ-ից վարկային բյուրոն տեղեկատվություն է ստանում նաև «Կրեդիտ Ֆինանս» ՈԲԿ ՓԲԸ-ից և հեռահաղորդակցական ծառայություններ մատուցող «Ղ-Տելեկոմ» ՓԲԸ-ից: Վերջինից «ԱՔՌԱ» տվյալների բազայում տեղեկատվություն է ներառվում սահմանված ժամկետում չվճարումների վերաբերյալ: Պայմանագիր է կնքվել հեռահաղորդակցական ծառայություններ մատուցող «Օրանժ Արմենիա» ՓԲԸ-ի հետ: Տեղեկատվության շրջանառման կազմակերպման նպատակով բանակցություններ են վարվում հեռահաղորդակցական ծառայություններ մատուցող «ԱրմենՏել» ՓԲԸ-ի հետ: ԱՔՌԱ վարկային բյուրոն տեղեկատվություն է ստանում Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության հանրային տվյալների բազաներից, ինչպես նաև ՀՀ

նստիկանության «Ճանապարհային ռատիկանություն» ծառայությունից՝ ՀՀ օրենսդրությամբ նախատեսված դեպքերում և կարգով 60-օրյա ժամկետում չվճարված տուգանքների (իրավախախտման համար ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված տուգանքը վճարելու համար նախատեսված ժամկետի վերջին օրվան հաջորդող օրվանից հաշված) մասին: Բանակցություններ են վարվում ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի հետ՝ սահմանված ժամկետում չվճարված հարկային պարտավորությունների վերաբերյալ տեղեկատվության ստացման համար:

ԱՔՌԱ վարկային բյուրոյի կողմից 2013 թ. ներդրվել է ԱՔՌԱ SMS *սքոր* ծառայությունը, որը վարկառուի վարկային ռիսկի թվային գնահատականի ստացումն է SMS կարճ հաղորդագրության միջոցով: Վարկային *սքորինգը* գերազանցապես հենվում է վիճակագրական մեթոդների վրա և հնարավորինս բացառում փորձագիտական գնահատումների կիրառումը: 2013 թ-ից SMS ծառայությունները տրամադրվում են նաև «*Ղ-Տելեկոմ*» ՓԲԸ-ի կապի օպերատորի միջոցով:

Վարկային բյուրոյի կողմից տնօրինվող տեղեկատվությունը պահպանելու և այլ անձանց կողմից անօրինական օգտագործումը բացառելու նպատակով մշակվել է տվյալների բազայի պահպանման բազմաստիճան կողավորված համակարգ: Համակարգում գրանցվում են բոլոր գործողությունները. կիրառվում է համակարգի մշտադիտարկում՝ կասկածելի և չարտոնված գործողությունները բացառելու, կանխելու համար:

ԱՍՓՈՓՈՒՄ

Մշտադիտարկման արդյունքները վկայում են, որ էլեկտրոնային վճարումների համակարգում վարկային և իրացվելիության ռիսկերը նվազագույնի են հասցված, համակարգի թողունակությունը գտնվում է բավարար մակարդակի վրա՝ ապահովելով օրվա ընթացքում վճարումների անընդհատությունը: Համակարգում գործառնական նշանակալի ռիսկեր չեն գրանցվել՝ համակարգի հասանելիությունը պահելով միջազգայնորեն ընդունելի մակարդակի վրա:

Ընդհանուր առմամբ, ԷՎՀ-ի և ՊԱՀՀՀ-ի գործունեությունը գնահատվում է բավարար. ֆինանսական կայունության տեսակետից վճարահաշվարկային բնագավառում զարգացումները կառավարելի շրջանակում են և խոցելի ռիսկեր չեն առաջացնում:

ՀՀ կենտրոնական բանկում գործող վարկային ռեգիստրում և ԱՔՌԱ վարկային բյուրոյում 2013 թ. ընթացքում գրանցվել է հաշվառվող վարկերի աճ, ինչպես նաև իրականացվել են մի շարք աշխատանքներ՝ ուղղված բացահայտվող սխալների քանակի նվազեցմանը և գործունեության օպերատիվության բարձրացմանը:

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Տնտեսական աճի ցուցանիշներն ըստ տարածաշրջանների	8
Համաշխարհային առևտրի տարեկան տոկոսային աճը	9
Նավթի («բրենթ» տեսակի) գները	10
Պղնձի գները	10
Մոլիբդենի գները	10
Հացահատիկի գները	10
Ոսկու գները	11
Գնաճը մի շարք երկրներում	11
10 տարի ժամկետայնությամբ պետական պարտատոմսերի եկամտաբերությունը.....	11
Կենտրոնական բանկերի տոկոսադրույքների քաղաքականությունը	11
ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքը եվրոյի և ՄԲ ֆունտ ստեռլինգի նկատմամբ	12
Միջբանկային տոկոսադրույքները	12
Տնտեսության հիմնական ճյուղերի տարեկան աճը	16
ՀՆԱ ծախսային բաղադրիչները	16
Տնտեսության հիմնական ճյուղերի վարկավորման աճը	17
ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդ (-) / հավելուրդ (+)	18
ՀՀ ներմուծումն ըստ ապրանքախմբերի	18
ՀՀ արտահանումն ըստ ապրանքախմբերի	19
Հայաստանի արտաքին առևտրի բաշխվածությունն ըստ երկրների	19
Զուտ մասնավոր տրանսֆերտներ և սեզոնային աշխատողների վարձատրություն	19
Բանկային համակարգի միջոցով ֆիզիկական անձանց ոչ առևտրային զուտ փոխանցումներ	20
2012 թ. առևտրային բնույթի փոխանցումներ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը	20
Տնային տնտեսության 1 շնչի հաշվով միջին ամսական եկամուտների կառուցվածքը	20
Միջին անվանական աշխատավարձ և գործազրկություն	21
Ֆինանսական հաստատությունների նկատմամբ տնային տնտեսությունների պարտավորությունների կառուցվածքը	21
Ֆինանսական հաստատությունների նկատմամբ տնային տնտեսությունների պարտքի և եկամուտների ցուցանիշներ	21
Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների հիփոթեքային և սպառողական վարկային պորտֆելը	22
ՀՀ առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների սպառողական վարկային պորտֆելի կառուցվածքը	22
Ապագա պայմանների ինդեքսը և դրա բաղադրատարրերը	22
Բնակարանների միջին գների ինդեքսը երևանում	23
Բնակարանների գները երևանում ըստ համայնքների	23
Անշարժ գույքի առուվաճառքի ինդեքսը	24
Բնակարանների առուվաճառքի և անշարժ գույքի ձեռքբերման հիփոթեքային վարկերի քանակի բաշխվածությունը	24
Անշարժ գույքի շուկայի վարկավորման ծավալը	25
ՀՀ ԿԲ հետ և միջբանկային ռեպո գործառնությունների ամսական ծավալները և տոկոսադրույքների մակարդակները	26
Վարկային ռեսուրսների հարթակում իրականացված գործարքների ծավալը և միջին կշռված տոկոսադրույքը	26
ՀՀ դրամով ավելցուկային միջոցներ (դրամով ենթակա պահուստավորման միջոցներ/փաստացի պահուստավորված միջոցներ)	27

Եկամտաբերության կորի փոփոխությունը	27
6 ամիս և 10 տարի ժամկետայնությամբ պարտատոմսերի սպրեդը	27
Պետական գանձապետական կարծաժամկետ պարտատոմսերի տեղաբաշխման ծավալները և միջին կշռված եկամտաբերությունները	27
Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունները	27
ՊՊ առուվաճառքի գործառնությունների և ՊՊ գործառնությունների ծավալ/շրջանառությունում առկա ՊՊ ծավալ հարաբերակցությունը	28
Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված ռեպո գործառնությունները	28
Արժեթղթերի կարգավորվող շուկայում իրականացված արժեթղթերի առուվաճառքի և ռեպո գործառնությունները	28
ՀՀ արժութային շուկայում իրականացված գործառնությունների ծավալները և փոխարժեքները	29
ՀՀ արժութային շուկայում իրականացված գործառնություններն ըստ արժույթների	29
Փոխարժեքները ՀՀ արժութային շուկայում	29
Ֆինանսական համակարգի ակտիվների կառուցվածքն ըստ ֆինանսական հաստատությունների	30
Բանկային համակարգի կայունության քարտեզը	30
Ֆինանսական միջնորդության մակարդակը	31
Ֆինանսական միջնորդության մակարդակը 2013 թ. ըստ տարբեր երկրների	31
Օտարերկրյա ներդրողների մասնակցությունը ՀՀ բանկային համակարգի կապիտալում	31
4 խոշորագույն բանկերի ակտիվների, պարտավորությունների և կապիտալի տեսակարար կշիռները ՀՀ բանկային համակարգում	31
Բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքության ցուցանիշում հաշվարկվող ռիսկով կշռված ակտիվների կառուցվածքը 31.12.2013 թ. դրությամբ	32
Բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված վարկերի ծավալները	32
Ըստ տնտեսության ճյուղերի վարկերում չափաստող վարկերի տեսակարար կշռի փոփոխությունը	32
Չափաստող վարկերի տեսակարար կշիռը վարկային պորտֆելում	33
Բանկային համակարգի կողմից ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի կառուցվածքն ըստ տնտեսության ճյուղերի	33
Իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց տրամադրված վարկերի տեսակարար կշիռները ընդհանուր վարկերում ...	33
Խոշոր փոխառուներին տրամադրված վարկային ներդրումների հարաբերությունը ընդհանուր վարկային ներդրումներին	34
Վարկերի կորուստների դինամիկ աճի դեպքում ընդհանուր կապիտալի համարժեքության նորմատիվը խախտող բանկերի քանակը	34
ՀՀ առևտրային բանկերի իրացվելիության նորմատիվների փաստացի և նորմատիվային մեծությունների շարժը	34
Բանկային համակարգի կարծաժամկետ ակտիվների հարաբերությունը պարտավորություններին ըստ մարմանը մնացած ժամկետայնությունների	34
Բանկային համակարգի խոշոր պարտավորությունների հարաբերությունը ընդհանուր պարտավորություններին	35
ՀՀ բանկային համակարգի վարկերի ֆինանսավորման ավանդային աղբյուրների կառուցվածքը	35
Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրների բանկային համակարգերում վարկերի և ավանդների հարաբերակցությունը ..	36
Ֆիզիկական անձանց ցպահանջ և ժամկետային ավանդների արտահոսքի դեպքում իրացվելիության նորմատիվները խախտող առևտրային բանկերի քանակը	36
Բանկային համակարգի՝ արտարժույթի առուվաճառքից և վերագնահատումից ստացված զուտ եկամուտները	37
Բանկային համակարգի ավանդների և վարկերի միջին տոկոսադրույթները	37
Ընդհանուր ակտիվներում շահույթ/վնասով վերաչափվող իրական արժեքով հաշվառվող և վաճառքի համար մատչելի ֆինանսական ակտիվների տեսակարար կշիռը	38
Բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքությունը	39
Նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի կառուցվածքը	40
Բանկային համակարգի շահութաբերության ցուցանիշները	40

Բանկային համակարգի եկամուտները և ծախսերը	40
Բանկային համակարգի ROA-ն Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրներում	41
Բանկային համակարգի ROE-ն Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրներում	41
Վարկային կազմակերպությունների կողմից ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի մնացորդն ըստ տնտեսության ճյուղերի	41
Ներդրումային ընկերությունների կապիտալի համարժեքության ցուցանիշում հաշվարկվող ակտիվների կառուցվածքը 31.12.2013 թ. դրությամբ	42
Ապահովագրական համակարգի ակտիվների կառուցվածքը 31.12.2013 թ. դրությամբ	43
ՀՀ ապահովագրական համակարգի հիմնական բնութագրիչները	44
Ապահովագրավճարներ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրներում (2012 թ.)	44
Ապահովագրական համակարգի վնասաբերության և ծախսատարության ցուցանիշները	44
Ապահովագրական համակարգի կապիտալի համարժեքության ցուցանիշում հաշվարկվող ռիսկով կշռված ակտիվների և վճարունակության պահանջվող մեծության տեսակարար կշիռը 31.12.2013 թ. դրությամբ	45
Սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշը	48
Միջին օրական վճարումների, օրվա սկզբում միջին օրական իրացվելիության և միջին օրական հասանելի իրացվելիության համեմատական վերլուծություն	48
Միջին տարեկան վճարումների ծավալի ժամային բաշխումն օրվա ընթացքում	49
Միջին տարեկան վճարումների քանակի ժամային բաշխումն օրվա ընթացքում	49
Ժամում վճարումների առավելագույն քանակը	49
Ժամում 2500, 3500 և 4300 սահմանաչափերը գերազանցող վճարումները	50
ԷՎՀ վճարումների ընդհանուր քանակը և սահմանային ցուցանիշները	50
2012-2013 թթ. ընթացքում ստացված հայտերի քանակը	53
2013 թ. տրամադրված և վարկային ռեզիստորում գրանցված վարկերի քանակն ըստ ամիսների	53
ԱՔՌԱ-ի տվյալների բազայում գրանցված վարկառուների քանակը	54
ԱՔՌԱ-ի տվյալների բազայում գրանցված վարկերի քանակը	54
ԱՔՌԱ վարկային բյուրոյի կողմից տրամադրված զեկույցների քանակը	54

ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐ

2013 - 2014 թթ. համաշխարհային տնտեսական աճի գնահատման վերանայումները ԱՄՆ կողմից	8
ՀՀ արտաքին պետական պարտքը բնութագրող որակական ցուցանիշներ	17
Բնակելի շենքերի գործարկումն ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների	24
31.12.2013 թ. դրությամբ շրջանառությունում գտնվող պետական արժեկտրոնային պարտատոմսերի բնութագրիչ ցուցանիշները՝ ըստ ինդեքսների ժամկետայնությունների	27
2008-2013 թթ. համար բաժնետոմսերի թողարկողներ առաջատար եռյակի և հնգյակի կենտրոնացվածությունն ըստ կապիտալացման մակարդակի	28
Կենտրոնացվածության Հերֆինդալ-Հիրշմանի գործակից	31
Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	33
Հետհաշվեկշռային պայմանական պարտավորություններից բխող վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենար ...	34
Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	35
Հետհաշվեկշռային պայմանական պարտավորություններից բխող իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-սցենար	36
Արտարժույթային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	37
Տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	38
Անշարժ գույքի գների փոփոխության սթրես-սցենարներ	39
Վարկային կազմակերպությունների ակտիվների, պարտավորությունների, կապիտալի և շահույթի մեծությունները ..	41
Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	42
Վճարունակության գնահատման սթրես-սցենար	44
Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	45
Արտարժույթային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	45
Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-սցենար	46
ԿԲ պետական պարտատոմսերի հաշվառման և հաշվարկների համակարգով կատարված արժեթղթերի փոխանցումներ՝ կապված երկրորդային շուկայում արժեթղթերով կնքված գործարքների հետ	51

ՏԵՐՄԻՆՆԵՐԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

<i>Տնտեսական աճ</i>	Տնտեսության կողմից որոշակի ժամանակահատվածում արտադրվող ապրանքների և ծառայությունների ծավալի աճ:
<i>Գնաճ</i>	Ապրանքների և ծառայությունների գների ընդհանուր մակարդակի աճ:
<i>Սպառողական գների ինդեքս</i>	Անփոփոխ քանակությամբ և որակական հատկանիշներով, հաստատուն սպառողական զանրյուղի շուկայական գներով զուտ արժեքի (գնի) փոփոխության ցուցանիշ, որը հաշվարկվում է ամբողջ բնակչության համար:
<i>Վճարային հաշվեկշիռ</i>	Վիճակագրական հաշվետվություն, որում համակարգված արտացոլվում են ամփոփ տվյալներ հաշվետու ժամանակահատվածում (եռամսյակ, տարի) այլ երկրների ու միջազգային կազմակերպությունների հետ ՀՀ (ռեզիդենտների և ոչ ռեզիդենտների միջև) արտաքին տնտեսական գործառնությունների վերաբերյալ:
<i>Արտաքին առևտուր</i>	Արտահանում՝ Հայաստանի տնտեսական տարածքից ապրանքների դուրսբերում այլ երկրներ՝ ազատ շրջանառության համար, իսկ ներմուծում՝ այլ երկրներից ապրանքների ներկրում Հայաստանի տնտեսական տարածք՝ ազատ շրջանառության համար:
<i>Համախառն արտաքին պարտք</i>	Ժամանակի ցանկացած պահին ընթացիկ և ոչնչով չպայմանավորված պարտավորությունների փաստացի չվճարված գումար, որը պահանջում է հիմնական պարտքի և (կամ) տոկոսների վճարումներ հետագայում՝ ժամանակի որևէ պահին, և իրենից ներկայացնում է ռեզիդենտների պարտավորությունները ոչ ռեզիդենտների նկատմամբ:
<i>Վարկային ռիսկ</i>	Ռիսկ, որ բանկի վարկառուն կամ այլ պարտապանը կխախտի բանկի հետ կնքած պայմանագրի պայմանները կամ չի գործի այդ պայմանագրի պայմաններին համապատասխան, ինչը բացասաբար կազդի բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
<i>Իրացվելիության ռիսկ</i>	Ռիսկ, որ բանկը ի վիճակի չի լինի ճիշտ ժամանակին բավարարելու իր պարտավորությունների պահանջները՝ առանց լրացուցիչ կորուստներ կրելու, ինչը բացասաբար կազդի բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
<i>Արտարժույթային ռիսկ</i>	Ռիսկ, որ շուկայում արտարժույթի փոխարժեքի փոփոխությունը բացասաբար կազդի բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
<i>Տոկոսադրույթի ռիսկ</i>	Ռիսկ, որ շուկայում տոկոսադրույթի տատանումները բացասաբար կազդեն բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
<i>Գնային ռիսկ</i>	Ռիսկ, որ շուկայում արժեթղթերի և բանկի հաշվեկշռում առկա նման այլ ֆինանսական գործիքների գների փոփոխությունը բացասաբար կազդի բանկի շահույթի և (կամ) կապիտալի վրա:
<i>Ստանդարտ ակտիվ</i>	Ակտիվ, որը սպասարկվում է պայմանագրի համաձայն և խնդրահարույց չէ:
<i>Հսկվող ակտիվ</i>	Ակտիվ, որը սպասարկվում է սկզբնական պայմանագրի համաձայն, սակայն ի հայտ են գալիս այնպիսի պայմաններ, որի պարագայում կարող է վտանգվել ակտիվը սպասարկելու փոխառուի բավարար ունակությունը:
<i>Ոչ ստանդարտ ակտիվ</i>	Ակտիվ, որի գծով պայմանագրային պարտավորությունները չեն կատարվում՝ կապված փոխառուի ֆինանսական վատ դրության կամ պարտքը մարելու նրա անկարողության հետ:
<i>Կասկածելի ակտիվ</i>	Ակտիվ, որի գծով պայմանագրային պարտավորությունները չեն կատարվում, այն առավել խնդրահարույց է, ինչի պատճառով վերջինիս հավաքագրումը տվյալ պահին դառնում է չափազանց դժվար կամ անհնար:
<i>Անհուսալի ակտիվ</i>	Անհավաքագրելի և ամբողջությամբ արժեզրկված ակտիվ, որի՝ հաշվեկշռում որպես ակտիվ հաշվառումը այլևս նպատակահարմար չէ:
<i>Չաշխատող ակտիվ</i>	Ակտիվ, որը բանկի կողմից դասակարգվել է որպես հսկվող կամ ոչ ստանդարտ, կամ կասկածելի, կամ անհուսալի:
<i>Խոշոր փոխառու</i>	Անձ, որի գծով ռիսկը գերազանցում է բանկի ընդհանուր կապիտալի 5 տոկոսը:
<i>Խոշոր պարտավորություն</i>	Պարտավորություն, որը առանձին վերցրած կազմում է բանկի ընդհանուր պարտավորությունների 5 և ավելի տոկոսը՝ առանց հաշվի առնելու փոխկապվածությունը:

<i>Ըստ ակտիվների շահութաբերություն (ROA)</i>	Տարեկան զուտ շահույթի և տարեսկզբից միջին տարեկան ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշ:
<i>Ըստ կապիտալի շահութաբերություն (ROE)</i>	Տարեկան զուտ շահույթի և տարեսկզբից միջին տարեկան ընդհանուր կապիտալի հարաբերակցության ցուցանիշ:
<i>Ընդհանուր իրացվելիություն</i>	Բարձր իրացվելի ակտիվների և ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշ:
<i>Ընթացիկ իրացվելիություն</i>	Բարձր իրացվելի ակտիվների և ցածրագույն պարտավորությունների հարաբերակցության ցուցանիշ:
<i>Նորմատիվային ընդհանուր կապիտալ</i>	«Ֆինանսական վիճակի մասին» հաշվետվությունում արտացոլվող ընդհանուր կապիտալի և բանկային գործունեությունը կարգավորող Կանոնակարգ 2-ով նախատեսված նվազեցումների տարբերություն:
<i>Կապիտալի համարժեքություն</i>	Ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի և ռիսկով կշռված ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշ:
<i>Լևերիջ</i>	Ընդհանուր ակտիվների և ընդհանուր կապիտալի հարաբերակցության ցուցանիշ:
<i>Հետհաշվեկշռային պայմանական ակտիվ</i>	Ակտիվ, որը հաշվառվում է բանկի հետհաշվեկշռում: Հետհաշվեկշռային պայմանական ակտիվների մեջ են ներառվում վարկային գծերի, վարկային քարտերի և օվերդրաֆտների չօգտագործված մասը, ակրեդիտիվները, տրամադրված երաշխիքները և երաշխավորությունները:
<i>Զուտ մասհանումներ</i>	Ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված հատկացումների և վերադարձների տարբերություն:
<i>Արտարժույթային զուտ դիրք</i>	Արտարժույթով, ինչպես նաև արտարժույթային ռիսկ պարունակող դրամային ակտիվների և պարտավորությունների տարբերություն:
<i>Համախառն արտարժույթային դիրք</i>	Հաշվարկվում է որպես տարբեր արտարժույթների դիրքերի բացարձակ մեծությունների հանրագումար:
<i>Հերֆինդալ-Հիրշմանի ինդեքս</i>	Շուկայական մասնաբաժինների քառակուսիների հանրագումարը: Ցուցանիշը ընդունում է արժեքներ 0 – 1 միջակայքում և բնութագրում շուկայի կենտրոնացվածությունը. 0-ին մոտ արժեքները բնութագրում են կենտրոնացվածության ցածր աստիճան:
<i>Կապիտալի տնտեսական արժեք</i>	Ընդհանուր ակտիվների ներկա արժեքի և ընդհանուր պարտավորությունների ներկա արժեքի տարբերություն:
<i>Սպրեդ</i>	Վարկերի և ավանդների տոկոսադրույքների տարբերություն:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ՀՀ ԿԲ	Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ
ՀՆԱ	Համախառն ներքին արդյունք
ՀԱՏԵ	Համախառն ազգային տնօրինվող եկամուտ
ԱՎԾ	Ազգային վիճակագրական ծառայություն
ԱՄՀ	Արժույթի միջազգային հիմնադրամ
ՄԱԿ	Միավորված ազգերի կազմակերպություն
ԱՊՀ	Անկախ պետությունների համագործակցություն
ԵԿԲ	Եվրոպական կենտրոնական բանկ
ԱՄՆ	Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ
ԴՊՀ	Դաշնային պահուստային համակարգ
ՕՈՒՆ	Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումներ
ՌԴ	Ռուսաստանի Դաշնություն
ՖՀՄՍ	Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտներ
ԱՊՊԱ	Ավտոտրանսպորտային պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրություն
ՀԿԴ	Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիա
ՊՊ	Պետական պարտատոմսեր
ՊԿՊ	Պետական կարճաժամկետ պարտատոմսեր
ԷՎՀ	Էլեկտրոնային վճարումների համակարգ
ՊԱՀՀ	Պետական արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկների իրականացման համակարգ
ԱՀԸ	Ազգային հիփոթեքային ընկերություն